

Helgådalsnytt

Helgådalsnytt

Utgis av:
Helgadal idrettslag
7660 Vuku

I redaksjonen:

Joar Nesse
Brit Ness
Lasse Johnson sen.
Johannes Overmo
Håvard Elnes
Arnt Kjesbu
Alf Roksvåg

Tidligere utgitte årganger for salg:

1972 - utsolgt	1983 - kr 50,-
1973 - kr 40,-	1984 - kr 50,-
1974 - utsolgt	1985 - kr 50,-
1975 - kr 40,-	1986 - kr 50,-
1976 - kr 40,-	1987 - kr 50,-
1977 - utsolgt	1988 - kr 50,-
1978 - kr 40,-	1989 - kr 50,-
1979 - kr 40,-	1990 - kr 60,-
1980 - kr 50,-	1991 - kr 60,-
1981 - kr 50,-	1992 - kr 60,-
1982 - kr 50,-	1993 - kr 60,-
	1994 - kr 60,-

Uvalg av Helgådals-Nytt gjennom 10 år.

Utgitt av Verdal Historielag.

Interesserte bes ta kontakt med
Johannes Overmo.

På grunn av at det de siste åra er kopiert stoff fra H-Nytt uten kildeangivelse, ber vi om forståelse for følgende:

På grunn av fare for feil i artiklene skal forfatterne kontaktes for stoff offentliggjøres.

Ettertrykk fra H-Nytt er tillatt, men ved bruk av stoff skal kilde angis.

Forsidebilde:

På veg innover mot Flysetra og markeringa av 50-årsminnet etter jakten på Rinnan passerer Helgaa på dette spennet ved Svensklunet.
Foto: Roald M. Veimo.

Forord

Atter en gang ønsker vi våre lesere velkommen til en utgave av Helgådalsnytt, det 24. i rekken. At det er 50 år siden 2. verdenskrig vart avslutta, er viet bred plass i bladet i år. Tre større artikler har også kommet inn, nemlig Kjetil Dillans store stykke om Garnesmordet, Jon Bakken fortsetter sin artikkelserie om posten og postombæringa i kommunen og fra Gunnar Haldorsen har vi fått et fint portrett av "Ymber", Ingeborg Olsdtr. Feriberg. Enkelte artikler måtte dessverre ligge over i år, men neste utgave som er jubileumsutgave, er planlagt til ca. 100 sider, og stoff som ligger over nå blir tatt inn da. Redaksjonskomiteen vil få takke bidragsytere for arbeidet i år og oppfordre til ny innsats i 1996 som er det 25. året vi kommer ut.

Vi håper dere alle finner noe av interesse i bladet og oppfordrer dere til å komme med ros og ris av årets utgave av Helgådalsnytt.

Vi vil til slutt få ønske alle en god jul og et godt nytt år!

Julestri

av Randi Schjølberg

*Vi høre så ofte en fin gammel sang
om vår deilige jord og om pilegrimsgang.
Vi sender en hilsen til slekt og til venner.*

En riktig god jul!

Men Bosnia brenner.

*Vi vandrer i kø i butikker og gater
med pakker og poser, vi maser og prater.
Vi hilser i farten på folk som vi kjenner.*

Vi har det så travelt.

Men Bosnia brenner.

Så stilner det av. Det er slutt for i år.

I høytid ved siden av treet vi står.

Vi kjenner freden når lyset vi tenner.

Så feirer vi jul.

Men Bosnia brenner.

Innhold

Formannen har ordet	1
av Inge Olav Bjartan	
Hva skjedde i Gennesan	2
av Kjetil Dillan	
Ymber	12
av Gunnar Haldorsen	
Posten i Verdal	18
av Jon Bakken	
Anders Eriksson Spelman	26
av Jan Högdin	
Gammelt nytt fra Leirset	28
av Grete Forbregd	
I Verdalsfjellom	30
av Arnfinn Berstad	
Lappugle, Rosenfink, Vepsevåk	31
av Arnstein Indahl	
Flyktningruta gjennom Verdal	32
av Johannes Overmo	
Minnetavla på Flysetra	33
av Johannes Overmo	
En sommernatt i Havnbukt	37
av Arvid Sende	
Bequeller	37
av Paul Jåma	
Fredsmarsjen - et 50-årsminne	38
av John J. Haugan	
Store oversvømmelser i 1844	41
Radiodoktoren	42
av Johannes Overmo	
En flyktningehistorie	43
av Aslaug Tronsmo	
En vanskelig heimtur	43
av Aslaug Tronsmo	
I fedrelandets teneste	44
av Ole J. Haugan	
Kvardagsliv 1940-45	46
av Gustava Lein	
50-årsminne for en krigskjemper	48
av Arnstein Røe	
Gjensyn etter 50 år	50
av Johannes Overmo	
Gammelfolka på Mæhlen	52
av John Huseby	
Veresfestivalen 1995	55
Aktiviteter i turistf. 1995	58
av Kjell Minsaas	
Min album	60
fra Holmlimoen	
Kleppen grendehus	62
av Sigbjørn Ottermo	
Årskavalkade	64
Prisvinnere	69

Formannen har ordet

Vi nærmer oss julen med stormskritt, og igjen får vi oppleve dette helt spesielle bladet, det 24. i rekken. Jeg vil først takke redaksjonen for den enorme arbeidsinnsatsen som må til for å muliggjøre denne utgivelsen. Når vi tenker på at det er med få unntak er de samme personene som år etter år driver med dette nitidige detektivarbeidet som må til for å gi oss disse artiklene, aner nok de færreste hvor mange timer av sin fritid disse har brukt. En annen gruppe som ofte faller mellom to stoler når ros skal gis, er støttegruppa. Denne mer anonyme gjengen av damer som gjennom hele året legger ned en stor arbeidsinnsats for å gjøre tilværelsen litt hyggeligere for oss andre involverte, og som samtidig skaffer til veie sårt tiltrengte likviditeter. Disse har i år sørget for, på toppen av alt, at klubbhuset vårt har blitt oppusset innvendig.

På det sportslige plan har nok det inneværende år vært mer av det normale slaget. En ny og spennende opplevelse for mange var det da vi fikk lov til å arrangere kretsrenn i jaktstart, hvilket gikk nesten over forventning. Den idretten som er mest i siget, er nok fotballen. Dette mye på grunn av at enkelte personer har tatt et reall tak, og fått fart på denne gruppa igjen. Dette med at den administrative siden blir drevet på en seriøs måte bedrer økonomien og dermed muligheten til å utøve idretten. Da skal det også sies at det administrative i stor grad blir drevet av utøvere og trenere. Dette har resultert i at damelaget endte på 2. plass i 4. divisjon, og at herrelaget la seg i midten av tabellen i 5. divisjon. Mange er sikkert enige når jeg påstår at særlig herrelaget har potensiale til å klatre på tabellen. Det er også påbegynt planlegging av oppussing av fotballbanen, så med tiden får vi nok oppleve en ny og bedre fotballbane igjen.

Så til årets faste store løft, Veresfestivalen. På grunn av synkende interesse for fredagens stafett, ble denne i år lagt om for å bli mer publikumsvennlig. De fleste vekslingsene ble i år lagt bak samfunnshuset, som nok ble en klar forbedring av løpet, og vi er spente på responsen til neste år. Høydepunktet ble selvsagt søndagsløpet Veressjøen Rundt. Da fikk vi stifte bekjentskap med skikongen Bjørn Dæhlie. Det overrasket ikke mange at Bjørn likgodt tok førsteplassen over to minutter foran sterke løpere som Frode Lillefjell og Carlos Silva de Brito. Dette løpet ble i år som i årene før en enorm løpsfest, som jeg håper og tror at vi får oppleve flere ganger.

Laget har også arrangert en tur til Flysetra, der varaordføreren avduket en informasjonstavle om arrestasjonen og fluktfosøket til Henry Oliver Rinnan. Lederen for gruppa som foretok arrestasjonen, Magne Solheim, var til stede og fortalte om aksjonen. I denne anledning ble to av lagets veteraner som også var med på aksjonen, Olav Sagvold og John Haugan, utnevnt til Æresmedlemmer.

Vi har også i år - i en utvidet versjon, gjentatt suksessen med musikkspillet Hærfosminnet i den uttorrede Hærfossen. Igjen i regi av vår egen låtskriver Odd Helge Roksvåg.

Som avslutning vil jeg takke alle som yter et eller annet for laget, og også oppfordre flere til å stille opp for at vi fortsatt skal kunne drive dette som gjennom årene er bygd opp til å bli et virkelig samlingspunkt og aktivitetsskapende lag, og som også er et viktig innslag i det kulturelle i bygda.

GOD JUL OG GODT NYTT ÅR TIL ALLE.

Inge Bjartan

Hva skjedde i Gennesan

av Kjetil Dillan

Etter suksessen med "Skavhøggen", og utstillingen "Ole Skavhaug og Garnesmordet" kan det være på sin plass med en nøktern framstilling av hendelsene i Gennesan i dagene omkring det såkalte GARNESMORDET natta til den 30 juli 1806. Tragedien som snart i to århundrer har vært gjenstand for spekulasjoner og gys over store deler av Midt-Norge.

Jeg har enkelte dager vært tilknyttet utstillingen på Stiklestad, for å kunne svare litt mer utfyllende på spørsmål som kunne bli reist fra publikums side, samtidig som museet anså det nødvendig med et tilsyn i utstillingen. Mange av de besøkende var veldig godt kjent med hendelsene, mens andre for med misoppfatninger og feiltolkninger, ofte var ting forvekslet med andre hendelser. Andre støttet seg til Bjarne Slapgards historiske roman "Når rosene blør" og brukte den som sannhet. Forsiktige forsøk på å korrigere feilene ble møtt med vantro og spørrende blikk. I tillegg bidrar avisene til å bringe tildragelsen milevis ut av kurs. Som for eksempel at lokalavisa den 2. september i tillegg til et portrett av en av Ole Skavhaugs etterkommere bringer et "referat" som påberoper seg å ha "En helt af folket" av Ole Andreas Overland (1896) som kilde: Der dukker det opp opplysning om at garnesfolket skal ha blitt drept med øks!!! En tid seinere skriver Verdens Gang akkurat det samme, da sannsynligvis med

Verdalingen som kilde.

Dette er et typisk eksempel på hvordan misoppfatninger og unøyaktigheter har fått oppstå. En skribent dikter, og en annen støtter seg til dette som dokumentasjon på "sannheten" og bringer feilen videre. Øksedrapa på Garnes er heimsnekra av journalisten. Det eneste øksa ble brukt til, var å få

åpnet kister, skap og skrin med.

Øksa kom ikke til rette før rettssaken startet, men er blitt takstert til 1 ort 16 skilling. Den er ikke "sentral" slik "Verdalingen" skriver, men inngikk som en del av "samlet værdi av det bortstjaalne gods". Drapsmennene etterlot øksa i Medstugan, sikkert som godtgjørelse for enten mat eller transport, og Ole Skavhaug

Indenlandske Nyheder.

Paa Gaarden Garneset, i Wufhaugs Soan og Bærdals Præstegjeld, er Natten imellem 29de og 30te Juli, følgende affælsige Mord begaaet: Bonden Peter Garneset selv, to af hans Sønner og hans Datter blev paa deres Senge myrdet med Knive; Manden og den mindste af Sønnerne laa i Sengstuen, som først bleve dræbte; to af hans Sønner laa paa et Overværelse, deraf blev den ene dræbt og den anden flukket med en Kniv, men fandt Leilighed at flyde imellem en Bælg og skule sig, hvor han opholdt sig til Dagen frembrød; Datteren laa i Dagelstuen og hun var den sidste de dræbte. Det unge Menneske, 15 Aar gammel, som reddede sig, skient fvaag og haardt faaret, beretter at have seet tvende Personer, men kunde i Mørket ei kende dem og angiver at de var sværtede i Ansigtet; straxnaft Mordet var begaaet, bleve adskillige Laase opbrækket, borttaget Penge, Klæder og Mebelen. — Saaledes finder Udgiveren Tildragelsen berettet i trede Brev, af Dato 1ste August dette Aar.

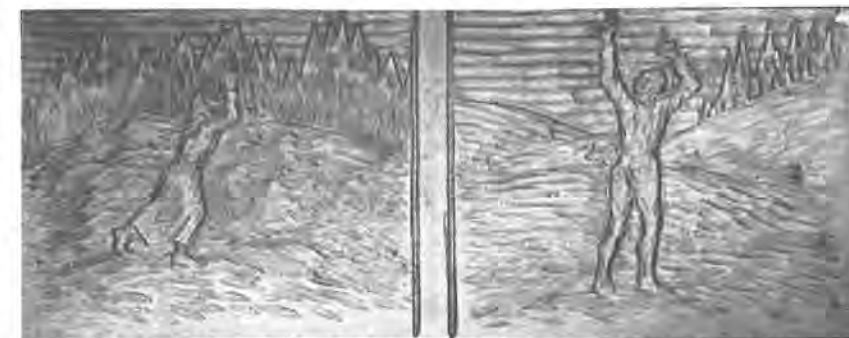
Adressekontoirs Efterretning 5te August 1806. Oppslaget om Garnesmordet.

forteller i forhør at han har sett den og bekrefter at det er omtrent riktig takst. Øksa har vært i Medstugan inntil nå, sommeren 1995, og alltid gått under navnet "Garnesyxan", og er å finne i Utstillingen på Stiklestad.

Men en må ikke tru at Overland er feilfri. I en artikkel i "Folkebladet" i 1893 forteller han med en navngitt person som kilde, at det var dennes far som var den første som kom til Garnes om morgenen den 30. juli. Overland påberoper seg å ha kryssjekket opplysningene han har innhentet under sin reise på Innherred med opplysningene i rettsprotokollen. Dette kan umulig stemme, etter som denne personen over hodet ikke er med i avhørene, det er forresten flere unøyaktigheter i forholdet mellom Overlands beretning og protokollene, og jeg mener bestemt at det er statsarkivet som må få fortelle sannheten i denne omgang.

I artikkelen i "Folkebladet" forteller Overland at:

"Ole Skavhaug forsvinder meget tidligt af Bygdens Tradition. Alt hvad man ved om ham her, er ene og alene, at han ikke kunde finde sig til Rette med de triste

Over første hovedmotiv er det to mindre motiv. Det kan være Kierstie og Ole Skavhaug på hvert sitt bilde. Eller det kan være Ole Skavhaug og en annen kvinne som kommer med bud til ham om tragedien som er skjedd, men det skal i følge tradisjonen ha vært en ung gutt.

Minder som hans Hjemstavn rumede, og at han derfor søgte ud i nye Forhold, hvor han gennem arbejde og slidsomt Stræv kunde finde Ro. Han dro saa langt nordpaa, — Ingen vidste ret hvorhen.

For nogen tid siden falt J. Furø's Bog "Fra Ishavets Kyster" mig i hende. Af denne ser jeg, at det var i Finmarken, som den Gang endnu var de forlorne Existensers og de glemselsøgende Almueheroers (Folkehelters) Fristed, han fandt et nyt Hjem og en ny Virkekreds. Ogsaa heroppe lever Mindet om ham bl. a. som den ufortræffelige Skytter, som med held vovede at optage Kampen med selve

Væsener, og hvis Nedlæggelse holdtes for en Stordaad af første rang."

Jeg har selv lest boka "Fra ishavets Kyster", og den forteller over hodet ingen ting som tyder på at Ole Skavhaugs nye "hjemstavn" ble Finnmark. Boka er en folkelivsskildring fra Finnmark. Den forteller om enkelte menneskeskjebner, personlige tragedier med et fascinerende innhold som egner seg godt som grunnlag for et heltepos å la "En helt af folket".

Det finnes flere element som alt for tydelig viser historieforfalskningen som Overland har gjort seg skyldig i, han har brukt historiene og påstår at det er Ole Skavhaug sine opplevelser. Det eneste som vedkommer Ole Skavhaug i denne boka er en samtale mellom to personer som er på gåsejakt. De blir liggende værfast og snakker om bjørnejakt, da den ene sier:

"—Men Ole Skavhaug skjød jo en saadan Troldbjørn med Solvhalsknappen sin!"

Forste hovedmotiv i Jon M. Suuls tresnitt er interiøret i rommet der Kierstie og lille Anne hadde sitt nattleie. Kierstie henger ut av senga og Anne ligger i vugga og skriker. I bakgrunnen gjennom ei dør, kan vi se ei seng der ei arm henger over kanten, dette forestiller sengestua der Peder og Lars ble tatt av dage. Ei dragkiste ved døra er åpen.

Under hovedmotivet står: "O VE O VE HVAD VI NU HØRE, O VE O VE HVAD VI NU SER". De to første linjene i Garnesvisa.

Kommentar til billedtekster i denne artikkelen:

I Sulstua, hos Ulla Suul og Arvid Wold henger det et tresnitt av Lensmann Jon M. Suul, barnebarnet av Ole Pedersen Garnes. Det er bygget opp av elementer fra Garnestragedien, og viser tre hovedmotiver.

Hovedmotivene er skilt med en sterk symbolbruk.

Ytterst til venstre er fem talglys-flammer utskåret. Folketradisjonen forteller at fire av fem talglys sluknet spontant i bryllupet til Peder Garnes og Agnes Olsdatter Slapgard i 1784, og at dette var et varsel på tragedien. Agnes døde i 1797. Fem hjerter som er gjennomstukket av kniv markerer skillet mellom første og andre hovedmotiv. Mellom andre og tredje hovedmotiv er en kjetting utskåret, og ytterst til høyre er 6 anker utskåret og bærer budskap om håpet.

Tresnittet har åtte ansikter utskåret, og det er sannsynlig at det er de fire drepte, faren Peder Garnes, sønnene Lars og Rasmus, og dattera Kiestie. Ole Skavhaug i den karakteristisk lua til skiløperkorpset, presten Eilert Hagerup, Ole Pedersen Garnes og etter all sannsynlighet Anne Olsdatter Garnes.

Hvorpå den andre svarer at: "Hvis Ole Skavhaug ikke brukte Halsknappen sin fordi han ikke hadde flere Kugler igjen, saa har han været dummere end en gammel svart fin."

Ut fra disse to replikkene klarer altså Øverland å la Ole Skavhaug dø ensom på Finnmarkskysten.

Riktig nok blir disse opplysningene korrigert i et senere nummer av det samme bladet, dette skal jeg komme tilbake til, men la det i denne omgang være et eksempel på svært tvilsom bruk av kilder.

Så til hva denne artikkelen skulle omhandle.

Adressekontoirs Etterretninger 5te August 1806:

Indenlandske Nyheder.

Paa Garden Gameset, i Wukhaugs Sogn og Wærdals Præstegield, er natten imellom 29de og 30te Juli, følgende afskyelige Mord begaaet: Bonden Peter Garneset selv, to af hans Sønner og hans Datter blev paa deres senge myrdet med Knive; Manden og den mindste af Sønnerne laae i Sengestuen, som først blev dræbt; to af hans Sønner laae paa et Overværelse, deraf

blev den ene dræbt og den anden stukket med en Kniv, men fandt Leilighed at krybe imellem en Væg og Skiule sig, hvor han opholdt sig til dagen frembrød; Datteren Laae i Dagligstuen og hun var den sidste de dræbte. Det unge Menneske, 15 Aar gammel, som ræddede sig, skjønt svag og haart saaret, beretter at have seet tvende Personer, men kunde i Mørket ei kiende dem og angiver at de vare sværtede i Ansigtet; saasnart Mordet var begaaet, bleve adskillige Laase opbrækket, borttaget Penge, Klæder og Madvare. — Saaledes finder Udgifveren Tildragelsen berettet i trende Breve, af Dato 1ste Augut dette Aar.

Men la oss gå enda litt tilbake i tiden:

De to gjerningsmennene Niels Toldsteen og Olle Bergmann, var omreisende handverkere. Eller kanskje en skal si at Bergmann var det og Toldsteen ville bli det. Bergmann var den eldste av de to, født i 1766 i Anundsjø sokn i Ångermanland, et lite sted ca 4 mil vest for Örnsköldsvik. Hovedvirkefeltet hans var skredderarbeide, og det var ikke rent få av Verdalsens staskledsdrakter som han hadde vært ansvarlig for, men han var en

svært hendt person som kunne påta seg hva det skulle være.

Slik det fremgår av rettsreferatene fra Garnesmordet, så kan det se ut som han er en avbalansert person, med rasjonelle tanker og et klart hode. Men hans klare hode er sikkert mer kynisk enn hva Sorenskriverfullmektigen klarer å formidle gjennom sine notater. Kynismen som til slutt blir den dominerende kraften i tilværelsen. Skredderen flakket vidt omkring og solgte sine tjenester. Det var i hele tatt mange svenske håndverkere som søkte lykken på norsk grunn i denne perioden, og de var vel ansette i det norske samfunnet på grunn av at de gjorde bra arbeide, og var oftest rimeligere enn sine norske konkurrenter. Om vi ser i kirkehistoria her i Verdalen så er det flere svensker som har vært delaktig både i nybygging og restaurering, et eksempel er kirkemaleren Erik Petersen Walne, eller Erik i Wal'n, som han ble kalt her i Verdalen. (se Verdal historielag, Årbok 1992 s.49)

Et aber var det at enkelte av disse handverkerne ofte kikket dypt i glasset og "frarøvet" sine norske rivaler ikke bare arbeidet, men også jentene. Og så var det noen av dem som ødela ryet til de mere pliktoppfyllende handverkerne, de "måtte" begå et eller annet tyveri i forbindelse med at de forlot sitt siste arbeidssted. Olle Bergmann virker å ha vært en slik.

Han hadde omkring 1797 begått flere tyverier hjemme i Sverige, og søkte tilhold her i Norge inntil stormen omkring dette la seg. Da han igjen forlot Verdalen i 1803, hadde han den siste tida hatt tilhold på Østre Stiklestad hos Anders Stiklestad, og skal ha likt seg godt hos gjestfrie Verdalingene, som dog fikk slett oppgjør for sin gjestfrihet. Sammen med en annen svenske, Abraham Skjønstedt hadde han samme natt som de forlot Stiklestad stjålet et sølv lommeur fra "Qvartermæster Lechlem", Skjønstedt hadde tatt en

**Andre hovedmotiv er Ole Skavhaug med mor-
derne bundet, gående til fots i retning av Norge.
" I HAMMARDAL, NORDOST I SVERIGE, DER
NÅDDE HAN DE DRABSMÆND GROV"**

"Findmudde" (pelsfrakk) fra gårdmann Lars Lechlem, og et lommeur fra gårdmann Aage Lyng.

Bergmann gikk nærmest i skytteltrafikk mellom de to landene, stadig på rømmen fra sin fortid. Han kommer hjem til Sverige og ligger litt lavt i terrenget i et par år, og møter etter hvert Toldsteen.

Niels Toldsteen var født i 1781 i Nordingrå, et kirkesogn i Nærheten av Härnösand. En tid seinere kjøper foreldrene et gårdsbruk litt lenger nord, i Ullånger. De drev bruket Erså i årene som fulgte, men da gutten var omkring 8 - 9 år, sviktet helsa hos foreldrene og begge døde så alt for tidlig. Innen han var 10 år var han blitt foreldreløs, og slektninger måtte ta seg av ham.

Han viste interesse for lesing og skriving, og de valgte å la gutten utvikles i tråd med anleggene han hadde. De hjalp ham slik at han kom til de høyere skolene, og omsider var han blitt student i Uppsala og pleiet omgang med andre studenter, i et bekymringsløst liv som tidlig viste seg vanskelig å forene med teologistudier, læren som be-

falt ham å hengi seg til et kall som sjelefreiser og et forbilde for sin menighet. Flaskens gleder gikk etter hvert foran bibelens band og pålegg, og han begynte å grunne på om teologien egentlig var hans kall her i livet. Han tok et par eksamener, men tvilte mer og mer på om dette var riktig veg å gå.

Plutselig avbrøt han studiene og besluttet å lære seg et håndverk. Han reiste tilbake til fødebyen og tok bolig hos en prest

ved navn Zimmermann. Dette var tydelig vis etter pålegg fra fosterforeldrene som enda håpet på at han skulle fullføre prestestudiene. Zimmermann hadde dårlig helse og ved et par anledninger måtte Toldsteen til fosterforeldrenes store glede overta søndagspredikenen i Nordingrå

Olle Bergmann var langt eldre enn sin venn, når de møttes var han 39 år gammel, mens Toldsteen var 24 år.

Det kan virke som at Toldsteen var lett påvirket av omgivelsene, i hvert fall virker han å ha vært svært umoden og dermed lett å styre for den langt eldre og verdensvante Bergmann.

Det som Toldsteen hadde opplevd av verden var to prestegårder og et avkortet studieopphold i Uppsala og da Bergmann begynte å legge ut om en verden av havluft, festligheter, pene jenter og muligheter for å tjene penger, begynte Toldsteen å danne seg bilder av en virkelighet som han hadde sett konturene av, og kanskje såvidt smakt på i tvilsomme lokaler rundt omkring i Uppsala. Og da tilbudet kom høsten 1805 om å bli med til Norge, var ikke Toldsteen tung å be.

De ankom "8 dager efter Mekali" til Overhalla, etter som Bergmann viste at det var litt "varmt" enda i Verdalen. De livnærte seg med maling av husgeråd, forskjellig skredderarbeide og Bergmann hadde i tillegg tilegnet seg kunn-

Over andre hovedmotivet er drapsmennene med skreppene på ryggen på veg mot Sverige.

Kirke. Og kanskje begynte Toldsteen å lure på om dette kanskje var noe for ham likevel. Han var der i et par år, og flyttet så til en pastor ved navn Talbom, i Resele pastorat i Ångermanland og det var her at disse to skjebnene møttes, de som skulle bli et par som påfølgende år skulle omtales med gru i store deler av midt-norden.

skaper som sølvsmed, noe som gav ham en fordel når det gjaldt å få oversikt over hva som fantes av verdier på gårdene rundt omkring. Hans beregnende blikk saumfor sikkert alle kister og gemmer på sine besøk på gårdene rundt omkring i Trøndelag. De bodde hos oppdragsgiverne, og kunne drive en utstrakt kartlegging av hva som

og får fatt i kniven som han har, løper inn og skjærer resolutt over strupen på Peder som er kommet seg ut på gulvet.

Med et vanvittig blikk kommer Bergmann etter en stund ravende ut i gangen, gløtter inn gjennom døra til den såkalte dagligstuen, kommer så ut fra halvmørket inne i huset og ut i den bleikblå seinsommernatta til Toldsteen. Blodig som en slakter.

Om han forteller til Toldsteen hvem som ligger i dagligstuen vites ikke, men i hvert fall sender han kamera-ten inn for å ta seg av oppgaven som ligger der.

Han var fra sitt besøk på Sognasetra utvilsomt blitt oppmerksom på at Kierstie hadde fått barn sammen med Ole Skavhaug 12 uke tidligere. Fra tidligere besøk i Verdalen og Inndalen var Bergmann helt sikkert kjent med Ole Skavhaug, og visste om hans fysiske kvaliteter.

Riktig nok var han ikke "over to meter høy" som Ronald Inndal skriver i Trønderavisa den 23. september 1995. Faktum er at han i de militære rullene er oppgitt å være 67 tommer høy, noe som tilsvarer nokså nøyaktig 1,75 meter. Og i et samfunn der gjennomsnittshøgda sikkert var vesentlig lavere, så har han sikkert vært lagt merke til, att- påtil skal han ha vært svært velproposjonert.

Kan det være dette som var årsaken til at Bergmann nøler med å gå inn i dagligstua? Det er nemlig Kierstie Garnes, og hennes og Ole Skavhaugs datter Anne som har natteleie i dette rommet.

Denne vissheten kan ha medvirket til at Niels Toldsteen får den ulykksalige oppgaven med å ta livet av Kierstie. Kanskje er det denne delen av udåden som fører til at saken i hele tatt blir oppklart. Et hatsk sinne har drevet fram hevntanken i Ole Skavhaug og drevet ham innover Jämtland og opp i Hammardal, og fikk som kjent bragt gjernings-

mennene for retten.

Niels Toldsteen påtar seg ansvaret for å drepe den personen som ligger i sin "naturlige søvn" i dagligstuen og blodrusen lover han å drepe ".....hvor mange det enn måtte være."

Han lister seg inn og betrakter kanskje en sommerbrun arm, den kvinnelige rundingen av skulderen innen han slår steinen mot pannen på offeret, som straks mister bevisstheten. Fra det nakne brystet registrer Niels at det rinner mormelk, og det er kanskje årsaken til at han stikker kniven tre ganger dobbelt gjennom venstre bryst, som det står i Garnesvisa:

Ja Mælk og Blod var sammenblandet, Som hende utav Brystet randt; Kniven var trende Gange stukket Dobbelt igjennem venstre Bryst. Det venstre Øie var tillukket Og Pandebenet ganske knust.

Over dette motivet er Ole Skavhaug og Ole Brenna med en hest på slep der de leter etter spor etter drapsmennene.

Det er ikke så enkelt å forstå hva Ando Nilsen Indahl mener med "Trende gange dobbelt", men det må være at brystet er gjennomstukket, altså at det kan

gangen over den såkalte Forstue der Rasmus og Ole Garnes ligger og sover.

Vi lar Sørenskriverfullmektig Johan Hartz fortelle hva Ole har forklart i

Tredje hovedmotiv forestiller Ole Garnes i Vuku Kirke som kneeler ved alterringen på konfirmasjonsdagen da pastor Hagerup skal ha uttalt: "JEG ØMMER MIG FOR AT LÆGGE MIN HAND PÅ DET SÅREDE HOVED." Ole gikk for presten når tragedien inntraff. Ole druknet i 1843 i Inna på veg hjem fra en auksjon i nedre del av dalføret. Muligens på Fæby.

Som det står i ei gammel vise: "Han overlevde morderhånd og brann, men ikke vann." Garnes brant ned i 1810 og folket berget seg så vidt ut.

være gjort for å mishandle, ikke bare for å drepe.

I mens Toldsteen er i ferd med å drepe Kierstie så entrer Bergmann

forhør den 31. juli 1806.

"I Gaarden 30te dennes kl: imellem 11 og 12 om natten fra den 29, laae han i sin naturlige Søvn paa Gangen over den sakaldede Forstue her paa Gaarden Garnæs, og da erfarede, at et svært Hammer- eller slagstød rammede ham i Hovedet, hvorved han vognet og saae, at 2de Personer stoede ved sængen, i hvilken han selv og hans Broder Rasmus Pedersen vare liggende, og disse personer vare i det han observerede dem i en haard og ueftergivelig Beskieftigelse med baade Deponenten (den som blir avhørt) og hans broder, formeentlig for at myrde dem begge, og Deponentens bemeldte Broder er desformedelst af tilføjede dødelige Saar ogsaa virkelig befunden død."

Ole forteller videre at nattemørket som innhyllet ham og broren da det hele inntraff, og at han i tillegg fikk panikk og var livredd, resulterte i at han ikke kunne se hvem det kunne være de to som "begik Myrde-handlingen" om han enn hadde kjent dem personlig. Men han antar at når han får hvilt en del og får leget skadene han er påført, to dype knivstikk og et stort antall slag mot hode og kropp, kanskje kan være til større hjelp. Dog har han oppfattet at de var svært høye av vekst.

Når Toldsteen hadde drept Kierstie nede i første etasje, stormet også han opp trappa i forstuen og kommer opp til Olle som er i ferd med å drepe de to brødrene, og tildeler Ole de to knivstikkene, hvorpå Bergmann overtar kniven og gjør ende på Rasmus med flere stikk i hjertet og i siden.

Toldsteen og Bergmann tror nå at de har gjort ende på begge to, og de går ned i gården etter en oks som de skal bruke til å åpne Garnesbondens gjemmer og avlukker med. Da kommer Ole til seg selv og finner ut at han må forsøke å komme seg i sikkerhet. Han forlater sin "dødgjorde Broder, krøb eller listede sig ind paa et, paa høire side af gangen og over For-

stuen, værende Loft, nemlig det saakaldede Dagligstueloft, og her var det at han smuttede eller krøb imellem en oppført Steenmuur og Veggen, saa at Myrderne ikke lettelig skulde kunde finde ham." Imens han er gjemt bak muren hører han at "de 2de omforklarede farlige og umenneskelige personer 2 å 3 gange gik ned og op trappen." Han forklarer at når han beveget seg over gulvet, knirket gulvet såpass at de ble oppmerksom på at det var levende folk oppe på dagligstueloftet, og de kom opp og begynner å lete etter Ole, de har et "Slags vaapen eller instrument" som de stikker ned i halmen i sengene og inn bak muren der Ole oppholdt seg, men tussmørket klarte å skjule ham såpass at de ikke oppdaget at han faktisk var der. Det instrumentet som Ole forteller om er en ildraker med treskaft, ikke en kornstaur med kniv på som er blitt fortalt. Når de innså at de ikke fant igjen Ole, hentet de noen spikre som de slo gjennom slåa på døra. Etterpå brøt de opp døra inn til kjøkkenloftet der faren hadde en del penger, og videre en del klær som tilhørte husets øvrige folk. Da de hadde gjennomsokt andre etasje, forflyttet de seg ned og begynte å gjennomsoke skap og kister. Skuffer ble revet ut av skatoll og slengt utover gulvet, og de hogg i stykker kistene for å komme til verdiene som befant seg oppe. Deponenten mener at dette har pågått henimot en times tid etter at han ble angrepet, og han venter enda en times tid etter at det blir stille i huset innen han tør å krype ut fra sitt gjemmested.

For å se hva som egentlig har skjedd, lister han seg ned trappa, helt naken og blodig. Kommer inn i dagligstuen der han finner sin søster liggende i sengen "stiv og blodig". Så gjør han noe som nesten fortøner seg som uvirkelig: I vuggen ved siden av sin døde mor ligger lille Anne på 12 uker og gråter. Ole setter seg ned på sengekanten og vugger det gråtende barnet i søvn imens sårfeberen river i hans utarmede kropp. Og det må ha vært et nokså grotesk skue,

ei vugge med et lite barn i hvite laken gråter, og en naken blodig gutt sitter i senga ved siden av, der liket av barnets mor ligger, mormelk og blod er blandet og storknet i senga.

En kommentar fra sorenskriverfullmektigen:

"En særdeles Beskieftigelse hvilede over det lidet Barn, der laae i vuggen ved hendes dræbte Moders sæng, thi Tolsteen har selv sagt, at han ogsaa havde aflivet det, dersom det havde givet kny fra sig, ligesaa forholdt det sig med de flere paa Gaarden da tilstedeværende Folk, nemlig Tienestepigen Beret Jørgensdatter og hendes 4re å 5 Aars gamle barn samt en anden Pige ved navn Magnille Jacobsdatter 13 Aar gl: hvilke Arresterne ikke fik syn paa ved deres Omvandring i Huset."

Dette viser at det var tilfældigheter som gjorde at tragedien ikke fikk et enda større omfang enn den faktisk gjorde, det er opplagt at de skulle rydde all motstand av vegen innen de begynte å lete etter verdier.

Etter at Ole hadde vugget Anne i søvn, vaklet han ut i sengestua for å finne ut hvordan det sto til med faren og lillebroren. Han får stadfestet det han fryktet, men kanskje enda verre enn han hadde forutsett. Faren låg på gulvet med avskåret strupe og knust hode, broren låg som et slakt i senga, med avskåret strupe og utallige stikk i kroppen. Også hans hode var knust av steinslagene.

"Forskrækket af dette syn og selv aftappet baade Sjels og Legems Kræfter, kunde Deponenten ikke sørge for noe Rædningsmiddel enten for seg selv eller andre, men gik til sit forrige sovestæd, hvor Broderen laae død. Der havde han en Skjorte eller Linned liggende, som han tog paa sig, hvorpaa han gik ind paa Bryggerstueloftet for at komme sig til Hvile og paa dette Værelse var Tienestepigen Berethe Jørgensdatter, tilligemed hendes 4

Trondhjemis borgerlige Skoles allene privilegerede
Adressefontoirs Efterretninger.

No. 57.

1806.

Fredagen

den 22. August.

Udgives og trykkes for den borgerlige Skole ved William Stephanson.

Indenlandske Nyheder.

Gierningsmændene til det paa Gaarden Garneset, Natten til den 30te Juli, begaaede gysselige Mord, ere nu paagrebne; den ene er en Skrædder ved Navn Ole Nordlin, som i nogen Tid har opholdt sig i Beygden, og den anden en Student ved Navn Niels Toldsteen, begge fra Sverrig; de ankom i Løverdags, den 16de d. M., kl. 9^{1/2} Formiddag, til Gaarden Kraag til Hr. Foged Lind og have der frivilligen tilstaaet den hele Tildragelse.

Adresseavisens oppslag den 22. august 1806 om pågripelsen av de to drapsmennene.

å 5 Aars gamle barn samt en Pige ved navn Magnille Jacobsdatter, 13 Aar gammel, liggende i en anden Seng end den Dep. valgte."

Ingeborg Pedersdatter, 69 år gammel, gift med husmann Hans Jon- sen Garnes, kom om morgenen ved firetiden inn på tunet på Gar- nes. Hun var på veg til Levringan der hun skulle arbeide den dagen. Etter som hun og mannen var hus- menn under Garnes, så måtte hun gi beskjed til husbonden om at hun kom til å være på Levring.

Når hun kommer inn på tunet mer- ker hun at alt er svært stille, ikke en lyd er å høre noe sted enda det er

midt i høyonna og folk burde være i virksomhet. Hun lister seg inn i gangen og åpner døra til dagligstua der Kierstie har natteleie. Til sin forferdelse ser hun Kierstie blodig i sengen og uten tegn til at hun rører seg. Forferdet vil hun meddele dette til husbonden Peder Garnes som hun vet er å finne i sengestuen, og i det hun åpner døra, ser hun til sin forskrekkelse også at han er drept på en bestialsk måte.

Panikken griper tak i Ingeborg og hun springer bort fra Garnes og til "Gaardene Ingdahl hvor hun berettede hvad hun havde seet. Derpaa blev Elling og Peder Ingdahlen tilligemed deres

Arbejdsfolk hende følgaktige til Garnæs og for Hvem Deponentinden anviiste det Ube- hagelige som havde tildraget sig."

Omtrent samtidig som denne dele- gasjonen ankommer Garnes, kom- mer også Lars Zakkariassen Skavhaug og Andor Larsen Skavhaug dit. Det blir etter hvert mange mennesker på tunet, som kikker inn av vinduene og samtaler om hva som var hendt, sikkert her- sket det en øredøvende stillhet på gården.

Ole Garnes forteller i forhøret at han ble vekket etter et par timer av Andor Skavhaug og etter hvert kom-

mer også Elling og Peder Indahl, men underforhøret husker han ikke hva det er blitt snakket om dem i mellom.

Ole har siden dette hendte kun vært sengeliggende, og er senge- liggende under forhøret som skjer den 31. Juli og 1. August. Forklarin- gen på det er at sorenskriveren ikke har fått beskjed før klokken 5 om ettermiddagen den 30. juli, og da det er "henved 3 mil at reise, saa har det været Administrator umuelig at foretage dette forhør før nu, kl 10 Formiddag, og man har, for, med mueligste hurtighed at kunne fremme forhøret, endog anvendt den forbigagne nat til Rejsen."

Det er tydelig at man allerede på dette tidspunktet har mistanke til bestemte personer. Ingeborg Pedersdatter forteller at hun så seint som ved 10-tiden kvel- den den 29. juli har sett samtlige av husets innbyggere i live. Hun fortel- ler også at Peder sist vår hadde en person ved navn Jens i tjeneste som "Daglejer". Han skal etter si- gende være fra Bergen og hun har hørt fra Kierstie og Ole Garnes at denne Jens skal ha reist avgårde med et par sko som tilhørte Ole, samt et bomuldstørkle som han hadde lånt fra Kierstie, som hun "neppe kunde faae tilbage".

Allerede klokka 10 om formiddagen den 30 juli, er Lars Skavhaug og Elling Indahl tilbake fra "højvelbaarne Hr. Amtmand Rafn til hvem anmeldelsen er overleveret." Først da blir disse to oppmerksom på det totale omfan- get av tragedien, at også sønnene er drept. Dog har de tatt rede på et utsagn fra Ole Garnes innen de reiser nedover bygda, at gjernings- mennene syntes "at være iført Graae kjortler og vare temmelig høie af Væxt." Annen beskrivelse er ikke gitt til Sorenskriverfull- mektigen av morderne, men Elling Indahl forteller noe annet som er svært interessant.

Han forteller at "Afskediget Sergiant Andor Indahl" har berettet om en

person av svensk herkomst og skredder av profesjon, som for 3 års tid siden hadde tilhold i bygden. Denne hadde ved en anledning ut- talt følgende ord: "At han skulde Søvnne Peder Garnæs og Anders Ingdahl" noe som Elling forklarer som en drapstrussel overfor de to, som han var uvenner med. Hans navn fortelles å være Ole Nordlin. Det er litt merkelig at Ando Indahl ikke blir avhørt om de angivelige drapstrusselen som Ole Nordlin har kommet med, men det er jo mulig at han er beskjeftiget med andre ting, kanskje han er på tur til Sverige? Det er fortalt at det er Ole Brenne fra Sul som er den eneste personen som var med Ole Skavhaug til Sve- rige, men kan det ha vært flere?

Det er opplagt at det er på bakgrunn av Ando Indals utsagn at ettersøk- ning østover ble iverksatt, og på Sognasetra har de sikker fått rede på Svenskenes besøk dagen før drapet.

Sorenskriverfullmehtigen skriver på slutten av avhøret den 1. august dette:

"Administrator tilkjennegav, at han uagtet den Anledning til flere Per- soners Examination, som under dette forhør hidtil er opkommen, ikke nærværende kan iværksette samme, saasom det allerede, ved Øvrigheden er foranstaltet, at paagribe de Personer, der kunne formene at have endten været Gjærningsmend, eller Foranledigere til det begaaede Mord, og i hvilken Hensigt Adminis- trator af herra Foged Lind er underrettet om, at de Mandspersoner, der have forefunden det forøvede Mord, nu ere udspurgte for at eftersøge Gjærningsmændene."

Sagt i mere moderne norsk betyr dette at: til tross for at administrator har anledning til å fortsette forhø- rene, så ser han ikke grunn til det etter som det allerede er iverksatt ettersøkning for å pågripe de som enten er gjerningsmenn eller har medvirket til drapene. De perso-

nene som har oppdaget ugjernin- gen er nå avhørt tilstrekkelig for den videre etterforskningen.

Jeg vil i denne omgang ikke ta for meg morderjakten, men kan kort nevne at Ole Skavhaug innhentet de to oppe i Hammardal, på en gård som hette Haugsås. Det heter at de ble innhentet 38 "mil" inne i Sve- rige. 38 x 11 295m = 42, 9 mil i veglöst terreng på kryss og tvers for å finne spor.

Tar vi et kart og måler avstanden fra Gennesan og til stedet Hammardal i rett linje, får vi 24 - 25 mil, så faktisk tilbakelagt strekning kan nok være enda større enn de 38 "mil".

Vi snakker i realiteten om en tur fra Trondheim til Oslo, — og tilbake, til fots, og/eller på hesteryggen. 17 dager etter ugjerningen er draps- mennene bragt tilbake til Innherred, det er skrevet et sted at jakten varte i 7 dager, men da snakker vi om over 7 mil per dag — i luftlinje, så tida fra den 30. juli og til 16. august er sikkert brukt fornuftig.

Adresseavisen skriver følgende den 22. august 1806:

Gierningsmændene til det paa Gaarden Garneset, natten til den 30 Juli, begaaede gysselige Mord, ere nu paagrebne; den ene er en Skrædder ved navn Ole Nordlin, som i nogen tid har opholdt sig i Beygden, og den anden, en Student ved navn Niels Toldsteen, begge fra Sverrig; De ankom i Løverdags, den 16de d. M., kl 9 Formiddag, til Gaarden Kraag til Hr Foged Lind og have der frivilligen tilstaaet den hele tildragelse.

Vi ser at Ando Indahl var berettiget i sin mistanke om hvem som kunne stå bak hendelsen. Hans virkelige navn Bergmann var enda ikke blitt kjent, men Ole Nordlin var omsider innhentet av fortiden.

Delinkventene ble avrettet på lilevolden i Trondheim den 20. mai 1807.

"Ymber"

av Gunnar Haldorsen

Forord

Minnene om "Ymber" har ligget "lagret" og dukket opp i ny og ne. Fant ut at det var på tide og feste det ned på papir for å bevare det, og å dele det med andre som synes det kan være hyggelig, interessant og verdifullt. Særlig ville det være morsamt om noen av de mange etterkommerne av henne ville sette pris på det. Hun hadde ett barn, 9 barnebarn, ca. 22 oldebarn, hvor mange tipp-, tipptipp-, og tipptipptippoldebarn vet jeg ikke. Kanskje en utfordring til noen og finne det ut, ja kanskje å få i stand et slektstevne.

Tre ting etter "Ymber" står som "pyntegjenstander" i vårt hjem her i Lier. Bannvevrammen, med utskjæringer og bokstavene L.O.D. 1849. "Sukkerøsj", hvor hun hadde "toppsukker" og en sukkersaks i, og tjærekoppen etter "gammel-Johan", mannen hennes. Da jeg fikk gjort den ren for tjære, viste det seg den er laget av ett stykke kleberstein, pent og harmonisk formet, men desverre den og sukkerøsj uten årstall og navn.

Av barnebarna til "Ymber" fikk min mor en solje, som takk og anerkjennelse for at hun tok seg av "Ymber", og stelte henne til hun døde i 1945. Den solja pynter i dag min kones barm når hun tar på seg trønderbunaden sin.

For å nå flest mulig som kan ha interesse av dette, trur jeg at "Helgådalsnytt" er et egnet media å publisere dette i.

Takk til "Helgådalsnytt" for de vil ta det inn.

Gunnar.

Ingeborg Olsdatter, kalt "Ymber", og svært ofte "Ymberkjerringa", var født 30-10-1850, og døde i 1945, 95 år gammel. Hun var gift med Johan Feriberg, født 1833. De hadde en sønn, Ole.

"Ymber" bodde, så lenge jeg husker hos mine foreldre, "Nerigården i Sør-Vera. Da jeg ble født var hun 76 år, men tross den store aldersforskjellen ble det et veldig godt tillitsforhold mellom oss. Hun var alltid opptatt av at jeg hadde det bra. Noe av det eldste jeg kan huske var hennes omsorg for treskoene mine. "Tekoa te liltjompem" måtte stå under ovnen om kvelden så dem var tørre og varme til neste dag. Jeg søkte mange ganger tilflukt hos henne når noe ubehagelig truet. Hvor mange ganger jeg var med henne når hun gikk til

"Ymber", 84 år, henter melk på Sveet. Bildet er tatt i 1934.

Strådalen, Sisselvolden, Rønningen eller Esingen husker jeg ikke.

Hun hadde et lite rom, ca. 12-15 m² i 2. etasje "østerloftet". Det var ganske spartansk innredet. Det var en seng, pent oppredd med skinnfell med fint vevd åkle på. Under senga stod alltid "nattmøblet", potta og skoene, når de ikke var i bruk. Såg aldri hun hadde flere enn ett par, og dem var hjemmelaget. Potta ble daglig brukt. Kan ikke huske jeg såg hun gikk på do, men derimot husker jeg godt det hendte hun sat på potta når jeg kom opp til henne. Innholdet ble kastet ut gjennom nordvinduet, det tørre i ovnen og brent. I et annet hjørne stod et bord med en stol ved. En skuff på bordet inneholdt spisebestikket. Jeg husker spesielt en beinskje. På

hjørnet av bordet sto en vekkerklokke i et lite skap som var laget til klokken. Under vinduet mellom senga og bordet sto en kiste som hun oppbevarte tøy i. Når lokket var på fungerte den som sitteplass. Klokken som sto på bordet ble viet stor oppmerksomhet. Hver kveld kl. 8., tok hun den ut av skapet, tok den med seg ned, sammenlignet den med veggklokken vår, stilte den likt, hvis det var forskjell, trekte den opp, alltid 8 drag. Om det var for at klokken var 8, vet jeg ikke, men den gikk da til neste kveld. Ute på loftgangen i vinduskarmen mot sør hadde hun også laget seg et solmerke som viste når klokken var 12. Når det var solskinn sammenlignet hun klokken med solmerket også. Det kunne føre til konflikter da veggklokken ikke alltid var 100 % riktig i forhold til sola. Særlig ble det en god del trøbbel under krigen da det ble innført sommertid. Vi forsøkte flere ganger å forklare årsaken, men til liten nytte. "De greie nok å fløtt klokka, men sola blir nok vær å fløtt", var kommentaren. Til slutt lagde hun seg to merker, ett for sommertid og et for normaltidd.

Ved vegg mot vest sto ovnen, en lang vedovn med to kokeplasser i lengderetningen, med ringer i. Veden bar hun alltid inn i forkleet, et plagg hun alltid brukte. Mellom døra på sørveggen og østveggen sto et skap som mat og kopper ble oppbevart i. På østveggen, under et vindu, sto det en høy krakk med dobbel plate. Øverste platen med ryggstø, kunne slås opp slik at ryggstøet ble til fot, og platen ble dobbelt så stor, og kunne brukes som bord. Ved ovnen sto "rotskammelen", en lav krakk med 3 føtter, laget av en rot. Bordkrakken husker jeg hun brukte når hun stekte vaffer med et gammelt vaffeljern med langt skaft på som hun stakk inn i ovnen og stekte på glørne. Da hadde hun slått opp dette bordet og hadde vaffelrøre, smør, eller en fleskesvor for å smøre jernet med, og ferdigstekte vaffer på.

På veggene hadde hun ingenting.

Alle veggene var laftet tømmervegger, kledd med grå papp. Vinduene var enkle og helt tildekt med is om vinteren. I vindusposten hadde hun ingenting. Blomster likte hun ikke. Husker en gang noen slektninger av henne besøkte henne på geburtsdagen. De hadde med seg en potteplante. Så fort gjestene var ute av gården, tok hun planten med seg ut og kastet den. Mor fikk mange kommentarer om vindusplantene sine.

Sukkerøsj etter Ymber.

Foto: Randi Haldorsen

Kostholdet var enkelt. Det hun kjøpte var kaffe, sukker, (toppsukker), sirup, mel og salt. Søtt var hun svært glad i, for sirup var det hun brukte på maten. Sirupen ble kjøpt i løs vekt i et spann. Når hun fikk den i hus, ble den varmet opp så den ble tynn, tappet på flasker og satt inn i skapet. Når hun skulle bruke den, var det å varme opp flasken og tappe i en kopp.

Kaffe drakk hun daglig. Den ble kokt på en kobberkjele, som ble satt ned i ringene på ovnen helt opp til tuten. Når den var kokt, slapp hun ned på et klareskinn, tørket fiskeskin, noe som hun alltid sørget for å ha. Hun flådde fisk og tørket skinnen. Til slutt hadde hun en liten klype salt ned på kjelen. Hvordan denne kaffen smakte, husker jeg ikke, jeg var vel for liten til å drikke kaffe. Kaffebønnene hun kjøpte var råkaffe som hun brente

vert og fisket. Ett kjøttstykke kunne det vel vanke også, men ellers fikk hun mat enten hos mine foreldre eller på Sveet. Ingvald fortalte en gang hun kom dit da de satt og spiste middag. "Veit du ker de verste som e når du e hongri?" "Neeeee?" "De e å sjå annert!" Det var klart hun måtte få mat. Hun kjøpte melk enten hos oss eller på Sveet. Et Erbe dropsspann ble brukt og hentet i. Da låg det alltid en 10 øre i spannet, alltid det samme så lenge jeg husker. Det var stabile priser. De siste årene hadde hun kost hos mine foreldre. Har aldri hørt om noen slags betaling hverken for mat eller husvære. Hun fikk utbetalt noen kroner i pensjon eller fra fattigkassen dem kalte, men så fort hun fikk dem, gav hun dem bort. Hun syntes vel at det var andre som hadde mere behov. Et nokså avslappet forhold til penger og økonomi. Et utrolig tillitsforhold ble det mellom henne og min mor, det var

ingen andre som fikk stelle henne. Noen slektninger var og tilbød henne opphold hos dem. Da ble hun fryktelig ulykkelig. "Får æ itj låv te å vårrå hos dæ længer nu da? De e da de æ helst vill," sa hun til mor. En av de få gangene mor så hun gråt. Noen flytting ble det heller ikke.

"Ymber" var en aktiv og vital dame, med utrolig god helse, fram til hun ramla og brakk lårhalsen, ca. 1 år før hun døde. Da ble hun lenket til sengen, som ble en lang og tung tid for henne.

Hun hadde en lett og spinkel kropp, nærmest mager. Stadig i aktivitet, om sommeren på beina og om vinteren på ski. Skiutstyret var av det gammeldagse, lange, brede ski med "sukkerbittupp" på, vidjebindinger, bare tåring, aldri noe bak hælen. En lang stav med hjemmesmidd spiss på. Staven holdt hun med begge hendene på skrå. I utforbakker skrubba hun med den. Skiene ble med jevne mellomrom innbrent med tjære. Klærne var ikke helt ideelle for skigåing. Ankelsidt skjørt med like sidet forkle. Lærsko med "tålabber" trekt utenpå, noe som hun strikket av grovt garn, gjerne med geiteragg iblandet. Det var en rund sak, passe trang til å trekke utenpå skoene, avfeldt spist framover, med to band for å knyte bak hælen. Det var et godt og varmt fottøy som ble mye brukt. Det gjorde også foten mere stø på skiene, og at foten satt bedre i tåvidja. Ei sid strikka jakke hørte også med til utstyret. På hodet hadde hun alltid hodetørkle, knytt under haka. Når hun var ute, særlig om vinteren, tok hun et tørkle, brettet ca. 5-10 cm. brett, bandt det rundt pannen og knyttet det bak i nakken. De få gangene jeg så henne uten hodetørkle, husker jeg hun hadde tynt hår, midtskill og oppsatt i en liten knute bak i nakken. Hun var svært lite grå i håret.

Hun hadde vel ikke så lange utflukter på ski, men hun drog da bort til naboene rundt oss, særlig på Sveet var hun ofte, nesten hver dag, og

noen dager flere ganger. Om sommeren drog hun lenger utover. Det eneste mennesket jeg har sett gått og strikket er henne. En spesiell krok som garnnøstet ble festet til hengte hun fast på jakken under venstre skulder. Strikkepinnene, (binningsstikken), gikk like kjapt som beina.

To sorter handarbeid hadde hun, strikking og veving av hoseband. Enkel grov strikking av strømper,

Bannvevrammen etter Ymber.

Jeg ble litt opptatt av om den virket, og det gjorde den.

Foto: Randi Haldorsen.

votter og tålabber. Til veving av hoseband brukte hun en liten tre-ramme, ca. 15 x 10 cm. med 5 mm. spiler opp og ned, ca. 2-3 mm. avstand. Midt på hver spile var det et hull. Den ble tredd med en trå i hvert hull og mellom hver spile. Når en løftet eller senket rammen ville trådene mellom spilene bevege seg i forhold til de i hullene, henholdsvis over og under. For innslaget ble det brukt en oval 23 cm. lang pinne med innsnevring på midten for å nøste på garn. Hun karda og spann garnet selv, og brukte skarpe, friske farger. Hun farget garnet selv også.

Hvilken skolegang hun hadde hatt vet jeg ikke, men hun leste og skrev og holdt telling med både tid og dag. Bruddstykker av salmer og sanger hendte det hun deklamerte, men aldri noe helt. Bruddstykker av

Sinklervisen kunne hun. Peder Brønstad samla og tok rede på gamle ting og historier. Hos "Ymber" var han og fikk fortalt historier som han skrev ned. Da han var ferdig og skulle skrive navnet til "Ymber" sa hun: "Ta hit pænna, æ skriv navne mett sjøl." "Kan De virkelig skrive De da"? sa Brønstad. Dette var hun meget stolt av.

Religion hadde hun et meget avslappet forhold til. Hun gikk vel til

kirken når det var gudstjeneste, men jeg kan ikke huske det. Hun brukte alltid "Gusseng" (Gud signe) som hilsen når hun kom til folk.

En gang Hovden, som var prest på Stiklestad, skulle ha gudstjeneste og overnattet på Sveet, kom han til oss for å snakke med "Ymber". Han hilste, fortalte hvem han var, og at han gjerne ville snakke med henne. "Ymber" svarte: "Jeja", et uttrykk hun ofte brukte, snudde helt om og gikk ut døra. Vi trodde hun hadde et nødvendig ærend ut og ville komme inn igjen, men ingen kjerring kom, og da vi så ut, var hun på vei til Sveet. Så fort Hovden kom på Sveet, gikk "Ymber" hjem. En gang Ola Tronsmo holdt andakt på Sveet, som han ofte gjorde når han var hjemme, plasserte han "Ymber" og Iver, far sin, oppe ved bordet så de

kunne høre og følge godt med. I første verset av sangen han begynte med, spratt "Ymber" opp og ut, og før sangen var ferdig var hun hjemme Nergården. Hørte aldri noen kommentar etterpå heller. Ellers var hun veldig begeistret for Ola Tronsmo. Han var veldig snill mot henne, hadde alltid med noe godt til henne. Det var ikke alltid hun gjorde seg godt av det selv, men ga det bort.

Kortspill var noe vi unge, og voksne med, hadde som tidsfordriv, særlig i de lange vinterkveldene. Kort og kortspill hadde hun liten sans for. Syntes vel vi skulle bruke tiden til noe mer nyttig. Alltid kom hun med en regle når hun så vi spilte kort. Etter hukommelsen lød den slik:

12 var det tolv apostler,
11 var det elleve elementer,
10 var det ti budord,
9 var de saliges ord,
8 var det englekor,
7 var det sju bønnere i Fadervår,
6 var det seks stenkar i Kana uti Galilea,
5 var det fem jomfruer,
4 var det fire evangelister,
3 var det tre patriarker,
2 var det tavler i Mosen,
1 var Jesus alene som himmelen og jorden regjerer.
13, kongen, hørte jeg aldri hun nevnte, om hun hadde glemt den vet jeg ikke, fikk aldri spurt. Har mange ganger undret meg på hvor hun hadde lært denne reglen. Den ligner mye på "Soldatens bønn", om en soldat som ble stilt for en rett p.g.a. at han la kabal i en kirke under 1. verdenskrig.

Radio likte hun absolutt ikke. I mellomkrigsårene dukket den opp i Vera også. På Sveet fikk de radio

Frelsesarmeen i Sør-Vera 1925.

Stående f.v.: Albert Spillum, Per Haldorsen, ?, Ole Haldorsen, Ola Tronsmo, ?, ?, Ola Olsen, Petter M. Sellæg, Ingvald Tronsmo, Iver Haldorsen, ?, ?, "Ymber" Ferriberg, Marta Haldorsen, Halvar Nordvera, Oline Haldorsen, Iver Tronsmo, Albert Ward, Jørgen Sjømelting, Hallvor Sisselvold.

Damene som sitter i rekka foran de som står f.v.: Frida Sisselvold, Maria Sisselvold, Mathilde Sellæg, Julie Haldorsen, Marta Pettersen Nordvera, Henrikke Tronsmo, Gustava Spillum, Ingeborg Ward.

De voksne og barna som sitter foran har vi dessverre ikke noen navn på. Kanskje noen av leserne kan hjelpe oss med disse.

før oss. "Ymber" kalte den for skrammel. Når de slo på radioen stakk hun av med en gang. Vi fikk vår "folkemottaker" til jul 1938. Hermand Schuster, en tysker, var på Sveet den gangen. På ettermiddagen julaften kom han med diverse julemat til "Ymber" fra Sveet. Han stakk innom hos oss også for å se og høre den nye radioen vår. Da sa "Ymber": "Nu hi vi fått ås skrammel sjøl, så nu træng vi itj å kåmmå ått dåkk fer å hør på skramle dåkkes".

Musikk var heller ikke hennes sterke side. Hun hadde noen barnebarn som var flinke til å spille trekkspill, men det nevnte hun aldri.

Slagferdig og rapp i replikken kunne hun være. På Sveet kunne det være turister som prøvde å ha det litt moro med henne. Det hendte de fikk svar så rollene ble ombyttet. "Ymber" unnså seg aldri å spørre om navn, hvor de kom fra, og hva de drev med når hun traff ukjente mennesker. Så også da hun traff Parov, en bilselger fra Trondheim,

av tysk opprinnelse. Da han sa navnet, gjentok "Ymber" det Paro, navnet til domprosten i Trondheim, så spurte hun hva han gjorde. Da tenkte nok mannen han skulle ha litt moro med kjerringa, og sa: "Jeg er domprost i Nidarosdomen." "Je-ja", sa kjerringa, snudde seg fra han, men plutselig snudde seg mot han igjen og sa: "Du som er domprost i Nidarosdomen veit vel ker føst spikern vart sli i domkjerka å da?" Mannen ble mer eller mindre som et levende spørsmålstegn, og måtte erkjenne at det visste han ikke. "Da ska æ fertæl dæ de, han vart sli på haue han." Kjerringa snudde rundt og gikk fra mannen. En nokså fin og sjarmrende måte å fortelle at hun ikke trodde på han.

I de første krigsårene var det to menn som farta rundt i skog og mark. "Ymber" traff dem, og spurte om navn og hva de drev med. De var vel kanskje ikke særlig interessert i å fortelle sannheten heller. Hun fikk navn og at de var geologer. "Ke e nu de fernåkkå?". Vi går i skog og fjell og undersøker stein og

steinarter. "Jeja, di leve vel tå de," var kommentaren.

Aviser og annet lesestoff hun kom over leste hun uten briller. Derimot ble hørselen noe redusert med tiden. Leste hun om branner, sa hun: "Elden e bra å ha som dreng, men bli'n husbon, bli'n for stræng." Det hendte i den tiden også at avisene rapporterte om folk som omkom på fjellet. Da kom denne bemerkningen: "De kan da itj vårrå nødvendi å kast sæ oppå Hardangervidda å frys ihjel."

Da veresbyggene fikk kirkegård, mot slutten av 1800, ble det også spørsmål om veg til Vera. Det var noen i herredstyret som mente krava begynte å bli dyktig store, og sa: "Når veresbyggene får det gult, så vil dem ha det krusa og." Et sitat etter "Ymber".

Impulsiv var hun. Plutselig fikk hun innfall at hun skulle gjøre noe, dra noen plass. Mange rare ting kunne det medføre. En gang på vei hjem fra Rønningen, gikk hun inn på Sisselvolden og spurte Martin om å ro seg over til Svelandet. Hun var så sliten og orket ikke å gå. Martin gjorde henne den tjenesten, selvfølgelig. Han hadde ikke vært lenge hjemme etter turen før "Ymber" kom gående tilbake. Det var noe hun hadde glemt å snakke med dem på Sisselvolden om. Når det var gjort, gikk hun hjem til Sørvera. Ikke så det ut til at hun var så sliten heller. Alt hun sa og gjorde kom rett ut og slik det passet henne. Siste skoleåret mitt 1940-41, hadde vi en lærerinne, Ingeborg Asplund, som bodde på Sveet. En dag "Ymber" kom dit, drev lærerinnen og strøyk tøy. "Ymber" unnså seg ikke for å undersøke og ta i tøyen som låg der, og synes vel det var mye tynt og fint tøy. Da kom det tørt fra henne: "I gamel dåggå gikk kvinfolka me vadmelsstakk og ullstri, dæm vart påkryppi den gånge å."

En historie hun fortalte gjorde veldig inntrykk på meg. Ei finnkjerring som hadde gått på ski forbi Strådalen en kald vinterdag måtte

Nerigården slik den var like før krigen.

Ymber bodde i 2. etasje i gavelen som vender mot oss.

En vannfargetegning jeg gjorde i 1946 er avfotografert. Foto: Randi

søke ly under en tykk gran og fødte et barn der. Alt gikk greit, og da det var overstått, tok hun barnet inn på barmen og gikk hjem. Antagelig til en boplass ved grensa øst for Strådalen. Seinere da hun kom til Strådalen og fortalte dette, sa hun at hun hadde overveid å hoje i håp om de hadde hørt henne, så hun kunne fått hjelp, men så hadde alt gått så greit så hun hadde ikke gjort det. Da hadde strådalskjerringa svart: "De va no gått du itj jol de, fer da ha vi da kunna truidd det va nå gæli me dæ å."

En uvane "Ymber" hadde var at hun stadig harka og spytta der hun sto og gikk. En gang skulle jeg prøve å få henne til å slutte med dette, og sa hun ikke måtte spytte på golvet. "Ker æ ska spött hen da? Ska æ spött på bole kansje," var svaret jeg fikk. Dermed var diskusjonen over.

Om taubanedrifta mellom Esingen og Vera, og all aktiviteten rundt den, hadde hun mye å fortelle, om "Ångbåten" på Anjan, om fløtingen av tømmeret over Veressjøen og i elva utover Veresfjellet.

En plass på Veresfjellet like øst for Djupdalen har navnet "Brurhølet". Det er blitt meg fortalt at det fikk navnet av at "Ymber" ramla da hun

og Johan gikk på ski over fjellet da de hadde vært ut i bygda og giftet seg.

Om Mali Nordvera hadde "Ymber" mange historier. Mali hadde under fødsel blitt skadd slik at hun ikke kunne holde på avføringen. Det var ingen hjelp å få for det den gangen. Dette førte til at avføringen datt der hun sto og gikk. Mali la fra seg det hun hadde i hendene, tok det oop og kastet det på varmen i grua, eller ut.

For å redusere luseplagen, som Mali var svært plaget av, tok hun sengetøyet, som besto av skinnfeller, bar dem bort i skogkanten, la dem over maurtuer slik at mauren gjekk inn i fellene og tok lusa. Mauren var nok lettere å riste ut igjen. Ungene på Sisselvolden hadde temt en okse for å kjøre med. Dette var ikke noe raskt kjøreutstyr. "Ymber" var ikke begeistret for denne oksekjøringen, og sa at de som kjørte med okse kom ikke til himmelen. Peder Sisselvolden, som var snar og slagferdig i replikken svarte: "Det kan nok hein dæm kjæm dit, men det går forferdelig seint."

I gamle dager lå Sørveresgårdene tett innpå hverandre. Sørmoen hadde husa på Gammelvolden,

ovenfor stien mellom Sveet og Nerigården, på sørsiden av Svebekken. Nerigården der den er i dag. Uvennskap mellom folkene på gårdene kunne "Ymber" fortelle om. Svebekken var felles vannkilde, og dermed en kilde til uvennskap. Ikke alltid var det vann nok for alle. En gang ble en mann slått ned og fikk en fot ødelagt. Det fikk lege seg som best det kunne, og mannen fikk en krokete fot. Etter det blev han kalt "Krokfoten". En av kjerringene klagde på at hun måtte koke grøt av melk, da de andre hadde tatt alt vannet i bekken.

Alle tre gårdene hadde setrer ikke så langt fra hverandre i Orvildalen. En natt hadde den ene kjerringa dratt til nabosetra, stengt døra på utsiden og satt fyr på selet for å brenne opp både selet og nabokjerringa som hun trodde lå der inne. Heldigvis hadde hun dratt hjem til Vera den kvelden, så når hun kom tilbake dagen etter fant hun selet nedbrent.

"Tronsmokallen" og "Tronsmokjerringa," (hørte aldri deres riktige navn,) hadde "Ymber" forskjellige historier om. En fin sommerdag drev disse to og berget tørrhøy, myrslått. Utpå dagen måtte de ta seg en matpause. Da kom det en tordenbyge og bløyte på høyet. Da

ble kallen arg og sa: De va da skit mi ot." "Næ de va da mat læl!" svarte kjerringa. "Tronsmokallen" var gjerrig og tok rede på alt som var verdt å ta rede på og kanskje litt til. Når han var ute og kjørte hadde han med seg en strisekk, og så fort hesten løfta på rompa for å levere "hesteperlene", var kallen snar med sekken, holdt den under for å samle opp verdiene. Men så hendte det at hesten leverte bare luft. Da vart kallen arg, slo neven i låret på hesten og sa "din goks!" Hva det uttrykket betyr vet jeg ikke. Hun fortalte også fra gamle dager da det ikke var vanlig med fyrstikker, "svovelstikker", i hvert hus. Da var det å ta rede på glørne med å grave de ned i asken om kvelden, og da var det glør en kunne grave frem og få opp varme med om morgenen. En regle eller "bønn" de leste når glørne ble gravd ned leste hun. "Æ grev ne min eld seint om en kveld. I mårråtili finn æ så mang glør i min aske som de veks hår på ei elfertaske!" Var uhellet ute slik at glørne var sluknet, var det å gå til naboen "å hente varme". I slike ærend var folk snare i vendingen. "Ymber" brukte uttrykket: "Du e så snar, skull tru du hi henta varme", når det var noen som var snare i vendingen.

"Ymber" hadde sans for naturen og

mange av dens forunderlige "påfunn", særlig det som skjedde om våren. På våre turer husker jeg hun fortalte med stor overbevisning om "gulringela", gul linerle, som det alltid hadde vært mye av i Vera, og gauken. De hadde inngått en "avtale" om at "gulringela" skulle få sitte på ryggen til gauken under trekket vår og høst, mot at linerla skulle klekke ut eggene til gauken. De to ble alltid observert til samme tid om våren. At gauken la egg i linerlas reir kjente hun til. Frosken kunne hun bruke som tegn på lykke eller ulykke. Hoppet den mot deg var det bud om lykke, ulykke om den hoppet fra deg. Hun fortalte om "Strådalskjerringa" som en tid hadde det trangt og vanskelig. En gang hun måtte gå over høgda til Sørvera for å be om hjelp til mat for å overleve, hadde hun møtt utrolige mengder frosk som alle hadde kommet mot henne. Fra den dagen hadde situasjonen snudd seg, og det var ikke mange årene etterpå så hadde de over 30 dyr på båsen. Mange dyr på båsen var nok en målestokk for velstand i den tiden. Linerla kunne også bære bud om sorg og glede. Såg du den første gangen om våren rett forfra, det svarte brystet, bar det bud om sorg. Dette har med tro og overtro som var mye mere utbredt på den tiden, uten at hun viste noen panisk tro på det hun fortalte.

Nysgjerrig var "Ymber", spurte om alt mulig, skulle ha en forklaring på det meste. Ikke alltid svarte vi, og ikke alltid oppfattet hun det vi sa p.g.a. svak hørsel. Til slutt ga hun opp, og sa: Jeja, de e itj så nøye heller". Et uttrykk hun brukte når det passet var: "Du ska sjå ut når gammelhoin søysje!" (gjør). Katten var ikke velkommen inn hos henne. Katten skulle være i fjøset. "Hadde den matkoppen sin der, så ville den være der", var hennes påstand.

Et utrolig menneske var hun. Selvstendig, viljestærk, vital, omsorgsfull for sine medmennesker, men også hard i sin kritikk av dem hun ikke likte, og tillitsfull ovenfor dem som viste henne tillit.

Fem ætteledd.

Ymber, Ole Rydning, Ingeborg Ward, Beate Haldorsen, Jorid H. Tommasen

Foto: Anders Vandvik

POSTEN I VERDAL DEL 2

av Jon Bakken

I forrige nummer av "Helgådalsnytt" tok jeg for meg opprettelsen av postverket i Norge og utviklingen i postgangen til poststedet på Verdalsøra. I dette nummer vil jeg gå nærmere inn på de enkelte poststeder og hvordan den videre utbygging av posttjenesten innen Verdal kommune fant sted.

Fram mot begynnelsen på 1800 tallet var ikke kravet til posttjenester utover landsbygda stort. Almuen var lite lese og skrivekyndig og de som hadde behov for postforsendelser ordnet seg på annet vis. Enten ble meldingene sendt fram til adressaten med eget bud eller til Verdalsøra som da var nærmeste poststed i postgangen til og fra Verdal. Etter hvert som etterspørselen etter posttjenestene økte, ble det gjort forbedringer i rutenettet og nye poststeder ble satt i drift.

I Verdal foregikk den vesentligste utvidelsen i nettet av poststeder fra slutten på 1800-tallet og fram mot 1920. I Verdal kommune har det gjennom tidene vært i alt 19 poststeder av forskjellig type. Etter hvert som budtjenesten tok form og utviklet seg, ble overflødige poststeder lagt ned, da landpostbudene fullt ut erstattet dem. Som et resultat av utviklingen er det i dag 4 ordinære poststeder igjen. I tillegg selger Stiklestad Nasjonale kulturhus frimerker og stempler posten med et stempel med Stiklestadmotiv.

BIPOSTRUTE MARITVOLD - ØSTERSUND

De som i første rekke hadde behov for en bedret postgang var embetsmenn av forskjellig slag, militæret og de private næringsdrivende. Etter at Norge ble skilt fra Danmark og underlagt Sverige, ble det et krav om bedre kommunikasjon landene i mellom. Dette førte til at det ble opprettet en gående postrute mellom Maritvold i Verdal til Østersund i Sverige. Postruten kom i gang etter initiativ fra brigadegeneral Paul Bich i Trondheim. Kong Carl Johan hadde allerede tatt initiativet til at det skulle bygges veg over fjellet og postruten ble satt i gang 21. oktober 1824, samtidig som vegbyggingen startet. Det ble samtidig utnevnt postbønder på Sør-Stene og Sulstuen. I Sør-Stene ble løytnant Holck tilsatt inntil videre og i Sulstuen Ole Ellefsen. Løytnant Holck ble allerede i november 1828 avløst av Ole Levring.

Postruten til Østersund ble også benyttet av andre enn militæret. Grossere og handelsmenn i Innherred og Jemtland brukte forbindelsen. Postgangen til Nord

Sverige, Haparanda og Finnmark var i denne tiden svært dårlig vinters tid og Trondheim sendte derfor vinterposten over Maritvold til Østersund for videreforsendelse i Sverige. Forbindelsen til Sverige kom til å vare i nærmere 70 år og tok slutt i begynnelsen av 1890-årene. Fra begynnelsen av 1860-årene var det dessuten en forbindelse over Sandvika til Melen i Sverige. Denne vart mens grosserer Meyer's store lastetrafikk pågikk og tok slutt i samme tid som forbindelsen til Østersund.

Ved siden av postkontorene postekspedisjonene og poståpneriene, som kunne ligge langt fra hverandre, var det i postrutene stoppesteder hvor postførerne kunne avlevere og sannsynligvis ta med post. Disse stedene ble kalt "Postuttagersted" og senere "Brevsamlingsted". Et av de stedene en kjenner til er Suul. 14.7.1859 ble det opprettet 10 "Postuttagersteder" med en lønnet Postuttager. Blant disse 10 stedene finner vi Suul under Trondheim postkontor. Postuttageren fikk fra starten av en lønn på 6 spesidaler.

Det er grunn til å tro at dette er forløperen til Suul brevhus.

I Verdal Historielags årbok for 1953 skriver lensmann Jon Suul om postruten Maritvold - Østersund. Han gir en detaljert skildring av livet til postbonden på snauffjellet og de strabaser og harde turer som ble gjort i mørke og snøkave. Jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på denne delen av postens historie, men anbefaler lensmann Jon Suul's artikkel for interesserte lesere.

VUKU POSTÅPNERI

Etter at Verdalsbrukets hovedkontor ble flyttet fra Maritvold til Hol-

Oline Balgård

men nedre, førte dette sammen med annen sagbruks- og møllevirksomhet i Grunnfossen og ved Ulvillelva til et behov for bedring av posttjenestene i dette området. Neste skritt i utbyggingen av postservicen ble derfor opprettelsen av Vuku poståpneri. Poståpneriet ble opprettet ved en kongelig resolusjon av 1.9.1858 og det kom i drift fra 15.11.1858. Poståpneriet lå på gården og handelsstedet Bredingsbjerg like ved Østnesbroen på nordre side av Verdalselva, ca 1 km nedenfor Vuku kirke. I 1923/24 ble poståpneriet flyttet til Oline Balgaard's husvære, hvor det ble værende fram til 26.7.1993. Vuku poståpneri flyttet da inn i nye tidsmessige lokaler rett overfor Vuku filial. Vuku poståpneri var fra begynnelsen av underlagt Trondheim postkontor, men fra 1.1.1917 ble poståpneriet overført til Verdal postkontor.

Poståpnere:

Kirkesanger Ole Hage konstituert fra 15.11.1858. Han bodde i Ekren. Døde i 1871

Kommandørsersjant Iver Kristoffersen Kvello, fødd 14.10.1833, konstituert poståpner 15.8.1871. Hans karriere ble dessverre ganske kort da da han omkom i en kjøreulykke hvor en hest sprang ut og Iver ble drept. I Iver's tid som poståpner er kirkesanger Sevald Andersen nevnt 1.7.1873. Muligens hadde han et vikariat mens Iver var i annen tjeneste.

Kommandørsersjant Ole Iversen Kvello, fødd 15.12.1865, ble konstituert poståpner 26.2.1885. Han overtok for en kort periode stillingen etter sin far.

Neste poståpner i Vuku ble bestyreren av Forbrukerforeningen Odin Pedersen Stornæs fra 17.8.1885. Også Odins karriere fikk en tragisk slutt i det han omkom da han kjørte i dammen i grustaket i Vuku sentrum og druknet. Som ny poståpner i Vuku overtok enken etter Odin Stornæs fra samme dag som han døde. Hun hadde stillingen fram mot 1918, men i perioden 1918 til 1920 ble stillingen antagelig dekket

ved hjelp av vikarer.

Oline Balgård ble tilsatt som poststyrer fra 1.10.1920. Hun hadde stillingen fram til hun gikk av med pensjon 1.4.1959. Da Oline gikk av med pensjon overtok hennes datter, Borgny Eng, fra 1.7.1959.

Iver Kristoffersen Kvello

Borgny Eng ble pensjonist i 1991 og Ingvor Ørdal ble tilsatt som ny poststyrer, en stilling hun fremdeles har.

SUUL BREVHUS

Sulstuen var postgård i mellomriksruten til Sverige. Med den etterhvert sterkt økende mellomrikstrafikk fant man det nødvendig å opprette et poststed ved grensa. Fra 1.7.1864 ble Suul brevhus opprettet.

Brevhusstyrer:

Nils O. Sulstuen, fødd 1811, død 1895

SULSTUEN POSTÅPNERI

Brevhuset gikk 1.1.1891 over til poståpneri under navnet Sulstuen. Det var da 2 ganger ukentlig kjørende bipost til og fra Vuku poståpneri. Fra 1.10.1921 ble navnet endret til Sulstua og fra 1.7.1935 til Sul. Poståpneriet ble lagt ned 30.9.1974.

Poståpnere:

Marie Johannesdatter Dahl fra 1.1.1891

Ole Nielsen Suul fra 1893

Martin Nielsen Suul fra 18.3.1896
Overveimester Rasmus Nybygget fungerte i en kort periode fra 11.7.1898, for Martin Nilsen nevnes fra ultimo 1898 og inntil videre. Mekal Suul fra 1.10.1919 til 1.4.1965
Ruth Stiklestad fra 1.10.1967 til postkontoret ble lagt ned.

Det kan videre nevnes at Einar Kålen var vikar i en periode i 1971

VÆRDALEN MEIERI BREVHUS

Etter vært utviklet det seg et handelssted i Stiklestad med meieriet som midtpunkt. For å bedre posttjenesten ble Værdalen Meieri brevhus opprettet i 1886 i ruten Værdalsøra - Vuku. Navnet ble endret til Stiklestad 1.10.1901. Brevhuset ble lagt ned 1.4.1909 samtidig som Stiklestad poståpneri ble opprettet.

Brevhusstyrer: O. Frøseth fra 1886

STIKLESTAD POSTÅPNERI

Stiklestad poståpneri ble opprettet 1.4.1909 med bipost til Værdalen. Poståpneriet ble lagt ned fra 1.10.1974, men ble gjenopprettet fra 16.5.1975 som sesongpostkontor i perioden 16.5.-15.9. Fra 1993 er postkontoret i helårlig drift med frimerkesalg og særstempling av post innlevert ved Stiklestad Nasjonale Kulturhus.

Poståpnere/styrere:

Ingeborg Skrove fra 1.4.1909

Petter Husby Skrove fra 1.11.1933 til 1.7.1935

Under ledighet: Margit Valsø fra 1.7.1935 og Inga Valsø fra 4.5.1936.
Handelsmann Gunnar Heir fra 1.7.1936

Postkontoret betjenes i dag betjent av personalet ved Stiklestad Nasjonale Kulturhus.

HELGAADALEN POSTÅPNERI

Som en følge av økt næringsutvikling i øvre del av Verdal, bl.a. forsøkene med bergverksdrift, ble Helgådalen poståpneri opprettet fra 1.7.1887 med ukentlig kjørende post til og fra Vuku. Navnet ble endret til Hegådalen fra 1.10.1921. Poståpneriet ble nedlagt 1.5.1971

Poståpnere/styrere:

Gårdbruker Peder Nilsen Volden fra 1.7.1887
Iver Lerseth fra 1.1.1911
Handelsmann Per Aksel Rotmo fra 16.6.1935

LERAADALEN BREVHUS

For å bedre posttjenestene i enkelte små bygdesamfunn ble det opprettet brevhus. Brevhusene hadde ikke full tjeneste med alle slags tjenester, men de gjorde nytten for at bygdefolket hadde et sted å hente posten og få utført de mest vanlige tjenestene. Leraadalen brevhus ble opprettet 15.3.1895. Navnet ble endret til Lerådalen antagelig i 1921 for 12.12.1933 igjen å bli endret til Leirådalen. Brevhuset ble lagt ned fra 1.7.1954. Brevhuset i Leraadalen var i en periode ille plaget av brann. Brevhuset ble ødelagt av brann 7.3.1898 og i 1900. Begge ganger gikk stampelet tapt og måtte erstattes med nytt.

Brevhusstyrere:

Handlende Ingeborg Anna Storvuku
Martinus Brandhaug fra 1900
John O. Wohlen fra 1.10.1910
Martinus Brandhaug fra 1.2.1911
Lærer S. Tolstad fra 1.4.1913
Snekker Karl Grindberg fra 1923

SJØRDALEN BREVHUS

opprettet 1.1.1896 i ruten Værdalen - Vuku. Brevhuset ble flyttet i fe-

Iver Lerseth

bruar 1904 til gården Østre Nes i følge et brev fra postmesteren Værdalen av 13.2.1904. Brevhuset skiftet navn til Østre Næs.

Brevhusstyrer:

Stasjonsholder Balgaard

ØSTRE NÆS BREVHUS

Opprettet i februar 1904. I følge en notis i Verdalingen, nedlagt 10.8.1914 fordi det da ble flyttet til Lysthaugen. Navnet ble samtidig endret til Lysthaugen.

Brevhusstyrer:

Gårdbruker Elias Næs

LYSTHAUGEN BREVHUS

opprettet 10.8.1914. Brevhuset ble senere omgjort til poståpneri

Brevhusstyrer:

Fru Trine Lie
Anders Brendmo fra 1.10.1926
Marie Vestgaard fra 15.10.1928
Oline Kolshaug fra 1.1.1929
Petter Guddingsmo

LYSTHAUGEN POSTÅPNERI

Lysthaugen poståpneri ble opprettet 1.10.1935 og lagt ned 1.5.1964.

I et notat er det nevnt at poståpneriet ble rammet av brann i 1939. Bl.a. brant hånstampelet opp og nytt stempel ble bestilt.

SANDVIKEN BREVHUS

Turisttrafikken i grenseområdene økte etter hvert og Sandviken (fjeldstue) brevhus ble opprettet fra 1.7.1896 med sesong juni - september. Brevhuset ble betjent av en gående rute fra Sulstua to ganger i uken. Kristoffer Vestgård var postfører i ruten. Brevhuset ble lagt ned 31.5.1917.

Brevhusstyrer: Stasjonsholder Ole Nilsen Suul

INNA I VÆRDALEN POSTÅPNERI

Inna i Værdalen poståpneri (på Sandviken fjeldstue) ble opprettet fra 1.6.1917 med sesong 1.6.-30.9. Poståpneriet ble opprettet i stedet for brevhuset Sandviken. Posten ble ført fram med bipostruten Værdalen- Inna i Værdalen. Poståpneriet ble lagt ned fra sesongen 1971.

Poståpner/styrer:

Fjeldstuemann Jørgen From fra 1.6.1917
Fjeldstuemann Erik Eriksen fra 1.7.1920, sluttet i 1962
Odd Eriksen fortsatte driften til han reiste fra bygda i 1965. Poståpneriet ble midlertidig lagt ned i 1965 og endelig lagt ned i 1971

LEKSDALEN POSTÅPNERI

Leksdalen poståpneri under Verdal postkontor, ble underholdt fra 1.7.1899 med 2 ganger ukentlig bipostrute til/fra Værdalen. Poståpneriet ble lagt ned 1.5.1929, ved opprettelsen av Leksdalen skole brevhus.

Poståpner: Handelsmann Anton Aksnes 1.6.1899, sluttet 1.5.1929

LEKSDALEN SKOLE BREVHUS

Leksdalen skole brevhus, under Trondhjem postkontor, ble opprettet 1.5.1929. Brevhuset ble 1.7.1931 flyttet til gården Lundsbakken og navnet ble endret til Leksdalen. Brevhuset ble fra 1.7.1953 lagt under Verdal postkontor og ble lagt ned 1.5.1964.

Brevhusstyrere:

Lærer A. Musum 1.5.1929, sier opp fra 1.7.1931
Gårdbruker Anton Aksnes 1.7.1931, sluttet 1.7.1952
Gårdbruker Eivind Aksnes 1.7.1952

SKJÆKERFOSSEN BREVHUS

Som for Helgådals vedkommende førte utviklingen av industri og handel til at kravet om bedre posttjenester økte og Skjækerfossen brevhus ble opprettet fra 1.7.1899. Brevhuset ble lagt ned ved opprettelsen av Skjækerfossen poståpneri. Kjørende post til og fra Vuku. Brevhusstyrer: R. Slipern fra brevhuset ble opprettet.

SKJÆKERFOSSEN POSTÅPNERI

Opprettet fra 1.10. 1910, lagt ned 1.5. 1964.

Poståpnere/styrere:

Brevhusstyrer R. Slipern ble første poståpner ved overgangen til poståpneri. At det var sammenheng mellom forsøkene på å skape ny industri i øvre del av bygda og utviklingen av posttjenestene, ser vi ved at den første brevhusstyreren i Skjækerfossen var involvert i gruve drifta i Helgådalen. Han er forøvrig nærmere omtalt i helgådalsnytt 1991.
Landpostbud Olaus L. Skoknes 28.9.1912
Landpostbud Bernhard Skoknes, tilsatt 1.10.1928, avskjed 1.5.1964

NORDRE VÆREN BREVHUS

Nordre Væren brevhus ble opprettet 29.5.1902 på Tronsmoen. 26.4.1931 ble brevhuset flyttet til Nordre Væren og fikk da nytt navn

VÆREN BREVHUS

Væren brevhus ble lagt ned 1.5.1964

Brevhusstyrere Nordre Væren og Væren

Halvor Pettersen
Johannes N.J. Væren fra 1.1.1923
Gårdbruker Iver Tronsmo fra 1.2.1926
Halvor Pettersen fra 26.4.1931

INDALEN POSTÅPNERI

Indalen poståpneri ble opprettet 1.10.1903 i ruten Værdalen - Sulstuen. Navnet ble 1.10.1921 endret til Inndalen. Poståpneriet ble fra 1.10.1960 omgjort til brevhus II og lagt ned fra 1.10.1974.

Poståpnere/styrere:

Stasjonsholder Nils E. Garnes fra 1.10.1903
Gårdbruker og stasjonsholder John O. Wohlen fra 1.1.1917, døde 17.7.1959
Jostein Wohlen overtok som midlertidig poståpner ved John O. Wohlen's død. Poståpneriet ble i denne forbindelse gjort om til brevhus og ny styrer ble tilsatt. Brevhusstyrer Marit Wohlen fra 1.10.1960

ULVILLEN BREVHUS

Ulvillen brevhus ble opprettet 1.9.1907 i ruten Vuku Helgaadalen.

Brevhusstyrere:

Handelsmann Ole N. Lerseth fra 1.9.1907
Handelsmann Kristian Haugan fra 13.5.1910, ble poståpner ved overgang til poståpneri.

ULVILLEN POSTÅPNERI

Fra 1.10.1911 ble Ulvillen brevhus omgjort til poståpneri. Det var da en kjørende bipostrute på strekningen Vuku-Skjækerfossen. Navnet

Rasmus Slipern

Ulvillen endret fra 1.10.1921 skrive måte til Ulvilla. Ulvilla poståpneri besto fram til 1.4.1975 da det ble nedlagt og erstattet av en landpostrute fra Vuku.

Poståpnere/styrere:

Handelsmann Kristian Haugan fra 1.10.1911, døde 5.12.1950
Jorid Kvernmo ble tilsatt som midlertidig styrer ved Kristian Haugans død. Hun fungerte fram til Karl Haugan ble tilsatt.
Karl Haugan fra 1.5.1951, avskjed 7.2.1958
Gerd Aamo, vikar fra 7.2.1958, konst fra 1.11.1961, poståpner til Ulvilla ble nedlagt.

VATERHOLMEN BREVHUS

Opprettet fra 15.3.1917. Fra 15.1.1918 underholdes inntil videre Vaterholmen feltpoståpneri i rute 6270 Værdalen - Inna i Værdalen i stedet for brevhuset Vaterholmen. Feltpoståpneriet lagt ned fra 16.11.1919. Vaterholmen brevhus skiftet ved gjenopprettelsen navn til Vaterholm og ble lagt ned 1.1.1919. Opprettet på nytt i 1920 og i virk-

Bernhard Skoknes

somhet fram til 1.12.1947.

Brevhusstyrer/feltpoståpner
Veivokter K. Flyum

STEINSGROPA BREVHUS

Opprettet 1.3.1952, lagt ned
1.4.1963

Brevhusstyrer:
Marit Svendsen, tilsatt 1.3.1952

ELNES BREVHUS

Opprettet 1.7.1952, lagt ned
1.10.1964

Brevhusstyrer:
Ole J. Kulsli tilsatt fra 1.7.1952

TRONES BREVHUS

Opprettet 1.10.1957

Brevhusstyrer:

Kåre Teveldal
Kjell Teveldal, styrer fra 1.2.1960
Arne Balstad, styrer fra 1.12.1963

ØRMELN POSTKONTOR

Ørmelen postkontor ble opprettet
1.11.1974 på grunn av den store
boligutbyggingen i forbindelse med
etableringen av Aker Verdal.

Poststyrere/mestre:

Gerd Aamo, tilsatt ved Ørmelen da
Ulvilla postkontor ble lagt ned.
Karl Ydse
Karin Sandstad
Karl Ydse
Kirsten Balgaard

VINNE POSTKONTOR

Vinne postkontor ble opprettet
26.3.1979. Boligbyggingen i Vinne
var da for alvor kommet i gang og
det ble behov for et nytt poststed.

Poststyrere:
Harald Hofstad
Sissel Slørdal

BIPOSTRUTER

I tillegg til ruta som gikk over Sul til
Sverige, ble det som følge av at det
ble opprettet nye poststeder behov
for transport mellom Verdal post-
kontor og de nye stedene. I begyn-
nelsen ble posten enten brakt frem
av et gående bud eller var
postmengden stor nok, ble den kjørt
med hest og vogn. Det kan nevnes
at til Vuku ble posten kjørt med hest
og i 1888 ble posten kjørt fra Verdal
kl. 0800 tirsdag og fredag. Retur fra
Vuku var samme formiddag kl.
1100. Postgangen videre opp gjen-
nom bygda foregikk på den måten
at fredag kl. 0800 ble post kjørt fra
Helgådalen til Vuku med retur samme
dag. Altså var det post til

Peder N. Volden

Helgådalingene en dag for uka.
Postgangen til Sul var heller ikke
noe bedre. Posten ble kjørt fra Sul
torsdag morgen med retur fra Vuku
fredag formiddag etter at posten fra
Verdal var ankommet.

Den vesentligste forbedringen som
ble gjort fremover ble avgang/an-
komst flere dager for uka. Først da
bilen gjorde sitt inntog i Verdal, ble
farten på posttransporten vesentlig
øket. Allerede i 1924 fikk
Fylkesbilene kontrakt på
postføringen til enkelte poststeder.
Etter hvert tok fylkesbilene over
mer og mer av transporten. Dette
samarbeidet fortsatte inntil ønsket
om en tidligere postombæring for
store deler av bygda ble fremmet.
Posttransporten ble da ført over på
egentransport av postverket eller
satt bort på kontrakt til private trans-
portører. I dag har Fylkesbilene lite
igjen av posttransporten innen Ver-
dal kommune.

Da det i dag foreligger få opplysnin-
ger om de som utførte posttransport
innen Verdal kommune, ser jeg meg
nødt til å la denne delen av historien
forbli urørt inntil videre.

LANDPOSTRUTER

Som det innledningsvis er nevnt
gikk antallet poststeder gradvis til-
bake etter å ha vært på sitt høyeste
i 1950-åra. For landpostrutene har
utviklingen vært det motsatte. Etter
det en kjenner til var det før år 1900
en budrute i Verdal. Karl Gjersing
var det første postbud og han gikk
med posten til beboerne på
Verdalsøra. Den første
landpostruten ble satt i drift ved
århundreskiftet og siden har
postomdelingen stadig vært i for-
bedring fram til det den er i dag. Det
er nå i alt 17 postbud i Verdal. 6
lokalbud og 7 landpostbud ved Ver-
dal postkontor, Vuku postkontor har
3 landpostbud og det er 1
landpostbud som betjener oppsit-
terne i Vera.

Den første landpostruten i Verdal
kommune kom i gang fra 1.7.1900.

Den gikk fra Verdal postkontor i
retning Lysthaugen, tilbake over
Hallbakkan og Rindsem til post-
kontoret. Det første landpostbudet
var antagelig Arne Solnes. Han ble
etterfulgt av Einar Johnsen som
igjen ble etterfulgt av Aksel Valstad
1.2.1915. Aksel Valstad begynte
som vikar i 1913 for i 1943 fikk han
etter 30 års tjeneste salongbord og
stoler som gave fra oppsitterne i
ruta. Fra starten av ble ruta utført
med sykkel. Aksel var den første
som tok i bruk bil i landpostruten.
Han var eier av en Austin 10 med
rattet på høyre side under
registernummer V 3030 og denne
gjorde tjeneste som postbil i mange
år. Etter at Aksel sluttet, var Einar
Lund vikar i en periode før Alf
Vangstad ble tilsatt 1.11.1947. Alf
Vangstad var en allsidig kar slik at
han til tider vikarierte i luka på post-
kontoret. Odd Valstad, sønn av
Aksel, ble derfor i 1948 tatt inn som
vikar og han kjørte ruta når Alf satt
på postkontoret. Etter en tid fikk Alf
fast stilling i luka på postkontoret og
Odd ble i 1958 tilsatt i samme rute
som sin far. I den tid Odd begynte
som landpostvikar var det bl.a. ikke
reolert til budene. I stedet for å bruke
reol ble posten lagt i ruteorden på et
langt bord. En forholdsvis tungvint
måte å sortere på sett i forhold til
reolene som brukes i dag.

På Tronessida ble det fra 1.10.1916
opprettet en landpostrute som kjørte
til Trones bruk, Volhaugen og til-
bake til postkontoret. Det første
landpostbudet i denne ruten var
Harald Baglo som ble tilsatt fra den
dag ruta startet. Han ble allerede
11.5.1917 etterfulgt av Oskar Ol-
sen. De to første landpostrutene
ble i 1958 slått sammen slik at da
Odd Valstad ble tilsatt kjørte han
både Volhaugen og Vinne. I no-
vember 1964 ble ruta endret igjen til
å kjøre strekningen om Vinne opp
til Vaterholmen.

Neste rute som ble opprettet med
utgang fra Verdal postkontor var
1.7.1917 og ruta kjørte strekningen
til Vist og Haukå. Odin Haugmark
ble tilsatt fra rutas begynnelse med
en lønn av kr. 150,00 pr. år. Ruta

ble lagt ned 1.7.1923.

I Leksdalen ble det ganske tidlig
opprettet to landpostruter. Den før-
ste som kjørte fra poståpneriet til
Fikse, ble satt i drift 1.7.1911 med
Edvard Flyum som landpostbud.
Også denne ruten ble kortvarig i det
den ble lagt ned 1.7.1923.

Den andre ruten i Leksdalen kjørte
til Tuset. Den ble opprettet
19.10.1913 med Johannes Vandvik
til å utføre tjenesten. 1.9.1914 over-
tok Oskar Lund og fra 1.10.1917
fortsatte Oluf Lundemo til ruta ble
lagt ned 1.7.1923.

Til poståpneriet i Leksdalen ble
posten først hentet ved Verdal post-
kontor. I 1917 ble dette endret slik
at posten ble hentet ved Stiklestad.
Bipostføringen ble 1.5.1929 endret
til landpostrute med utgang fra Sti-
klestad. Oskar Karmhus hadde
bipostføringen da landpostruten ble
opprettet. Han kjørte antagelig ru-
ten til Ole Leirdal ble tilsatt.

Fra Stiklestad ble det 15.6.1936
opprettet en landpostrute over
Leirådalen ned til Volen over Augla
og Haga tilbake til poståpneriet.
Kontraktør fra rutens begynnelse
Arnold Prestmo med 4 turer pr.
uke. Johannes Enes ble tilsatt i
denne ruten fra 1.12.1944.

De to rutene som kjørte ut fra Stikle-

Martin Åkervold med sykkel på
veresvegen.

stad ble fra 1964 lagt om og fikk
Verdal postkontor som
utgangssted. Etter den tid er det
gjort mange endringer og nye ruter
er kommet til i den nedre del av
bygda.

I øvre del av bygda var en forholds-
vis tidlig ute med den første
landpostruten. Allerede 15.8.1902
ble ruta Skjækerfossen-Nordre
Væren brevhus opprettet. Det før-
ste landpostbudet var Olaus L.
Skoknes som ble tilsatt fra rutens
begynnelse. Olaus ble dessuten til-
satt som poståpner fra 28.9.1912
og han hadde begge stillingene i en
kortere periode før hans sønn Bern-
hard ble tilsatt som landpostbud
1.1.1915 til en lønn av kr. 692,00 pr.
år. Ruta ble utført gående om
sommeren og med ski om vinteren.
Det var i begynnelsen en tur pr. uke
med avgang fra Skjækerfossen lørdag
og tilbake lørdag kveld. Da ruta
startet var det ingen veiforbindelse
til Vera. Den første veien ble satt
under bygging i 1903 uten at det
kan sies at dette førte til en vesent-
lig bedring av forholdene for post-
budet. Av den grunn kunne turen
mange ganger være strabasios og
returen til Skjækerfossen kunne bli
sen, ja det hendte at det ble over-
natting hvis været var i det lunet.
Mange har kanskje undret seg over
hvorfor postbudene bar med seg et
horn. Som et eksempel på bruken
av posthornet kan jeg nevne at på
vegen til Vera fantes det ikke bruer.
Bernhard brukte derfor posthornet
til å varsle oppsitterne på Brattåsen
at han nærmet seg og trengte båt-
skyss for å komme over Brattåslunet
og fortsette sin videre ferd i ruta.
Bernhard delte for øvrig ruta med
sin bror Marius i det de gikk annen-
hver uke. De er begge kjent for sin
pliktoppfyllende og punktlige leve-
ring av posten. Bernhard ble dessu-
ten tilsatt som poståpner ved
Skjækerfossen i 1928 slik at han
som sin far var både poståpner og
landpostbud for en tid. Da Bern-
hard sluttet som landpostbud var
Harald Haugen vikar en periode.
Etter Bernhard ble en annen kjent
postmann i Øvre Helgådalen tilsatt i
ruta. Post-Martin eller Martin

Aakervold tok over fra 1.1.1945. Da Martin startet var det postgang til Vera to ganger i uka, dette ble utvidet til annenhver dag fra 1950. Veiforholdene til Vera var dårlige og om vinteren var det ingen snøbrøyting. Postføringen gikk derfor med ski om vinteren og sykkel på sommeren. Hest og slede ble nok benyttet enkelte ganger, men det var helst i forbindelse med høytideligheter med større mengder av post og pakker. Martin tok del i utviklingen da han i 1958 kjøpte moped i stedet for sykkel. Det gikk langt lettere å komme frem sommers tid selv om det kunne være strabasiøst nok på is og holke vinters tid. I forbindelse med at Skjækerfossen poståpneri ble lagt ned i 1964, ble utgangspunktet for ruta flyttet til Helgådalen poståpneri. Det førte til at Martin tok skrittet fult ut over i den motoriserte tidsalder og kjøpte seg bil. Veresveien ble dessuten helårsvei fra 1.1.1965 og posten ble kjørt frem til Sør-Vera tre dager for uka om vinteren og hver dag sommers tid. Nye endringer førte til at også Helgådalen poståpneri ble lagt ned. Fra 1.7. 1969 ble Ulvillan poståpneri startsted for ruta til Martin. Han fikk på turen oppover avstikkere til Nordkleiva og Helmoen, men endepunktet ble flyttet til Ottmoenget. Fra Ottmoenget til Vera ble det opprettet en ny rute og Harald Olsen ble tilsatt i denne. Dermed var første kapittel i postgangen til Vera ferdigskrevet. Etter hvert ble det klart at Ulvillan postkontor også skulle legges ned og ruta skulle gå ut fra Vuku poståpneri. Martin var da kommet i den alder at han kunne slutte av sin arbeidsdag. Etter en 30 års samvittighetsfull og nøyaktig arbeidsdag gikk han 1.9.1975 over i pensjonistenes rekke. Lasse Johnson skriver i Helgådalsnytt i 1975 om Post-Martin, og jeg viser til denne artikkelen for interesserte lesere.

Ved Vuku poståpneri ble det 1.7.1954 opprettet en syklende rute som ble trafikkert 4 ganger i uken og Helge Bjartan ble tilsatt. Ruta gikk fra Vuku over Mønnes til Leirådalen. Videre ned til Volen

med retur til Vuku. Etter en tid gikk også Helge over til motorisert ferdseil ved at han kjøpte seg en liten motorsykkel. I 1960 ble ruta gjort om til bilende rute og utvidet til å omfatte strekningen ned til Lysthaugen, opp til Østre Indal og til Vest-Grunnan. 1.11.1964 ble det atter endringer og ruta fikk Verdal postkontor som utgangspunkt. I tillegg til posten til 340 oppsittere i ruta, bragte Helge med seg post til Stiklestad, Vuku og Ulvilla. Den daglige kjøreturen strakte seg over 80 kilometer med Østnesbakkan som endepunkt på den ene sida og Ulvilla i det andre dalføret. Helge Bjartan gikk 1.5.1973 over i pensjonistenes rekke og posttransporten ble etter en tid overført til Fylkesbilene samtidig som oppsitterne ble betjent av nye ruter fra Vuku.

Da Inna i Verdal poståpneri ble lagt ned ved sesongslutt i 1971, ble det opprettet en landpostrute på kontrakt fra Sul til Inna med Åsmund Sjørmøling til å utføre tjenesten. I 1974 ble Sul poståpneri lagt ned og Ruth Stiklestad tilsatt i en rute med utgangspunkt i Vuku. Det var da også klart at Ulvillan postkontor skulle legges ned og en ny rute Vuku-Ulvilla ble satt i virksomhet fra 1.10.1974 med Svein Johnsen som bud. Fra da av var omleggingen av posttjenesten i øvre del av bygda fullført. Vuku var det eneste gjenværende postkontor og det gikk

landpostruter rundt i Vuku, oppover Helgådalen til Ottmoenget og videre til Vera. Dessuten var det en rute fra Vuku til Sul. Denne ble fra 1987 utvidet til Sandvika.

I dag er det som kjent 4 poststeder med full posttjeneste igjen i Verdal kommune. Bygda betjenes av 10 landpostruter som daglig leverer post til hver eneste heim. I disse dager med snakk om innsparinger og effektivisering, er det klart at man i Verdal kommune var forut for sin tid da mye av dette arbeidet var fullført allerede i 1974. Mang en diskusjon om ødeleggelse av bygdesamfunnet ved nedleggelsen av poståpneriet, har nok vært ført og vil bli ført rundt om i de tusen hjem i tiden som kommer. Det som i denne forbindelse kan være interessant å få greie på, er hvor mange som kunne tenke seg å gå tilbake til å hente posten ved de 19 postkontorer som en gang var. Det er vel med posttjenestene som med mye annet, "til lags å alle kan ingen gjæra". Noen blir sist i ruta samme hvordan man snur og vender på det.

Kilder:

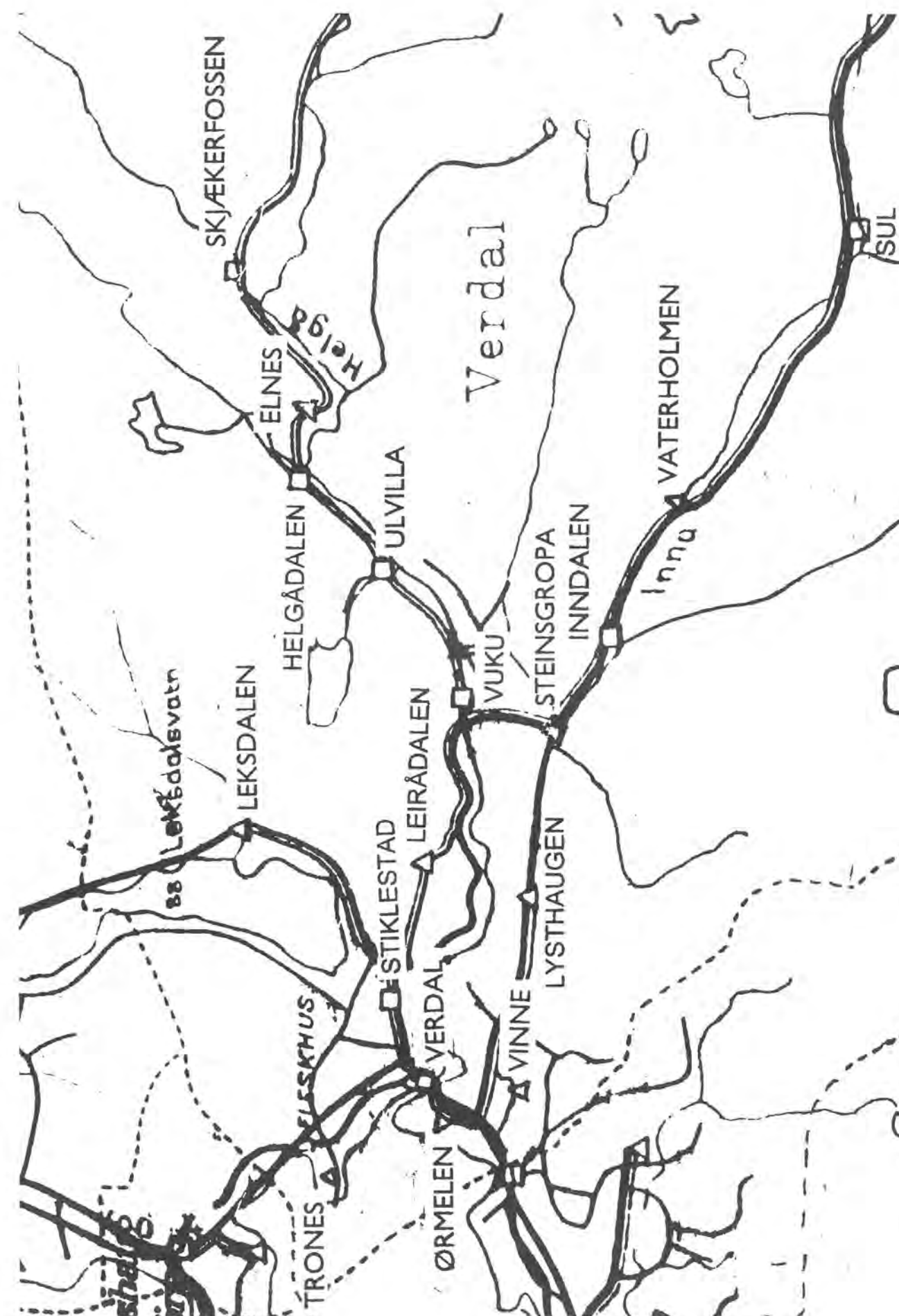
Odd Valstad
Verdal postkontors arkiv
Steinkjer postkontors arkiv
Verdal historielags årbok 1953

Harald Olsen

Halvor Pettersen Nordvera

ANDERS ERIKSSON SPELMAN

av Jan Högdin, Östersund.

Anders föddes den 25. juni 1754 på Tjärntorpet några kilometer sydväst om Fälviken i Kall. Föräldrar var kolaren Erik Andersson Spelman och Anna Andersdotter som kommit til Kall från Falun i Dalarna omkring 1750 för att kola träkol för kopparbruket i Huså. Erik kom till bruket "sielfmant" tillsammans med två andra kolare, de har en häst tillsammans som bruket köper och dessutom får de traktamente för sex dagars resa vardera. Från Falun til Huså är det omkring 450 km, de skulle alltså ha rest omkring 75 km per dag! De börjar kola i trakten av Tjärntorpet.

Erik Spelman bosätter sig på Tjärntorpet med sin familj och bor där i 30 års tid. Det var hårda år. 1760 förlorade familjen all boskap och Erik är så fattig att han får 18 daler kopparmynt av fattigkassan för att kunna köpa kläder till sin då 6-åriga son Anders.

Anders Spelman började arbeta som gruvsdräng i Fröa gruva öster om Åreskutan från tidiga ungdomsår. Den 29 februari 1772 var han 18 år och finns i bruksläkarens sjukjournal. Han sjukskrevs för "bröstsiuka" fram till den 16. mars.

22 år gammal får Anders rida trähästen i två timmar eftesom han flera gånger kommit för sent till sitt arbete och dessuten varit borta i 3 måndagar.

1777, 23 år gammal, gifte han sig med den 31-åriga Anna Göransdotter Damström, dotter till gruvarbetaren och smeddrängen Göran Damström, född i Dalarna. De övertar Tjärntorpet efter Erik Spelman som hadde dött 1767.

Tjärntorpet fotografert i 1978.

Anders mor bodde kvar på torpet.

Anders och Anna fick en son och tre döttrar. 1789, efter 12 års äktenskap dog Anna i "Bröstfeber och Håll och Stygn." Anders blev ensam med 4 barn, 1 till 10 år gamla. Anders mor hade dött 1787, varför han troligen hade det svårt med att sköta barnen.

Anders gifte sig efter 9 månader med Kerstin Persdotter, änkan efter torparen Anders Persson i Sundet, Kall som hade dött i augusti 1785. Kerstin hade 2 barn med sig i boet, en son på 7 år och en dotter på 4 år.

Anders Spelman arbetar fortfarande i Fröa gruva och på bruket i Huså. Han blev så i småningom gruvsmed. Han förekommer, liksom många andra, i protokoll efter brukstingets rättegångar: 1787, 3. söndagen efter påsk, hade bröderna Anders och Olof Spelman samt Benjamin Hindriksson vid 19-tiden på kvällen först förplågat sig

med en sup brännvin hos drängen Olof Jonsson i Nergård. Då hade Benjamin ryckt ett brännvinsglas från Olof Jonsson vilket Anders Spelman velat hindra. Benjamin har därvid stött til Anders Spelman, som svarat me att "fatta sin kamrat i lufwen", varefter Olof Spelman kommit till sin brors undsättning och gett Benjamin ett slag över näsen, så att han blödde. Därefter hade han försökt "att med wäld lägga Benjamin Hindriksson uti en inwid ett fähus warande dyngpuss, och då wittnet, bonden Johan Olsson, sådant hindrat, sökte Olof Spelman med honom anställa samma lek".

Inne hos bonden Olof Larsson i Nergården hade samma kväll suttit Nils Jonsson i Brattäggen och häradsnämndemannen Salomon Jonsson från Konäs. Till dem hade nu Anders Spelman kommit springande och frågat om där inte fanns några sexmän "som kunde hålla folk i styr och afböja slagsmål". Eftersom de båda hörde till de efterfrågade sexmännen, hade de

inte annat val än att gå ut för att sköta sin plikt som ordningens väktare. De fick då se Benjamin ligga på marken vid ett fähus tillhörigt Bengt Nilsson i Nergård, Olof Spelman hade sprungit därifrån, men de sprang efter honom och såg vem han var. Samtliga fick böter, Anders bötade 40 skilling til fattigkassen, enär rätten för vidmakthållande av ordning och disciplin bland kopparverkets arbetare "icke kan ungå at af dem föröfwad och oskickelig framfart på Sondag med laga näpst belägga."

1795 på Kyndelsmässosöndagen hade smeden Anders Spelman, sedan han vid Kalls kyrka druckit brännvin begett sig til fältskären Pilo i Sölvsved och "orsaket så mycket buller och owäsande, at man där skal blifwit föranlåten at kasta ut honom, hwarunder Spelman utfurit i otidighet och mycket skriande samt icke utan möda kunnat förmås at ifrån stället sig begifwa".

Anders Spelman erkände att han vid en brudvigsel i kyrkan hade fått fyra supar samt därpå en sup av sin bror Olof Spelman, "hvaraf han oförtänt blifwit så rusig, att han icke förmådde styra sig sjelf". Han betygade sin ånger och bad om tillgift, men domdes ändå til böter.

Man skulle kunna tycka att Anders Spelmans benägenhet för starka drycker skulle ha legat honom till last. Så var det dock inte: den 31/5 1790 blir han för Tjärntorpets räkning invald bland dem, som ska "anmärka då någon af arbetarna i synnerhet om söndagarna af dryckenskap finnes öfverlastad".

Ett problem för gruvledningen i Huså var rymningarna til Norge. Några frestades av löften om högre förtjänster i grannlandet, 1761 - 1762 var det oär med hungersnöd varför nöden drev arbetarna över gränsen. En annan anledning var att "arbetarane löpa över gränsen, då de på något sätt bliva missnöjda eller för sina vanarter skola befordras till straff."

Anledningen til at Anders Spelman rymde til Norge med sin familj omkring 1795 är väl oklar. Alltnog, Anders och Kerstin rymmer med 6 av de 7 barnen. En dotter, Ingeborg 4 år gammal blir kvar i Sundet, Kall. Hon avlider där 13 år gammal.

Av norska kyrkböcker och andra handlingar kan man se att familjen finns på Ottmoen i Helgådalen 1796 och på Jamtplassen i Holmli 1801. 1815 är Anders och Kerstin i Vera med 4 barn varav ett är barnbarnet Ragnhild, dotter til Agnes och hennes man Peder.

Familjen Spelman är anfäder til mange Vuku-bor och Helgådalingar. I många släktkrönikor och historier från de bygderna förekommer Spelmans ättlingar, därför nöjer jag mig med att återge Jens Brönstads forskning angående barnen och lämnar utrymme til interesserede att forska vidare:

Anders Eriksson Spelman och Anna Göransdotter Damströms barn:

Erik, f. 12/2-1789, Tjärntorpet Åre. Var 1801 Tjänare på Elnes søndre. Gift 1814. Far til Erik Eriksen Sundbyenget, f. 1818. I Vukus kyrkböcker kallas Erik Andersson Spelman felaktigt för Erik Erikssen! Anna, f. 1/9-1781, Tjärntorpet, Åre. 1801 finns Anna på Stiklestad nordre. Gift omkring 1811.

Katarina, f. 11/1-1785, Tjärntorpet, Åre.

Troligen död före 1798.

Elisabet, f. 24/9-1787, Tjärntorpet, Åre.

I "Norie" står det i Kalls dopbok. Gift fore 1804?

Anders Persson i Sundet och Kerstin Persdotters barn:

Pehr, f. 23/12-1782, Sundet, Kall. Pehr finns på Jamtplassen i Vuku 1801. Gift före 1815?

Agnes, f. 4/6-1785, Sundet, Kall. Agnes finns på en plass (torp) under Kluku 1801. Gift 1810.

Anders Eriksson Spelman och Kerstin Persdotters barn:

Ingeborg, f. 2/7-1790, Sundet, Kall. Följde inte med familjen til Norge. Död 15/3-1803 i Sundet, Kall.

Anders, f. 5/8-1792, Tjärntorpet, Åre.

Anders finns på Jamtplassen 1801. Gift omkring 1816. Är i Vera 1815.

Kerstin, f. 7/3-1794, Tjärntorpet, Åre.

Kerstin tjänar i Björstad 1801. Hon finns i Vera 1815.

Anna, f. 1796, Ottmoen, Vuku. Anna finns på Jamtplassen i Vuku 1801. Troligen gift före 1819.

Katarina, f. 1798, Ottmoen, Vuku. Katarina finns på Jamtplassen i Vuku 1801.

Gunhild, f. 1801, Holmli, Vuku. 1815 finns Gunhild i Vera tillsammans med sina föräldrar, brodern Anders samt maken Peder och deras dotter Ragnhild-

Källor:

Jens Brönstad och hans eminenta kunnande.

Gösta Ullberg: Huså Bruks historia. Landsarkivet i Östersund: Kyrkböcker för Kall, Åre och Undersåker.

Hos'om Ola Storvukun.

Hos Ola Storvuku var det ofte at det var folk som vart servert kaffe. Ein gong var klokken Mikal Dillan der. "Ta brød", sa Ola, og så tok han først sjøl. "Det er brukeleg å lata framand folk ta først", sa klokken. "Nei, ikkje når det nok å ta av", svarte han Ola.

Dette er muligens en svensk skikk. Jeg husker min far, som var svensk, brukte det slik når han bad fremmede forsyne seg til kaffen. Kanskje var det for å vise at brødet ikke var farlig å spise.
Lasse Johnson.

Gammelt nytt fra Leirset

av Grethe Forbregd

De første personopplysningene fra gården er fra 1592. Da ble det holdt skifte etter "Oluff Leersett" som ble refset for horeri, og hans kvinne for trolldom. Etter at skyld og gjeld var betalt, så tilfalt deres eiendeler kronen. Fordi det ble holdt skifte etter dem, så er de begge åpenbart blitt henrettet - en vanlig straff for disse forseelser på den tiden. Kona på gården kan ha blitt refset med bålet, som heks. Etter skifteregnskapet å dømme, må Ole ha vært en velholden mann.

Gjennom første halvdel av 1600-tallet het oppsitteren også Ole. Det kan ha vært en etterkommer av den første Ole. Men på slutten av 1650-tallet var Jacob Rasmusen der. Han oppføres til slutten av 1680-åra, og var 49 år i 1666. Muligens var han gift med en datter på gården; Berit Olsdatter Leirset (1638-1708). I 1690 bygslet Ole Jonsen gården. Han ser ut til å ha ekket enka etter Jacob, og var på gården til sin død i 1732. (90 år.) Etter Berits død i 1708 giftet Ole seg igjen med Siri Guttormsdatter fra Kolstad, som etter Oles død giftet seg i 1733 med den mye yngre Jon Danielsen fra Øra. I 1761 fikk Anders Pedersen fra Åkran bygselsbrev på gården. Han ble i 1762 gift med Jon Danielsens stedatter, Ragnhild Larsdatter.

1. familie:

Jacob Rasm. Leirset 1617-1680-åra
g.m. Berit Olsdtr. Leirset 1638-1708
hun g2 ca. 1690 med Ole Jonsen Leirset 1640-1732
Deres barn:
B1. Ole Jacobsen Ørtugen 1672-1742
(Se tidligere artikkel om Ørtugen.)
B2. Rasmus Jacobsen Leirset 1674-1741 ug.
B3. Ranni Jacobsdtr. Leirset 1676-1732 ug.
B4. Andor Jacobsen Sæter 1679-1732
g. 1707 Siri Sivertsdtr fra Ulvild 1684-1765
De bodde på Nonset fra ca. 1710 og på Sæter fra 1720 (i 1707 på Kulsli.)
Barn:
C1 Berit Andosdtr. f.p. Kulsli 1707-
Hun fikk en sønn; Andor Jonsen i 1734 med Jon Danielsen Leirset. Andor ble konfirmert fra Leirset i 1754, men både han og moren må ha flyttet fra bygda.
C2 Marit Andosdtr. Ulvild 1708-1758

Leirset

g. 1740 Ole Hansen Efskinvald 1716-1782
D1 Berit Olsdtr. ned.Sende 1739-1810
Antakelig gift 1773 med Ole Taraldsen. Hun var enke av 1. ekteskap i 1801. Ingen barn.
D2 Marit Olsdtr. 1741-1741
D3 Siri Olsdtr. 1748-1748
D4 Andor Olsen 1748-1748
De to siste ble hjemmedøpt og døde.
Marit tjente på Ekren i 1739, det samme gjorde broren Ole.
C3 Jacob Andosen Ravlo 1711-1788
Født på Nonset. Han var inderst på Hage i 1747 og 1760. I 1762 bodde han hos svoger og søster på Rosvold.
C4 Ole Andosen Nonset 1713-1717
C5 Marit Andosdtr. Stengrund 1715-1772
g. 1750 Ellev Barosen vest-Hjelden 1717-1766
D1 Baro Ellevsen Efskind 1751-1751
D2 Siri Ellevsdtr. Gudding 1752-1831
Født i Ulvild.
g. 1786 Salomon Pedersen Østgard 1738-178?
E1.0 Ingeborg Ellevsdtr 1779-18??
Tjente på Skavhaug i 1795.
Far: Ellev Johansen Jøssås.
E2 Gollaug Salomonsen Kulstad 1787-1789
E3.0 Ellev Olsen Østgrundvald 1790-1865
Far: Ole Bårdsen nederHolmsvald.
E4.0 Andor Jacobsen Bjørkenv. 1798-188?
Far: Gift mann Jacob Johansen.
D3 Andor Ellevsen Lillemoen 1755-1810
Født på Bjørgenvald.
g1 1787 Kari Pedersdtr. Ravlo 1765-1787

g2 1790 Marit Andersdtr. ca.1765-18??
E1.1 Karl Andosen 1787-1865
F.på Ravlo. Mora døde i barselseng.
E2.2 Ellev Andosen neder Holm 1791-1859
E3.2 Karen Andosdtr. 1794-
E4.2 Jacob Andosen Inndal 1797-1801
De tre siste født på Høylovald.
C6 Ole Andosen Ulvild Skredder 1718-1795
Født på Nonset
g. 1746 Eli Svendsdtr. Ulvild 1719-1794
Født på Byna.
D1 Andor Olsen Ulvild 1747-1747
D2 Svend Olsen Ulvild 1748- ?
g. 1781 Agnes Jonsdtr. fra Vangstad, f. 1760
E1 Lisbeth Svendsdtr. Vangstad 1782-1782
E2 Ole Svendsen 1783-
E3 Ole Svendsen Ulvild 1786-1786
E4 Anne Svendsdtr. 1786-
Tvilling med E3. Hun tjente antakelig på Ekren i 1801.
D3 Kristoffer Olsen Storstad 1751-1796
g1 1786 Gjertrud Olsdtr. Storstad 1745-1795
Enke.
g2 1796 Berit Barosdtr. Fosneset 1760-1798
E1 Ole Kristoffersen 1788-
Tjente på Breding i 1801.
D4 Siri Olsdtr. Ulvild 1753-1755
D5 Marit Olsdtr. Ulvild 1756-1756
D6 Siri Olsdtr. Byna 1757-18??
g. 1787 Jon Lukassen Byna 1756-1814
E1 Søren Jonsen Linset 1788-1876
Født på Byna.
E2 Ole Jonsen Byna 1789-1873
E3 Lukas Jonsen 1791-
E4 Svend Jonsen Byna 1793-1795
E5 Jon Jonsen 1795-
E6 Ingeborg Jonsdtr. 1797-1884
E7 Marit Jonsdtr. StorVuku 1806-1874
D7 Marit Olsdtr. Ulvild 1760-1760
D8 Andor Olsen Kolstad 1761-1793
g 1789 Ingeborg Johansdtr. Kolstad 1762-1843
E1 Marit Andosdtr. Kolstad 1789-1791
E2 Eli Andosdtr. Kolstad 1792-18??
D9 Marit Olsdtr. Ulvild 1764-1837
g1 1791 Jens Jacobsen Ulvild 17??-1793
g2 1796 Baro Larsen Ulvild 1773-1814
g3 1815 Peder Andersen Ulvild 1774-18??
Født på Brekken.
E1.1 Jacob Jensen Ulvild 1792-1795
E2.2 Jacob Barosen Ulvild 1797-1801
E3.2 Eli Barosdtr. Ulvild 1799-1807
E4.2 Kirsti Barosdtr. Ulvild 1801-1849
De bodde på Grundanvald i 1815.
C7 Berit Andosdtr. Ravlo 1720-1791
Født på Sæter.
g 1755 Lars Gundersen Ravlo 1710-1778
Enkemann, han var fra Rosvold.
D1 Berit Larsdtr. Ravlovald 1756-1837
g1 1777 Ole Barosen Skjørdalsvald 1747-1785
g2 1796 Anders And. Ravlovald 1758-1816

E1.1 Baro Olsen Bjørkenvald 1778-1827
E2.1 Berit Olsdtr. 1780-
E3.1 Gjertrud Olsdtr. (Bjørken) 1784-1872
D2 Siri Larsdtr. Ravlovald 1758-1838
g 1782 Tørres Olsen Ravlovald 1756-1813
E1 Magnhild Tørresdtr. 1783-18??
E2 Berit Tørresdtr. 1787-18??
E3 Ole Tørrisen Vistvald 1788-1788
E4 Marit Tørresdtr. 1789-18??
g 1830
E5 Liva Tørresdtr. 1792-1880
g 1852
E6 Ole Tørrisen 1795-1864
E7 Siri Tørresdtr. 1798-18??
D3 Andor Larsen Ravlo 1760-1851
g 1782 Ranni Jacobsdtr. Ravlo
D4 Gunnar Larsen Ravlo 1762-1780
C8 Gollaug Andosdtr. Sæter 1723-1751 ug.
C9 Lars Andosen ned. Holmenvald 1726-1810
g 1746 Siri Olsdtr. Skavhaug 1720-1814
D1 Siri Larsdtr. Nonset 1747-1751
Født på Røe.
D2 Ole Larsen ned Holmensvald 1748-1811
g 1779 Berit Ulriksdtr. Prestgårdsvald 1749-1835
E1 Kirsten Olsdtr. f. på Håkesvuku 1780-
E2 Lars Olsen, f.på Årstadvald 1783-
E3 Ulrik Olsen Reppesvald 1786-1864
født på Årstadvald.
E4 Siri Olsdtr. Molden 1793-1878
Født på Holmsvald.

2. familie:

A Jon Danielsen Leirset 1709-1772
Foreldre var Berit Pedersdtr. Øra 16??-1720 og Daniel Pedersen Øra 1672-1732
g1 1733 Siri Guttormsdtr. Leirset 16??-1735
g2 1736 Berit Iversdtr. Leirset 1690-1751
Hun var søsterdatter av Siri og kom fra Elnes.
g3 1751 Anne Olsdtr. Leirset (enke) 1710-1800

Anne var født på Leirhaugen i 1710 (foreldrene var Marit Olsdtr. og Ole Bårdsen - begge døde i 1719.) Hun var først gift med Lars Bårdsen Slapgård 1710-1747 (enkemann med fem barn). Sammen hadde hun og Lars datteren Ragnhild, oppkalt etter hans 1. kone. Ragnhild kom til å overta Leirset senere sammen med mannen sin.
Jon Danielsen måtte punge ut med to bøter for leiermål i ekteskapet. Første gang i 1734, da han fikk sønnen Ando med Berit Andosdtr. Sæter, og andre gang i 1747 for utuktig omgang med enken Lea Olsdtr.
B1.0 Ando Jonsen (konf. Leirset 1754) 1734-
B2.3 Berit Jonsdtr. Steinevald 1752-18??
g 1775 Ole Torkildsen Flyanvald 1748-1821
Fra Bjartan.
C1 Torkild Olsen, f. på Bjartan 1775-
C2 Jon Olsen Bjartan 1777-1777

C3 Siri Olsdtr. Bjartan	1778-1779
C4 Tomas Olsen, f. på Åkervolden	1781-
C5 Jon Olsen Vera	1783-1833
B3.3 Siri Jonsdtr. Leirset	1754-1756

3. familie:

A Anders Pedersen Leirset	1729-1804
Født på Kulslie.	
Foreldre var Peder Torkildsen Åkran	1704-1764 og
Randi Andersdtr. Åkran	1701-1763
g 1762 Ragnhild Larsdtr. Leirset	1744-1835
Se under 2. familie.	
B1 Lars Andersen Leirset	1763-1819
g 1791 Mali Andersdtr. Leirset	1762-1831
C1 Ingeborg Larsdtr. Leirset	1788-18??
C2 Randi Larsdtr. Leirset	1791-18??
Mali giftet seg igjen i 1822 med Ando Olsen Kolstad.	
B2 Berit Andersdtr. Leirset	1765-1766
B3 Peder Andersen Leirset	1775-18??

I 1801 bodde disse på Leirset:

Anders Pedersen	71 år
Ragnhild Larsdtr.	59 år
Lars Anderssen	37 år inderst
Mali Andersdtr.	29 år hans kone
Ingeborg Larsdtr.	13 år
Ragnhild Larsdtr.	9 år
Peder Andersen	25 år inderst
Ingeborg Johannesdtr.	21 år hans kone
Marta Pedersdtr.	3 år
Anne Pedersdtr.	2 år
Ole Pedersen	1 år

I 1815:

Lars Andersen	54 år
Mali Andersdtr.	46 år hans kone
Ingeborg Larsdtr.	26 år
Ragnhild Larsdtr.	22 år
Anders Jonsen	3 år Ragnhilds barn
Peder Olsen	15 år tjener
Ragnhild	Larsdtr.
68 år kår-	kone

Kilder: Kirkebok for Verdal
Verdalsboka
Manntall fra 1666, 1762, 1801 og 1815
Eget kartotek

I VERDALSFJELLOM

*I Verdalsfjellom er det godt å vandre
på vide vidder der stilla rår.
Og inga makt kan vel det forandre
som slik har vore i alle år.
Her er det voler og trolske dalar
og vatn og elvar der fisken går.
Det linne bærer mot stranda skvalar
der hobbyfiskaren tålig står.*

*Dei stoe vidder gjer mannen liten
og vekkjer tankar av mange slag.
Og lange dagar gjer honom sliten
på vegen heimetter jakt og jag.
I djupe skogane elgen gøymer
seg bort når vandraren går forbi.
Og kanskje bjørnen ligg lat og drøymer
om saueflokkene han vil bort i.*

*Så mang ei hending har livet spunne
på lagnadstråden til vandringsmenn
som trass den barske natur har funne
si fjellkontakt som den beste venn.
I segn og soge om folk som levde
i gammal tid under fjellets kår,
for livsopphaldet dei tappert strevde
frå barndomsdagar til gråe hår.*

*I verdalsfjellom er det godt å vanke
'for den som fjellet sin tone finn.
Og kan du dertil litt molte sanke
så har du dagen som heilt er din.
Om gode turar vil minna leve
og atter glede kvar fjellets gjest
som høgt i alderdoms år kan sveve
på fantasiens forgylte hest.*

Arnfinn Berstad.

Lappugle, Rosenfink, Vepsevåk og Sibirsk Nøttekråke

av Arnstein Indahl

Det å ha fugler som hobby kan ofte by på spennende overraskelser i mange slags former. Hele tiden skjer det noe i fuglefaunaen og til tider dukker det opp den ene sjeldenheten etter den andre. Året 1995 skulle tilføre dalføret noen helt nye observasjoner.

Det hele startet den 6. mai med at Alf Julnes fikk et svært celebrert besøk i sin hage. En lappugle hadde tatt turen innom. Lappugla er sjelden i Norge og selv om hekking sporadisk er påvist i noen få fylker, så er det bare i Finnmark man har gjentatte hekkefunn av denne arten. Av utseende er den en stor grå ugle, nesten på størrelse med en hubro, med karakteristiske "årringer" i ansiktet.

I utgangspunktet en nattaktiv ugle, men om sommeren jakter den hele døgnet. Den sitter da ofte i et tre, en busk o.l. og speider etter mus.

Inge Joar Indahl i Ulvillan, hadde flere besøk av en rosenfink hann i tidsrommet 13. til 26. juni i år. Hannen er veldig lett kjennelig på grunn av sin svært karakteristisk karminrøde farge.

Denne arten ble tidligere beskrevet i HN-91 og da forventet som vår kommende "nye" hekkefugl. Det har ennå ikke lyktes å påvise hekking av rosenfink verken i kommunen eller i fylket. Rosenfinken er slett ingen vanlig fugl i våre

Sibirsk nøttekråke opptreer år imellom som invasjonstyp i deler av Norge. Arten er vanskelig å ta feil av. Dette vakre individet er ett av flere tusen som besøkte Innherred i høst.

Foto: Morten Vang

omgivelser.

Den neste arten som ble observert var en "beskjeden" rovfugl med navn vepsevåk. Denne fuglen er på samme størrelse som en fjellvåk, men skiller seg fra denne og en annen slektning, musvåk, på smalere hals, lengre stjert og et gjøkellignende hode. Stjerten er artstypisk med et bredt bånd nederst og to smalere øverst. Voksne fugler har gule øyne, mens de er brune hos ungfugler. Indi-

Lappugla er en sjelden gjest på våre kanter, her er den foreviget under hagebesøket hos Alf Julnes i mai.

Foto: Alf Julnes

videt som ble observert 19., 21., 27. og 29. august i området fra Holmsbrua og opp til Ulvilla var en hunn. Hunnens fjærdrakt er brunere enn hannens mer grå. Den hekker i de sørøstlige deler av Norge. Det har tidligere forekommet kun ett reirfunn av vepsevåk i fylket - det var i Nordli i 1918.

Med vekt på tilbakemeldingene var det flere som la merke til invasjonen av sibirsk nøttekråke i høst. Den sibirske rasen av nøttekråka lever hovedsakelig av frøene fra cembrafuru. På grunn av dårlig frøår med dertil matmangel i NØ-Russland og Sibir, området hvor den vanligvis har tilhold, trekker den sibirske nøttekråka fra tid til annen vestover. Da kan vi få slike invasjoner som den som ble registrert i år. Den siste storinvasjonen vi hadde før årets var i 1968.

Nøttekråka er en barskogsart og denne sibirske utgaven skiller seg fra vår med smalere nebb og har mer hvitt på spissen av de ytterste stjertfjærene. På avstand kan fuglen virke grålig. Ved nærmere studie vil man oppdage at fjærdrakten er hvit-spraglet med svarte vinger og mørkebrun isse. I flukt minner den om en fremtung nøtteskrike med kort stjert. Vær forøvrig oppmerksom utover da det kan forekomme etternølere etter høstens trekk som fortsatt kan ha tilhold på våre trakter. Den nøttekråka vi finner til vanlig her i Norge hekker stort sett på Østlandet.

Det hender til tider at man ser en fugleart man ikke har sett før og som man er usikker på hva kan være. Da kan det være en god ide å ta kontakt med Norsk Ornitologisk Forening, Verdal lokallag for å få hjelp til å identifisere fuglearten.

Til slutt: Ta godt vare på fuglene, det liv, trivsel og nytte de gir er uvurderlig. Uten våre fjærkleddes venner hadde våre omgivelser vært tause.

Flyktningeruta gjennom Verdal

av Johannes Overmo

Det skal i alt ha passert litt over 1000 personer gjennom den svenske militærleiren ved Esingen i løpet av 2. verdenskrig. Disse kom nok via forskjellige ruter. Til å begynne med var det ingen organisert losing, det var enkeltpersoner som tok seg av ukjente og viste dem fram til grensen. Men fra 1942 ble flyktningelosingen organisert illegalt. Den som mest ledet det hele var Arne Suul på Verdalsøra. Han hadde kontakter i Trondheim der de fleste som flyktet kom fra, og hadde et nett av losere oppover bygda. Det var en livsfarlig "sport" de drev med, og alt skjedde i stor hemmelighet.

Fluktturene var en fysisk og psykisk påkjenning både for los og flyktning. Flyktningenes fysiske form var så forskjellig, og for mange ble nok turen svært strabasios. Losene var stort sett rekruttert blant tidligere idrettsutøvere, som i Innherredsbygdene dengang stort sett betydde det samme som langrennsløpere. Men alle losene deltok av fri vilje, drevet av viljen til å hjelpe folk å komme seg vekk fra tortur og tvang.

Det er jevnt over kastet mye glans over de store motstandsfolkene, som Max Manus, Gunnar Sønsteby og Shetlands-Larsen. Men flyktningelosene ble jevnt over glemt, enda også de utsatte seg for livsfare gang på gang. I alt for stor grad har vi nok også glemt at de som kanskje hadde den aller største påkjenningen var losenes koner som hadde små barn å ta seg av når ektemannen var ute på far-

lige oppdrag i nattemørket.

Det var alltid nattens tid flukten skjedde, mørket og styggværet var deres forbundsfelle. Losenes lokalkunnskap var avgjørende for et vellykket resultat. Når losen fikk et oppdrag i kodeform, var det første han gjorde på en diskret måte å sondere ruta for å finne ut om det var trygt å ferdes etter vegen. I så tilfelle ble turen mye lettere og enklere. Men ofte måtte terrenget tas i bruk.

De mest aktive flyktningelosene i Verdal var hvis man begynner fra Vera: Johannes Væren, Ole J. Haugan, Jon J. Haugan, Olav Sagvold, Ole Sagvold, John Klugen, Ottleif Hallem og Lillesandkarene. Men det var langt flere som deltok i mindre målestokk.

Beskjeden til losene skjedde i kode, det var meget viktig at ingen kjente til hva som foregikk. Og derfor var det om å gjøre å være flink til å lyve når det var spørsmål om hvor den eller den var og hva slags ærend han hadde. I det hele tatt var det viktig å kunne holde kjæft.

Alle losene fra krigens dager som jeg har snakket med har fremhevet hvor viktig det var med den hjelp de fikk av lokalbefolkningen hvis ett eller annet førte til at turen ikke ble som opprinnelig planlagt og de måtte søke ly hos folk. Losene viste om hvor de kunne føle seg trygge, og det var mang en gang de kunne få mat og hvile hos folk. Det var aldri noen spørsmål, men praktisk hjelp som kunne bety liv eller død i uvær og kulde...

Minnetavla på Flysetra

av Johannes Overmo

At det i 1995 var 50 år siden 2. verdenskrig tok slutt, ble markert på forskjellig vis rundt om i verden. Her i Helgådalen ble det foruten fredsmarsj den 8. mai avduket ei minnetavle på Flysetra den 18 juni over jakten på Henry Rinnan og hans folk i maida-gene 1945.

For folk i Helgådalen og Vera betydde ikke 8. mai 1945 at krigen var slutt. De fleste var redde så lenge Rinnan og hans folk gikk bevæpnet omkring i fjellet.

Om kvelden 10. mai 1945 fikk løytnant Chr. Ringnes fra Rikspolitiets 4. kompani i oppdrag å uskadeliggjøre Rinnanbanden. I alt 59 mann dro fra Trondheim om kvelden. Underveis fikk de følge av 4 pressefolk som på oberst Holtermanns ordre skulle følge operasjonen, samt 8 mann fra hjemmefrontstyrkene i Verdal under ledelse av Ivar Lillesand. Så vidt

På Stiklestad museum etter Morten Veimos guiding. Fra v.: Kurt Jakobsen, John Weiseth, Magne Solheim, Olav Sagvold, John Haugan, Jon Overmo og Torleif Langnes.

Hos Olav Sagvold. Fra v.: Magne Solheim, Kurt Jakobsen, Ole Sagvold og John Weiseth.

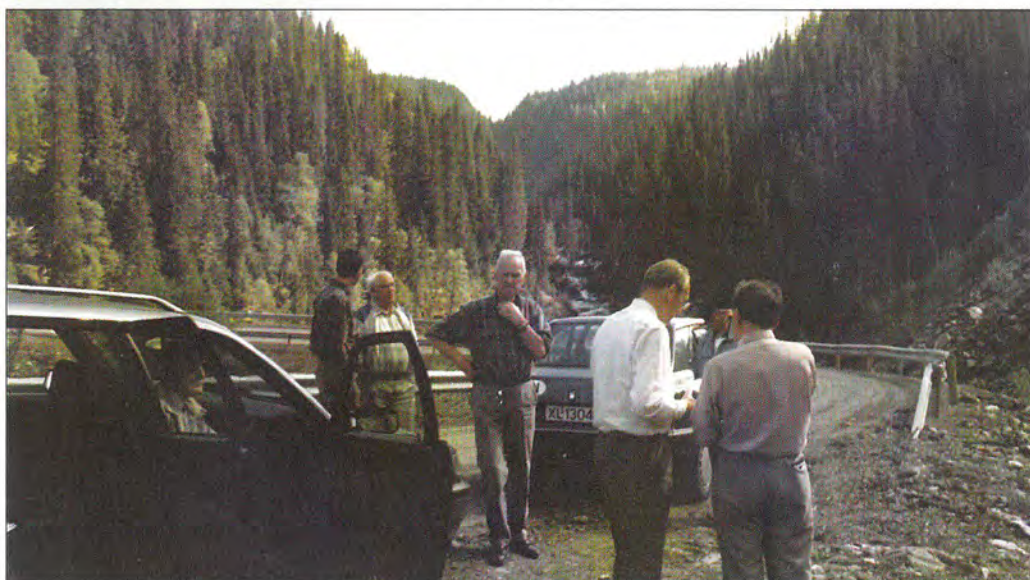
vi har funnet ut var de 8 mot-standsmenn: Ivar Lillesand, Ole Sagvold, Olav Sagvold, John J. Haugan og Magne Green ved Skjækerfossen. Inge Rygh, John Holmli og John Klukan som var på Slap-gården. Deres oppgave var å være kontakt-ledd med lokalbefolkningen samt bistå som kjent-menn under planlegging og gjennomføring av patruljerings-virk-somheten. Lørdag 12. mai kom nye 10 mann som sluttet seg til Ringnes' styrker. Like ens ble det etter hvert behov for flere lokalkjen-te til å følge patruljene.

Under avdukingen av minnetavla på Flysetra 18. juni i år var flere av de som deltok i mai 1945 med som spesielle gjester. Av de tidligere rikspolisoldatene deltok John K.

På Storlunet 50 år og 5 uker etterpå. Fra v.: Kurt Jakobsen, Olaf Storlunet, Thorleif Langnes, Magne Solheim, Olav Sagvold, John Haugan, Per Gunnar Schjei, John Weiseth.

Ved Skjækerfossen

I Djupdalen

Olav Sagvold og Magne Solheim på tur inn til Flysetra.

Weiseth fra Selbu, som var sanitets-mann i 1945, Kurt Jakobsen fra Frei som deltok i patruljen som fanget Rinnan på Flysetra, samt han som ledet patruljen, Magne Solheim fra Målselv. Solheims redegjørelse på Flysetra var meget interessant. Av hjemmefrontstyr-kene deltok Olav Sagvold, som var med som kjent-mann da Rinnan ble tatt, samt John J. Hau-gan, Magne Green og Leif Skoknes. Olav Sagvold og John Haugan ble utnevnt til æresmedlemmer i Helgådal idrettslag under avdukingsse-remonien på Flysetra.

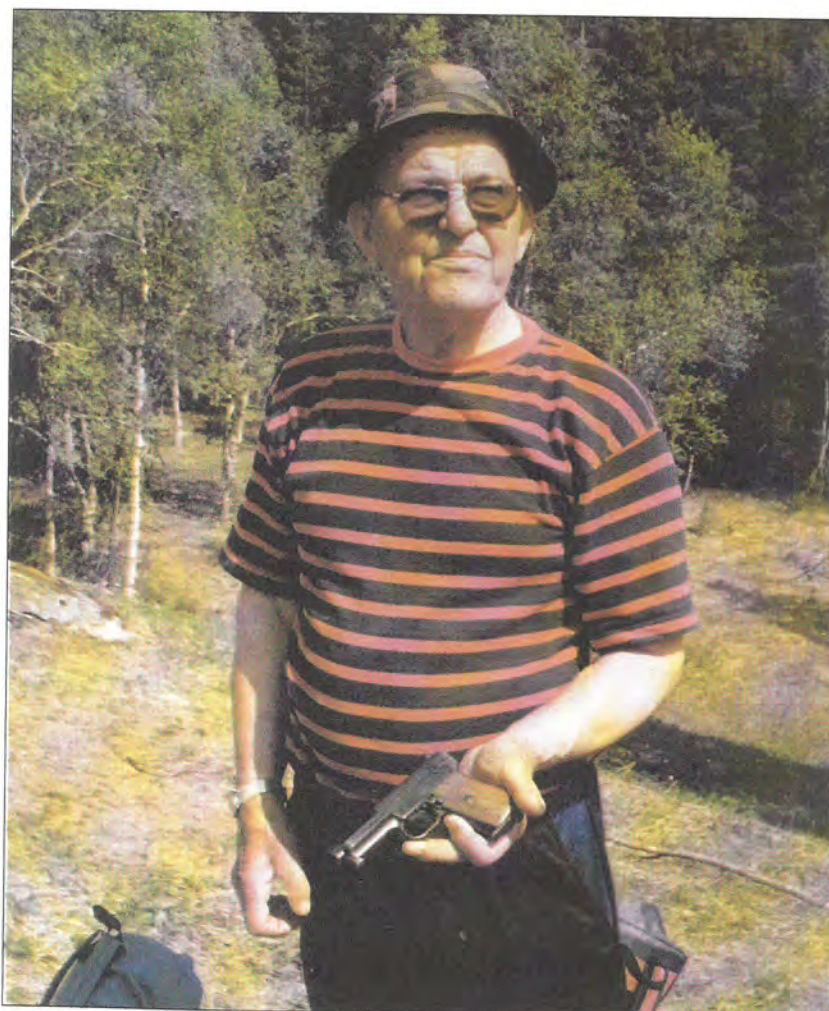
Selve tavla er laga i laftet furu av Pål Holmli og Karl Grindberg. Johannes Overmo har skrevet teksten og Alf Roksvåg har sørget for layout og laminering.

Tekst til bilde i midten: Formen er nok ikke den samme som for 50 år siden, og en pust i bakken gjør godt. Fra v.: Kurt Jakobsen, John Weiseth, Magne Solheim.

Foran minnetavla. Kurt Jakobsen, Magne Solheim og Olav Sagvold gjenoppfrisker minner.

Foran minnetavla. Til v. Pål Holmli mellom døtrene Anne og Marit. Til høyre forteller Solheim sin historie til en av den yngre garde.

Magne Solheim med Henry Rinnans pistol.

Avdukinga ble foretatt av varaordfører Bjørg Aarnes Ressem. Omkring 250 personer var til stede, og værgudene viste seg fra sin beste side.

Dagen før fikk de spesielle gjestene guiding gjennom bygda. Det startet på Stiklestad, der Morten Veimo presenterte Hjemmefrontutstillingen. Deretter bar det oppover Helgådalen, der det først var kaffe hos Oddrun og Olav Sagvold, deretter besøk på Granfossen, videre Skjækerfossen og andre kjente steder fra maidagene 1945. På Storlunet var det kaffe igjen, og ti slutt middag på Sweet Gjestgiveri.

Det er merket løype fra fv. 160 ved Bringsåsvollen på Veresfjellet til Flysetra, slik at det er mulig for alle å gå når det måtte passe. Det er ca fire km å gå, mest etter myrer og en må passere Helgåa på ei hengebru ved Svensklunet.

I ettertid har det vist seg at infotavla har noen småfeil, uten at det har vesentlig betydning.

En sommernatt i Havnbukta ved Porsangerfjorden

Juni 1945 og juni 1991

av Arvid Sende

Her sitter en da og skuer ut over Porsangerfjorden i slutten av juni måned 1991. Det er nøyaktig 46 år siden sist en satt på samme plass og sted: Vår militære leirplass fra 1945, den "herlige" fredsvåren.

Minnene strømmer på fra en vår som en aldri glemmer. Fra dette stedet trodde en vel at det fantes bare minner og lengsel og savn, og til å komme herfra, til Trøndelag og de kjære heime. Siden den gang har stedet ikke streift mitt sinn.

Tenk, samme uke for 46 år siden: Det var sen kveld, midnattssolen sto høyt over horisonten, og det var over 20 grader i sommernatten. Fem hundre soldater ligger her oppe i skråningen mot fjellet, i ferd med å krype ned i våre jordhuler med telt over.

En forbannet dag i ødemarken var over, vi ventet på tappenstreik og rosignal. Etter en tid lyder et oppjazzet rosignal. Vi har aldri hørt denne versjonen før. Hornblåseren blir liksom aldri ferdig, han fabulerer og skifter tema, men vi hører hele tiden at det er rosignalet som spilles. Det er stille i teltleiren, alle er vi krøpet ut av våre "sommerslott". De siste toner dør hen. Et jubelbrøl hilser hornblåseren som fortsatt blir stående. Tonene fra "Blue Lagune" strømmer ut over sommernatten og oss soldater, som har ligget på dette forlatte stedet i mange uker. Musikk har vi ikke hørt på 6 mnd. Arrangementet varte i vel 10 minutter, - jubelen var enorm fra den lyttende skare. Alle gir hornblåser Nordrum sin velfortjente hyllest. Noen minutter etterpå lyder "lang

tone" og det er "Tids at badda" Alle lå vel med sine tanker, lengsler og drømmer. Tiden etter 8. mai, var for oss den verste. Hele landet hadde feiret freden. Hva hadde vi her oppe i ødemarken gjennomgått siden 8/5?

Vi hadde bygget opp en provisorisk kai for senere bruk, - og med livet som innsats hadde vi tatt opp tusenvis av miner. I tillegg hadde vi blitt kvitt grålusa som hadde herjet oss i noen måneder. Den var en uhyggelig kompis.

Vi mistet fredsrusen og feiringen av krigens slutt, men bare vi i Havnbukta hadde hørt Nordrum spille "Blue lagune" i midnattssol en juninatt, - noe alle husker med vemod.

En tid etterpå kom det landgangsartøyer fra Den Tyske Marine og hentet oss for transport til Troms Fylke. Men det er en annen historie.

Havnbukta, juni 1991.
Arvid Sende.

Bequireller

dikt av Paul Jåma

Jeg lurar på hvordan bequirellene ser ut.

Er de hårete med fire bein som en hund og dertil har kort eller lang snut.

Jeg ser nøye på tallerkenen hvor min brunstekte biffskive ligger i håp om å få øye på noen bequireller.

Men jeg kan ikke se noen, enda kontrollveterinæren påsto bestemt at her var det 1750 bequireller pr. kg - i mitt reinslakt.

Han hadde sett dem i sin svarte koffert med digitalskjerm og ledning. Bequirellene.

Fredsmarsjen - et 50-årsminne

av John J. Haugan

Etter krigens slutt og freden var kommet avholdt Helgådals IL den store Fredsmarsjen den 14.10 for skolekretsene Volden, Bjartan, Kleppen og Væren. Lærer Ingvar Leirset som var formann i Helgådals IL satte det hele igang med hjelpere fra hver skolekrets. Og det ble en enorm deltakelse fra unge og eldre deltakere.

Deltakerlista:

Klasse 1. Menn 18 - 60 år.
Fordring 10 km på 1,5 Time.

NR. NAVN	FØDT
1 Iver Helmo	15.04.1899
2 Bernt Haugan	01.01.1904
3 John J. Haugan	24.02.1912
4 Ole Sagvold	06.08.1910
5 Magner Haugan	27.08.1917
6 Arne Sagvold	29.12.1926
7 Olaf Langdal	14.06.1898
8 John Bjørkhaug	19.05.1907
9 Lorents Rotmo	29.11.1907
10 Sverre M. Green	26.01.1911
11 Ingvald Trøbakk	12.07.1918
12 Ingvar Helmo	04.01.1901
13 Bernhard Varslot	29.04.1903
14 Arne Leirset	21.04.1899
15 Jeremias Leirhaug	09.05.1924
16 Olaf Leirset	08.07.1925
17 Iver Røe	14.04.1917
18 Jarle Leirset	08.01.1927
19 Egil Green	01.08.1920
20 Thor Green	17.01.1926
21 Ola Kolstad	07.10.1922
22 Oddvar Røe	20.07.1919
23 Nils Kolstad	17.09.1920
24 Magne Green	22.04.1917
25 Svein Overmo	18.08.1929
26 Anton Overmo	03.05.1928
27 Martin Røe	09.04.1929
28 Petter Green	11.07.1923
29 Helge Støa	18.03.1910
30 Helge Trøbakk	04.04.1923

31 Severin Lillegård	24.09.1922
32 Verner Olsen	05.12.1926
33 Petter Varslot	12.06.1922
34 Peder Rotmo	25.04.1901
35 Arnulf Leirset	27.03.1894
36 Albert Lillegård	08.05.1914
37 John Tosteigan	03.10.1914
38 Magne J. Nesse	06.12.1920
39 Bernhard Langdal	19.04.1923
40 Edin Green	30.09.1896
41 Nils Varslot	30.09.1924
42 Olav Green	17.05.1922
43 Edin Haugseth	28.02.1914
44 Åsmund Julnes	21.11.1925
45 Kåre P. Green	04.03.1923
46 Alf Bjørstad	01.03.1920
47 Rolf Olsen	05.02.1925
48 Sverre Evjen	21.06.1918
49 Kåre M. Green	27.04.1915
50 Paul E. Green	14.11.1891
51 Severin Bjørstad	27.08.1917
52 Knut O. Kulsli	01.02.1925
53 Sverre Snekkermo	15.01.1924
54 Ole Helgås	25.04.1898
55 Einar Julnes	17.??1925
56 Knut Green	08.04.1924
57 John Kr. Kulsli	03.12.1903
58 Arne Julnes	18.08.1913
59 Ole Haugan	12.05.1909
60 Karl Nesse	22.10.1922
61 Birger Trøen	31.01.1922
62 Peder Granum	30.07.1910
63 Knut Bakken	15.06.1919
64 Magnus Kleppen	17.10.1922
65 Sigbjørn Ottermo	30.03.1925
66 Leif Skoknes	24.09.1924
67 Magnus Bjartan	18.06.1926
68 Ivar Bjartan	17.11.1924
69 Alf Åkervold	06.02.1918
70 Peder Bjartan	15.12.1921
71 Olaf Bjartan	20.01.1924
72 Johannes Nordværen	03.05.1895
73 Alf Sellæg	09.05.1901
74 Arne Skoknes	19.12.1915
75 Odin Åkervold	08.07.1889
76 Einar Skoknes	04.04.1920

77 Martin Mæhlen	15.10.1887
78 Ingolf Bjartan	27.12.1918
79 Martin Åkervold	14.09.1908
80 Bernhard Skoknes	22.09.1892
81 Johannes H. Nesse	03.12.1915
82 Peder Elnes	29.02.1920
83 Alfred Bengtson	05.01.1917
84 Sverre Helmo	22.02.1911
85 Trygve Nesse	11.04.1918
86 Kolbjørn Sellæg	12.05.1919
87 Sverre Leirset	06.07.1907
88 Peder Sellæg	28.09.1917
89 Peter Sellæg	31.01.1888
90 Sverre S. Sellæg	06.06.1922
91 Martin Helgås	24.01.1899
92 Marius Skoknes	14.06.1889
93 Ingvar Haugen	28.07.1927
94 Olaf J. Kulsli	11.06.1927
95 Olaf Helmo	01.05.1904
96 Sigvald Helmo	20.04.1926
97 Jakob Frøseth	15.07.1905
98 Einar Snekkermo	04.04.1909
99 Laurits Ottermo	20.09.1892
100 Tormod Skoknes	21.07.1902
101 Sigvald Sjømæling	14.04.1926
102 Birger Sisselvold	30.10.1922
103 Arne Storlunet	05.06.1910
104 Olaf Storlunet	18.04.1915
105 Karl Olsen Sisselvold	29.03.1924
106 Harald Haugen	04.01.1899
107 Petter Pettersen	09.03.1900
108 Sigurd Væren	06.02.1904
109 Trygve Sisselvold	06.01.1925
110 Magne Storlunet	04.01.1906
111 Ingvar Leirset	28.06.1901
112 Ole Bjartan	30.03.1891

14 Solveig Haugan	14.01.1915
15 Jorunn Holmen	24.08.1923
16 Johanne Bjørstad	05.05.1928
17 Magda Sørli	26.01.1927
18 Arnolda Haugan	09.07.1926
19 Inga Rotmo	01.09.1928
20 Alfrid Kolstad	07.10.1922
21 Hilda Kolstad	31.10.1919
22 Oddbjørg Holmen	12.05.1922
23 Johanne Kolstad	18.03.1926
24 Synnøve Leirset	14.01.1928
25 Polly Leirhaug	06.10.1926
26 Kari Leirset	12.07.1926
27 Rakel Leirset	23.10.1929
28 Anna Kolstad	19.04.1925
29 Anne Leirset	29.06.1930
30 Reidun Evjen	19.07.1928
31 Sigrunn Helmo	17.10.1927
32 Karlot Kolstad	24.09.1926
33 Laura Varslot	18.09.1926
34 Anni Olsen	31.12.1928
35 Mathilde Nonseth	18.12.1925
36 Anna Berg	18.12.1925
37 Solveig Varslot	01.10.1907
38 Borghild Trøbak	31.10.1918
39 Asbjørg Nymoen	01.04.1927
40 Dagrun Kulsli	03.06.1927
41 Oddny Sellæg	23.07.1926
42 Ida Elnes	05.06.1918
43 Anna Haugan	09.03.1917
44 Borhild Kulsli	07.11.1922
45 Jenny Kulsli	17.10.1917
46 Margot Nesse	14.01.1919
47 Oline Helmo	17.06.1907
48 Else Snekkermo	26.06.1919
49 Haldis Helgås	26.01.1930
50 Hjørdis Kleppen	18.05.1913
51 Ingeborg Bengtsson	17.12.1921
52 Olga Green	16.08.1915
53 Bodil Helgås	16.12.1926
54 Oddny Kleppen	03.09.1927
55 Ragnhild Snekkermo	19.01.1890
56 Kari Sellæg	01.05.1922
57 Alma Sellæg	26.07.1910
58 Oddrun Sagvold	11.06.1924
59 Anny Sellæg	09.03.1926
60 Kari Åkran	05.05.1922
61 Åsta Skoknes	10.09.1928
62 Ingebjørg Åkervold	01.10.1910
63 Sigrid Åkervold	15.03.1924
64 Gudrun Bjartan	09.12.1916
65 Arnolda Skoknes	19.05.1921
66 Solveig Skoknes	04.03.1927
67 Gudrun Bjartan	16.10.1919
68 Lydia Sellæg	02.05.1907
69 Klara Bjartan	15.07.1916
70 Magne Sellæg	04.06.1930
71 Odd Bjartan	02.07.1929
72 Odd Julnes	15.04.1929

Menn over 60 år. Damer over 14 år.
Gutter 14-17 år. Fordring 5 km på 45 min.

NR. NAVN	FØDT
1 Martin Green	10.06.1879
2 Olaf Varslot	07.07.1879
3 Jarle Holmen	31.05.1931
4 Kjell Olsen	14.03.1931
5 Alf Green	17.11.1930
6 John Nonset	25.04.1931
7 Ola Berg	21.07.1931
8 Bjørn Rotmo	09.12.1929
9 Sverre Kolstad	24.06.1929
10 Tormod Varslot	12.10.1928
11 Solveig Haugseth	24.04.1920
12 Jorunn Rotmo	11.10.1930
13 Ragna Holmen	29.12.1901

73 Odd Helgås	13.09.1928	96 Nella Haugen	17.02.1909
74 Hermod Nesse	01.07.1929	97 Gudrun Storlunet	10.02.1920
75 Torbjørn Julnes	14.02.1931	98 Borghild Væren	22.12.1914
76 Reidar Elnes	01.07.1928	99 Alvild Åkran	19.07.1927
77 Idar Elnes	31.12.1928	100 Sigrun Skoknes	07.08.1929
78 Iver Mæhlen	17.02.1884	101 Sigrun Nesse	10.08.1922
79 Severin Helmo	17.04.1876	102 Åse Nesse	30.05.1927
80 Ole Åkervold	20.01.1883	103 Ole Julnes	26.07.1879
81 Borghild Figenschou	08.09.1924	104 Martin Kleppen	
82 Brynhild Sellæg	21.11.1928	105 Halvard Haldorsen	13.02.1885
83 Ingrid Julnes	06.01.1927	106 Kristian Sellæg	17.04.1931
84 Mathilde Lustad	26.09.1927	107 Bernhard Olsen	19.06.1929
85 Eline Snekkermo	28.07.1897		
86 Margrete Bakken	11.03.1922	Samtlige oppførte deltakere greide fordringene for Fredsmarsjen.	
87 Konstanse Frøseth	14.07.1907		
88 Astrid Julnes	14.05.1905		
89 Anna Lustad	30.03.1897		
90 Magnhild Ottermo	28.07.1912		
91 Margot Lenes	06.12.1917		
92 Oline Kleppen	23.02.1886		
93 Åse Ward	13.02.1931		
94 Alvild Olsen	28.07.1931		
95 Maren Larsen	18.11.1912		

Skjækerfossen 14.10.1945

Ingvar Leirset

Fredsmarsjen 8. mai 1995

10 km. Menn 18 - 60 år.

NR. NAVN	FØDT
1 Torgeir Bakken	28.04.1953
2 Tom Rune Bakken	07.09.1960
3 Sverre Berg	04.07.1940
4 Magne Bersmo	15.05.1950
5 Runar Bjartan	15.08.1975
6 Håkon Bjartan	14.08.1949
7 Tor Bjartan	01.06.1944
8 Inge Olav Bjartan	18.07.1970
9 Bård Bratli	17.03.1972
10 John Gomo	02.12.1951
11 Harald Gomo	24.09.1951
12 Morten Green	30.06.1942
13 Paul Sturla Green	27.08.1954
14 John Olav Indahl	06.12.1955
15 Magne Kulsli	25.04.1959
16 Per Leirset	01.09.1943
17 Åsmund Leirset	07.02.1943
18 Asgeir Leirset	02.04.1970
19 Terje Nesse	18.04.1957
20 Kurt Tommy Nesse	13.05.1971
21 Ivar Nonset	05.01.1946
22 Modulf Sellæg	06.03.1947

23 Arve Skoknes	16.06.1960
24 Inge Storholmen	14.08.1952
25 Alf Ward	09.07.1938

5 km. Damer alle kl., menn under 18 og over 60 år.

NR. NAVN	FØDT
1 Ulla Aksnes	07.08.1950
2 Margrethe Bakken	11.03.1922
3 Trond Espen Bakken	17.07.1984
4 Marte Bakken	17.09.1979
5 Wenche Bakken	02.01.1961
6 Marianne Bakken	18.02.1986
7 Heidi-Ann Berg	21.08.1976
8 Astrid Bergsmo	10.06.1955
9 Lillian Bergsmo	30.03.1979
10 Odd Bjartan	02.02.1929
11 Borghild Bjartan	16.05.1933
12 Liv Bjartan	28.09.1948
13 Klara Bjartan	13.07.1916
14 Heidi Dovran	25.11.1971
15 Sissel Einarsen	14.10.1958
16 Marit Elnes	01.02.1938

17 Idar Elnes	31.12.1928	55 Bjørg Leirset	09.08.1971
18 Kari Elnes	06.10.1956	56 Robert Leirset	22.12.1994
19 Lillian Elvereng	12.11.1968	57 Espen E. Leiset	26.09.1991
20 Brit S. Fredriksen	02.01.1950	58 Asbjørn Leirset	07.12.1931
21 Anja Fredriksen	23.06.1972	59 Severin Lillegård	24.09.1922
22 Ida Elise Fredriksen	27.01.1993	60 Mildrid Lillegård	06.10.1935
23 Målfrid Garli	05.05.1946	61 Anette Lyng	03.03.1982
24 Julie Nymoen Garli	27.05.1993	62 Hanna Lyngstad	01.01.1926
25 Olav Gomo	14.05.1989	63 Sigurd Lyngstad	28.07.1919
26 Torbjørn Gomo	10.03.1986	64 Eldbjørg Nesse	15.12.1946
27 John Magnus Gomo	25.02.1984	65 Magne J. Nesse	06.12.1920
28 Berit Gomo	20.04.1956	66 Marit Nesse	28.04.1946
29 Hanne Gomo	31.01.1976	67 Sølvi Nesse	04.07.1954
30 Ingegjerd Gomo	08.11.1977	68 Martine Nesse	04.02.1993
31 Knut Green	08.04.1924	69 Kirsten Nonset	02.07.1952
32 Paula Green	17.11.1928	70 Tone Nonset	06.02.1974
33 Jorun Green	24.08.1923	71 Annbjørg Nonset	10.09.1938
34 Egil Green	01.08.1920	72 Jan Nymoen	25.10.1928
35 Jorid Haugan	23.04.1947	73 Åsta Nymoen	10.09.1928
36 Unni Merete Haugan	06.11.1968	74 Hilde Nymoen	08.08.1964
37 Thomas Sagvold Haugan	25.05.1984	75 Reidun Ottermo	19.07.1928
38 Odd Helgaas	13.09.1928	76 Sigbjørn Ottermo	30.03.1925
39 Tove Helgås	17.05.1967	77 Jon Overmo	08.05.1934
40 Oddveig Helgås	19.12.1941	78 Britt-Liss Sagvold	17.04.1962
41 Brit Helgås	07.12.1972	79 Oddrun Sagvold	11.06.1924
42 Camilla Helgås	17.11.1958	80 Elisabeth Sellæg	06.09.1968
43 Linn Jeanette Holmli	10.10.1990	81 Eldrid Sellæg	28.10.1949
44 Marta Holmli	04.09.1918	82 Sverre S. Sellæg	06.06.1922
45 Ellinor Indahl	12.09.1959	83 Margot Skoknes	14.01.1919
46 Tordis Johnson	21.12.1926	84 Arne Skoknes	19.12.1915
47 Sverre Kolstad	23.06.1929	85 Lisbeth Storholmen	29.05.1967
48 John Kr. Kulsli	03.12.1903	86 Ester Storholmen	30.11.1953
49 Jorunn Kulsli	29.08.1957	87 Lise Varslot	01.05.1927
50 Nina Merethe Kulsli	07.03.1986	88 Marita Vollen	14.04.1993
51 Jens Magne Kulsli	12.02.1980	89 Grete Ward	12.02.1939
52 Geir Ove Kulsli	04.01.1983	90 John Åge Ward	10.09.1989
53 Olav Leirset	08.07.1925	91 Jan Robert Ward	09.05.1992
54 Hanna Leirset	01.01.1934		

Som en parentes til de store oversvømmelsene på Østlandet i vår klipper vi dette lille stykket fra avisa i 1844

Store oversvømmelser i Innherred for 100 år siden

Væraelven i Værdalens Præstegjeld har strax nedenfor de bekjendte Ulvild Møllebrug bortrevet Veien og dannet sig et nyt Løb. Af private Brug, der ere mere eller mindre ødelagde ved Vandflommen, bemærkes

Fossnæs, Holmens, Grundfoss og Dillans Sauge i Værdalens Præstegjeld.

Den Skade, Elvens Oversvømmelser have foraarsaget paa lavere liggende Enge, turde maaske være af ikke mindre Betydenhed, forsaavidt de tildels ere saaledes udgaaede eller overskyllede, at de blive ufrugtbare for længere Tid. Iaar har hele Jordveien af den i Nærheden af Værdalsören beliggende Gaard Fæby lidt ved Oversvømmelse. Fire Huusmandsplasser ved Bymoene, ogsaa i Værdalen skulde være bortførte.

Denne flommen var altså i 1844.

Radiodoktoren

av Johannes Overmo

Under 2. verdenskrig var det mange forbud, og disse førte til stor oppfinnsomhet når det gjaldt å omgå forbudene. Allerede sommeren 1940 ble det forbudt å ha radio. Unntak fra forbudet hadde folk som av helsemessige årsaker fikk lov til å ha radio som var plombert mot London, og folk som var på godfot med okkupasjonsmakten.

Men folk flest festet ingen tillit til det som ble servert over den offisielle norske eteren og var interessert i å høre nytt fra London, der vår konge og eksilregjering holdt til.

Olaf Framnes

Olaf Framnes (1894-1983) hjalp mange som var interessert i å høre nytt fra London ved å reparere radioer av forskjellige slag. Allerede i 1924/25 tok han til å interessere seg for radio, og han kjøpte fagtidsskrifter både fra Norge og Danmark. Der fant han koblingsskjemmer og andre opplysninger. Han bygde opp sin egen radio allerede dengang, men da var det nesten ingen sendinger. Men etter hvert kom da mer og mer over eteren.

Under krigen fikk han i oppdrag å reparere radioer for folk som hadde lov til å ha radio. Og når han bestilte deler, tok han alltid med noen ekstra lamper (rør) og andre deler han visste det kunne bli bruk for. Og det sies at Framnes hadde en enestående evne til å få radioene til å virke, selv om det aldri var snakk om å få tak i originaldeler. Trafoer og spoler vikla han selv, og han loddet det hele sammen slik at det ble lyd i radioen.

1932 da elva grov vekk en del av grunnen under husa, såg de ut den plassen som låg høyest, og ved god hjelp av naboer skeiset de husene på tømmerstokker de par hundre meterne til dit de står i dag.

Allerede tidlig på 1920-tallet begynte han som installatør. Det var Siemens som sto for planlegging og utføring av installasjoner hos folk dengang. Verdal Komm. E-verk hadde kraftstasjonen og linjenettet. Det var nok ikke så greitt med materiell og utstyr å hjelpe seg med dengang.

Allsidige interesser

Olaf Framnes hadde mange interesser som ikke var så vanlige dengang. Interessen for radio fikk han gjennom samarbeidet sitt med installatører fra Siemens. Han laget også en filmfremviser og en stjernebilde som han i klare høst og vinterkvelder kunne ligge i timevis å kikke i. Han visste mye om stjernehimlen, om solsystemet, stjernebildene og navn på de forskjellige stjernene på himmelen.

Etter krigen

Da krigen tok slutt, fikk de fleste igjen sine radioer, men det var mange som ikke fungerte, og Framnes fikk massevis å gjøre med å få liv i de gamle radioene. Etter hvert fikk han hjelp hos sønnen Ola, som også hadde stor interesse for faget. Men etter hvert kom ny teknologi og tok over, og Ola fikk mer interesse for fiske og friluftsliv.

Elektrikeren

Olaf Framnes begynte som installatør i Malså gruver i 1916. Der hadde han nok flere slags oppdrag, men han var med på installering av lyset i bakkene. I 1918 ble han gift med Astrid Kjesbu, og de bodde i Kjesbua til i 1923, da de kjøpte Vester-Selnesset av Jeremias Vangstad. Den gang låg husa inne ved berget, men etter en storflom i

Folk som hadde radio illegalt, kom selvsagt nattens tid med bringing og henting. Og det var ikke ufarlig det Framnes drev med. Men folk omkring var tette, og det gikk bra.

Ellers hadde han en taktikk med å bruke lang tid på reparasjon av lovlig radioer han fikk inn til reparasjon. For da kunne han og naboene bruke den radioen til å lytte uten like stor fare i tilfelle de skulle bli overrasket.

En flyktninghistorie

av Aslaug Tronsmo

Det var en sen svært kald kveld vinteren 1943 - 44. Vår lille datter Gudrun, Ingvald og jeg satt på kjøkkenet. Vi hadde fyrt opp på peisen og hadde det så koselig. Det banket på døra, og inn kom Kåre Green. Han hilste og såg seg rundt i kjøkkenet - undersøkende. Ingvald nikket og Kåre gikk ut att. Litt etter kom han inn att i følge med to fremmede. De hilste og satte seg. Kåre nevnte skoene til den ene. Ingvald fant fram lappesaker og brette skoene hans, mens jeg kokte kaffe og fikk fram mat.

Vi satte oss til bords alle. Da

banket det på døra att, og Johannes Nordvera kom inn. Han vart satt til bords. Plutselig fikk den ene av de fremmede panikk. Han for opp fra bordet. Fikk tak i klærne sine, takket for seg og for på dør. Den andre fremmede og Johannes skyndte seg fra bordet, takket og for etter. Bare Kåre ble sittende. Da ble Gudrun så sint, hun raste. Vi kunne ikke forstå hva som feilte henne. Vi prøvde på alle vis. Tror det var Kåre som fikk henne rolig til slutt. Da sa hun: De takket ikke meg.

Neste morgen dro Kåre heim, men før han gikk tok han pent farvel med

Gudrun. Så snudde han seg mot oss og sa: Det er best å ikke fornærme slike, en vet ikke hva en slik kan si. Så for han heim.

Dermed var alt glemt trodde vi. Så kom freden, og det tok visstnok en tid etterpå før Kåre kom til oss. Gudrun som var ca 3 år da dette hente, var nu blitt stor. Kåre kom og hilste på henne og spurte om hun husket da han og to andre kom denne vinterkvelden. Jo det husket hun. Det hadde aldri blitt nevnt siden denne kvelden. Men Gudrun og Kåre snakker om det ofte når de møtes.

En vanskelig heimtur

av Aslaug Tronsmo

Det var våren 1940. Min morfar Anton Moholt var hos oss og hjalp til med noe vedarbeid. Han var da i sitt 78. år. Mormor og morfar budde på Skogly i Hallemsgrenda, men han tok mange turer til Vera og besøkte oss.

Han var hos oss da krigen brøt ut. Vi hadde bestandig dårlig telefonforbindelse, og nå ble vi helt utkoblet. Han ble litt nervøs for de der heime. Det siste vi hørte fra dem var at de hadde evakuert fra Øra, mine foreldre og min oldemor på 97 år bodde hos mormor.

En kveld bestemte morfar seg for å dra heim om morgenen etter. Vi prøvde å fraråde han, men han var bestemt. Det var ingen veg over fjellet, kanskje skispor. Morfar hadde ikke stått på ski de siste 30 - 40 år. Men

han fikk låne et par ski som var alt for store og tunge. Ingvald ble med han ut på Brattåsåsan, der satte han att skiene. Ingvald tok da veien tilbake, og morfar tok beina fatt. Det var da delvis bart og delvis knedype fenger.

Han tok så inn hos Hanna og Tormod Skoknes og kvilte litt. Hanna kokte kaffe og han tok fram niste sitt. Det var tanken han skulle overnatte hos Ingeborg og Kristian Holmen ved Skjækerfossen. Men da han kom dit var det for tidlig å stoppe der. Rutebilen skulle gå fra Volden neste morgen, og han tenkte det var greit å være der. Men da han kom til Volden var det for tidlig da og. Han fortsatte videre.

Det hadde vært fortalt så mye om kontroll og sperringer forskjellige steder. Hittil hadde det gått greit, men han lurte på hvordan det var når han kom til Stiklestad. Derfor

tok han veien over Leirådalen til Øgstad, og beinvegen videre mot Hallem. Kanskje litt kortere veg, men mye tyngre. Han startet fra Sveet i Vera kl. 8 om morgenen og var heime kl. 1 om natta. En ganske tung og stri tur. Først skituren, og siden den lange vegen i vårfore i hans alder. Mor fortalte at han var svært sliten dan han kom heim, men neste morgen sto han i vedskjuleet heime att.

Anton Moholt

I fedrelandets teneste

Av Ole J. Haugan

Ole J. Haugan var en trofast skriver i Helgådalsnytt helt til han døde i 1987. Dette stykket som vi fikk fra Ole J. i 1986, vart lagt til side da på grunn av de til dels harde angrep han rettet mot norske offiserer i krigsutbruddet. Vi mener likevel at stykket har så stor ettertidsverdi at vi nå velger å offentliggjøre det stort sett ubearbeidet. Vi ser at det ligger sterke følelsesmessige utbrudd i måten stykket er skrevet på, og vi må også huske på at det er skrevet av en person som overlevde krigen og terroren med et nødskrik. Det norske offiserkorpsset må ta sin del av skylda for nederlagene ved angrepet på Norge i 1940, men et like stort ansvar lå vel på den politiske ledelse. Etter hvert vart vel forsvarssituasjonen kaotisk og håpløs med den følge at ingen hadde noen oversikt over de lokale forholdene.

Den 9. april 1940 fikk det norske folk oppleve krigens redsler i all sin gru. Våre byer ble bombet i grus uten krigserklæring fra det tyske herrefolket. Unge og gamle flyktet fra byene og de sentrale stedene, så mange som kunne komme av gårde. Et avrustet folk tok kampen opp mot angriperne. Dessverre var det mange av våre offiserer som skulle stå vakt om vårt kjære fedreland som viste seg å være forrædere, de overgav en del av våre forsvarsverk til fienden uten kamp. Størstedelen av den norske soldat sto forferdet overfor ræderiet, harme og hat og sorg preget den norske soldat over det største forræderiet i norgeshistorien.

Den 19. april møtte mange av oss eldre soldater nord for Steinkjer, på Binde og Sunnan. Natten til den 20.-21. april ble Steinkjer bombet i grus. Om natten såg vi eldlogen fra byen mot himmelen og vi hørte drønnene av de norske og engelske soldaters kamp mot den fremrykkende tyske hær. Uhyggen preget vår militærleir, tjuet fire mann av oss var vaktmannskap på Sunnan. Vi fikk utlevert våpen, men ingen skudd, tjuet fem kragerpatroner som en del av oss hadde med hjemmefra, var hele vårt forsvarsutstyr, forbannelse lød overalt blant soldatene. Vi forlangte ammunisjon, men vi fikk ingen. Vi forbannet vårt befall, det var kun våre underbefal vi kunne stole på? Fortvilelse, misshag og hat preget en stor del av oss.

De tyske bombeflyene flaug over oss og skaut med automatvåpen, det var et under at ikke flere av oss ble drept eller såret. Under angrepet søndag 20. april ble den hittil hardeste prøva for oss som soldater på Sunnan. Mellom klokka femten og sytten under min vakttjeneste ved Sunnan bru gikk tyskerne til angrep med bombefly. Med avslåtte motorer og åpne luker for bombene strøk flyet lavt over Røde-korshuset ned mot jernbanebroen. To og to kom bombene glidende fra flyet, da først forstod jeg faren og kastet meg ned i vegggrøfta, snø og steinsprut stod over meg, da forsto jeg at jernbanebrua skulle bombes. Jeg reiste meg hastig opp og tenkte å komme meg i dekning. Jeg sprang bortover mot et snekerverksted like ved, men da hadde jeg neste fly over meg, det ble for sent å søke dekning, jeg kastet meg ned med lynets fart, samme

helvete gjentok seg. Under bombingene fikk jeg et kraftig rykk i ryggen. Det ble et fem minutters opphold i bombingene, hva skulle jeg gjøre? Det var livsfarlig å oppholde seg på vegen like ved jernbanebrua, jeg ønsket heller ikke å vike fra min post. Heldigvis ble jeg oppmerksom på Samvirkelagets hus like ved. Jeg sprang ned i kjelleren og holdt vakt mot vegen til Steinkjer. Flyene kom igjen i rad og rekke og bombet jernbanefyllingen like ved broen, det var som helvete var løs. Det var et under at ikke den underminerte jernbanebroen gikk i luften, som var den største fare for tettbebyggelsen der. For meg såg det ut som de tyske flygerne hadde rede på at broen var underminert.

I kjelleren på Samvirkelaget var det en del sivile og noen soldater. Plutselig var det en som sa til meg: Hva har du vært borti? Da viste det seg at over halve bandolæret mitt var avskåret over ryggen. Det var nære på at jeg skulle blitt drept under bombingene på Sunnan. Det var nu et opphold i bombingene. Jeg gikk bortover til det huset rittmesteren vår bodde og gikk inn der. Jeg ble møtt av litt av et syn, der satt en gammel kone i en lenestol og holdt seg for brystet, jeg spurte henne om hun var såret, nei, svarte hun, det var hjertet hun plagdes med etter bombingene. Borte i andre enden av stuen stod en gammel mann på kne bak et mahogniskap, da måtte jeg dra på smilet, her trur jeg at jeg berga meg, sa han. Noen andre var ikke å se, rittmesteren

har søkt dekning i skogen sa de gamle.

Etter hvert kom en del soldater og sivile tilbake. Før de fleste kom tilbake, kom bombeflyene igjen og kastet bomber og skaut med automatvåpen så steinene haglet av hustakene. Vaktmannskapene ble enige om å sende en delegasjon til rittmesteren og høre om vi ikke kunne få mer ammunisjon og om flytting av vaktmannskapet, for soldatene ville ikke ligge med ladd gevær inntil Røde Kors. Vi fikk avslag, soldater og befall skulle trekkes tilbake til Binde i Stod, vi i vaktmannskapet skulle være tilbake å holde vakt og gi varselskudd når tyskerne kom. Natten til mandag var det tristeste blant minnene jeg har fra de første dagene av krigen.

Klokken tolv midnatt skulle jeg gå på ny vakt. Klokka elleve kom vakta som hadde sin vakt fra klokka åtte til ti og spurte om jeg ville gå en time av vakta til han som skulle gå fra ti til tolv, for soldaten som hadde denne vakta hadde rømt. Engelske soldater og befall tok retrett fra Steinkjer om kvelden og natta. Det var et bedrøvelig syn å se de engelske sårede soldater, de måtte ofre livet for at vi skulle leve. Når de engelske soldatene kom, måtte vi bruke en dame fra Steinkjer som tolk da en engelsk offiser spurte oss hvor vi hadde vårt befall. Vi måtte si som sant var at vi hadde ikke noe annet befall enn en lagfører som hadde tjue dagers opplæring. Det var fortvilelse å se i de engelske offiserers øyne. Vi måtte hjelpe de engelske sårede soldater over jernbanebroen på grunn av at jernbanefyllingen var delvis ødelagt.

Delvis reparasjon av fyllingen måtte til før toget kunne gå over uten last. Vi fikk beholde et maskingevær og ammunisjon av engelskmennene, og litt undervisning av denne. Klokka halv tolv låg jeg på vakt ved vegbroen med det engelske våpen samt min krager med fem skudd. Det var mørkt som i graven med et rødt skjær mot himmelen fra brannen av Steinkjer. Jeg låg med stir-

rende øyne og såg bortover broen så langt øyet rakk. Spenningen var kanskje større enn nødvendig, men det gikk ville rykter om at tyskerne var på veg mot Sunnan. Plutselig hørte jeg at det gikk på broens andre side, jeg gjorde ladegrep og ropte holdt, det ble stille et øyeblikk, men så ble jeg var at vedkommende bar Røde-kors på armen. Jeg ropte kom! Aldri i mitt liv har jeg fått sådan kjeft noen gang, det var sanitetslaget som kom og raste over at jeg låg med ladd gevær ved Røde Kors. Forstår du ikke gutt at hvis tyskerne får høre at det ligger norske soldater med ladet gevær ved Røde Kors legg de alt som kalles for Røde Kors i Norge i grus. Jeg protesterte, vi hadde ordre fra rittmesteren at vi skulle holde vakt ved brua og skyte varselskudd når tyskerne kom. Han svarte gi fanden i rittmesteren, jeg får ikke noe svar fra han, han har rømt, trekk dere tilbake til Stod, jeg skal ta ansvaret. I regn og sludd måtte vi marsjere i nattens mulm og mørke som det heter til jernbanestasjonen i Stod.

Vi satte oss i forbindelse med våre befall der, på grunn av at det var for lite befall fikk vi ordne oss selv. Det som forbauset oss mest når vi kom frem til jernbanestasjonen var at ikke ammunisjonsvogna som stod der var bombet sønder og sammen av de tyske flygerne. Vi fikk i alle fall nok våpen og ammunisjon her. Vi pakket våre saker i en jernbanevogn og tok plass. Vi skulle trekke oss tilbake til Jørstad stasjon i de sene nattetimer. Det var på grensen til mytteri blant soldatene, vi mistenkte flere av våre befall for å være tyskvennlig, en stor del av soldatene ville ta opp kampen med tyskerne ved Steinkjer. De fikk til svar at vi ikke skulle slåss, engelskmennene og franskmennene skulle møte tyskerne i første omgang. Forvirring og mismot preget den norske soldat, og det lød mange forbannelser mot høyere norsk befall. Vi reiste videre med toget til Jørstad stasjon. Vi ble fordelt på forskjellige gårder der.

Femte dagen etter at vi kom til

Jørstad var jeg i veg til forsyningslageret for å hente mat til vaktmannskapet, og en av de første jeg traff der var rittmesteren vår. Han ville høre hvordan vi hadde det, han fortalte at han hadde ligget i et sommerfjøs i tre døgn, uten både mat og drikke.

Etter åtte dager ble vi sendt til Snåsa stasjon og innkvartert på Svarvagårdene, og vaktmannskapene fra Sunnan ble fordelt på de forskjellige avdelingene. Etter hvert ble det god stemning blant soldatene, da enkelte av våre befall opplyste om at etter hvert skulle vi avløse våre kamerater som låg i første linje. På Snåsa skytterlagsbane fikk vi skyteøvelser, prøvene viste seg å være særs gode, største delen av soldatene viste seg å være skarpskyttere

En kveld vi låg i stilling ved Snåsavatnet, kom det et fly og kretset over oss uten å gå ned, det var så mørkt at det var vanskelig å se om det var tysk eller norsk fly, for oss soldater lignet det på en fokkermaskin, og vi stod spent og ventet på at det skulle være en offiser som våget seg ut på isen for å gi et kjennetegn til flyet. Etter en stunds nølen gikk en av våre underoffiserer, Anders Bye fra Verdal, ut på isen og vinket med en hvit lommeduk, flyet gikk ned med en gang, flyet var ikke større enn at fire av oss soldatene drog det inn i skogen, og vi ble veldig begeistret over å ha fått en av våre flygere. Mange av oss trodde nå at det skulle være slutt med unnfallenhet og tilbaketrekking av norske soldater. Dessverre var alt i oppløsning, ti-tolv tusen soldater skulle overgis så godt som uten kamp? To-tre dager senere ble hele regimentet oppløst for to oberster på Jørstad. Obersten vår gjorde rede for kapitulasjonsbetingelsene og advarte norske soldater mot å rømme, for da ville våre befall bli internert av tyskerne.

Det var med tunge tanker, håpløshet og tvil vi kapitulerte. Vår siste tanke var, hadde vi gjort vår plikt?

Kvardagsliv 1940-45

av Gustava Lein

Det er hausten 1939. Eg har vore til Fleskhus og handla, og henta dagens post. Da eg kom nedi Semslia, fann eg på at eg skulle sjå litt i avisa. Blant anna så var det bilde av ein mann som gjekk og pløyet, og under bildet sto det: "En polsk bonde pløyer sin jord, mens tyske tanks ruller forbi på veien." Det er nu 56 år siden. Men eg husker at min første tanke var at denne mannen kunne ikke være redd. Tyskerne hadde da gått inn i Polen. Godt var det at eg ikke visste at slik blev det her også før våronna kom. For 9de april 1940 hadde vi også krigen som kom til å vare i 5 år. For det første blev det kaos før det blev ordnet med administrasjon. Og litt redd var vel alle. Mange flyttet hjemmefra.

Litt bedre blev det da det vart Forsyningsnemnd. Det blev rasjonert, både mat og klær og sko. Dette var nødvendig, for ellers hadde det blitt hamstring, og da var det mange som ikke hadde fått noe. Eit gammalt ordtak seier: "at ein skal laga munnen etter matsekken", og det vart aktuelt da. Rasjonene var svært små. Vi fekk kort med merker som blev klipt hver gang vi handla. Verst var det at det var så lite mel, 1,4 kg for ei uke pr. person, det var ikke mye å rutte med. Måtte bake potetkake for å drøye det. Melet er nu hovednæringa i kostholdet. Eg bakte 80 potetkaker flere ganger i uka. Og tru ikke at det var i 5-ørings størrelse, nei eg brukte lokket av ei firelitters bønne og skar ut etter det. Når det hadde gått ei tid så det blev anledning til å handle, så måtte vi stå i kø. Og i køene på Øra der var det til sine tider "hardt klima". Når dørene blev åpnet, fekk vi føle at det var makta som rådde. Vi blev feid av trappa, og at ingen braut hand eller fot, det ser eg på

Gustava Lein

som eit under i dag.

Mange ganger sto vi der uten at det blev noe å få. Mannen på fiskebutikken kom ut på trappa da toget var gått og sa: "Nei, det kom ikke noe i dag heller." Eg husker spesielt den gangen vårt store Verdal Samvirkelag ikke hadde noe anna å by kundene sine enn litt tynn dårleg kjøttkraft med noen kålstykker oppi. Det måtte gå fort å komme seg heim, for eg hadde bare ei bønne av svart blikk, så ein god del rust blev det i suppa, men vi blev ikke syke, og da så.

Eg var nygift og hadde kort på utstyrsvarer, men det hjalp lite, for det var sjelden noe å få på kortene.

Hva det kostet av arbeide og omtanke for å få noe på bordet til kvart måltid, det visste bare den som hadde strevet med det. Men alt gjekk så noenlunde bra så lenge det fantes noe av det som var på lager i butikkene. Verre blev det da

de fæle erstatningene kom. Kaffe og krydder, svsker og rosiner og mangt anna blev ikke å få kjøpt. Erter og bygg blev brent og brukt til kaffe, samt noe som hette "trio". Ein gang fekk vi kjøpt ein forferdelig svart sirup som var besk på smak. Eg kokte "sveskergrøt" av rabarbra og sirupen. Men selv med ein god slump fantasi var det vanskelig å kjenne sveskersmaken.

Det var om å være selvhjulpne på alle vis. Til klesvasken måtte vi koke såpe av talg og kaustisk soda, for den fæle B-såpa var ikke brukbar. Alt måtte nyttes både av mat og klær. Måtte være matauk både i bygd og by. Og klærne måtte stoppes og lappes, rekke opp gammelt og strikke "nytt" av det. Og det blev gjort av dei som "hvis navne ei for mengden finkle", som det heter i sangen. Eg vil virkelig nevne det, for det er skrevet og sagt lite om den innsats kvinnene gjorde i krigsåra. Så herved er det sagt.

Vi tok dagene som de kom. Radioen kunngjorde at snart var krigen slutt. Og andre ganger var det om at vi måtte slutte oss til de nye "makthaverne". Radio og våpen måtte innleveres, og ein unntakstilstand opplevde vi også. Hadde besøk av to tyskere, de var bevæpnet til tennene. De spurte etter engelskmenn. Selv var vi unge den gang. Vi samlast til noe vi kalla ball. Prata om dagens gjenvordigheter, kokte surrogatkaffe og trylla fram nogo attåt. Og til toner frå ein sveivegramafon blev det ein svingom eller to. Tango og foxtrot var på mote da. Men hysj-hysj, dette var aldeles ikke lov. Men vi tok sjansen likevel og det gjekk bra. Det var tross alt eit lyspunkt bak de

mørke blendingsgardinene. Vi prøvde å holde alt i sitt vanlige gjenge. Livet måtte jo gå videre. Vi kunne vel ikke klage vi som ikke var innblanda i selve krigshandlingene, og ikke mistet noen. Og ikke blev tatt til fange og torturert. Men trivelig er det ikke å bli hærtatt av ei fremmed makt.

Men stor var gleden den 8de mai 1945

da freden kom. Eg var til høgmesse i Stiklestad kirke ei tid etter. Øystein Hovden preika, og som vanleg hadde han ordet i sin makt. Da han kom på preikestolen sa han: "I dag vil eg gjera som far min ein gang gjorde." Så tok han og hengte det norske flagget over preikestolen. Det blev for oss både sterkt og gripende etter 5 års fravær. Det var

nok flere enn eg som hadde tårer i augo. Freden var eit faktum, vår frihet hadde vi fått tilbake, og det vakre flagget vårt kunne atter vaie fritt.

Måtte vi for alltid slippe krig, det er mitt ønske både for folk og land.

**Og kjem du i naud, me fylkar oss tett,
me ringar med vakt ditt hav.
Me lyfter ditt flagg, me verjer din rett,
og ingen vi spør om lov.
Og om du då og skal sjå oss som lik,
rett aldri so skal du sjå oss i svik.
Det lovar me her på ære og tru,
og vitne er Gud og du.**

Konfirmasjonsbilde fra Vuku i 1940

1. rekke f.v.: Ruth Vollan (Julnes), Kari Grunnan, Agnes Reppesaunet, Hanna Overmo (Lyngstad), Gunnbjørg Balgård (Rye), Alfred Skogsholm, Polly Leirhaug (Hage), Johanne Kolstad (Røe), Mathilde Nonset (Olsen), Anna Berg (Haugan), Anna Kolstad (Elnes).

2. rekke f.v.: Magne Steinsli, Olav Leirset, Elias J. Steinffjell, Ola H. Svartås, Birger Vold, Svein Skavhaug, Knut Kulslid, Olav Breding, Odd Erikson, Petter Liff, Egil Johnsen.

3. rekke f.v.: Krisoffer Indahl, Peder Røe, Oddmund Bakken, Reidar Høgli, Ingolf Green, Reidar Bjørstad, Anders Kjesbu, Åsmund Julnes, Ivar Brønstad, Idar Holmlimo, Magner Nesseemo, Magne Ekren.

50-årsminne fra en gammel krigskjemper

av Arnstein Røe

Undertegnede sitter hos John Klukan og kona Målfrid i deres kårleilighet på Klukan-østre. Den er meget velstelt og trivelig, og her er det tydeligvis Målfrid som er sjefen. Men det var John jeg skulle snakke med om det som hendte for 50-55 år siden, da tyskerne kom til Norge. Og for John begynte krigen allerede den 8. april 1940. Han var på Steinkjersannan, og ble, med mange flere, beordret ned på stasjonen hvor det sto et tog og ventet. Ingen visste hvor de skulle, men det bar i veg.

Etter flere dagers reise kom de til Narvik, hvor etter de ble beordret i stillinger for å forsvare byen. De var i kontakt med tyske offiserer som sa at de var kommet dit for å forsvare dem mot engelskmennene, noe nordmennene tok med en klype salt. Men for å avslutte dette resymet så ble nordmennene tatt til fange etter å ha tapt kampene

Idag nyter John sammen med kona Målfrid sitt otium i sin vakre leilighet på gården Klukan østre.

mot tyskerne. De ble senere fraktet til Sverige og internert der for senere å bli sluppet fri den 19. juni, hvorpå John dro hjem til Norge og Ulvillå. Men dette var bare begynnelsen for John. Han ble senere en meget dyktig flyktningelos, med bindeledd helt fra Sør-Trøndelag og til svenskegren-

sen, og mange var det som reddet livet takket være John og hans illegale medarbeidere. Men det John helst vil snakke om i kveld er hvordan de greidde å overleve, og hvordan de med stor oppfinnsomhet og innsatsvilje fikk laget seg en kvern slik at de kunne male grisemjøl til de illegale grisene de hadde. Disse grisene kom ikke bare dem selv

Denne kverna (mølle) ble laget under krigen og brukt til illegal maling av korn.

Det var streng kontroll med bruk av eget korn. Det som ble malt gikk til fradrag på den tilmålte kvote på mel/brød på rasjoneringskortene.

Under treskinga på gårdene var det offentlig oppnevnte kornveiere tilstede. Likevel klarte mange korndyrkere å lure unna litt som ble malt til mel, som var til hjelp for mange sultne også utenom gårdene. Mange slags gamle handkverner ble funnet fram, og dristige møllemestre i Verdal gjorde en stor og risikofyllt innsats for å hjelpe andre.

tilgode, men også flere familier med store barneflokker fikk sin andel av godene.

Matmjølet ble malt i Grunnan, Magne Berg var møllemester der i denne tiden. For å frakte dette oppover så kontaktet de Bernt Haugan, som sto for befraktingen. Men tilbake til den illegale kverna de fikk laget og tatt i bruk på Kluksbakkan. Helt i starten på "kvernbruket" startet John med å male mjøl på morens kaffekvern, men såg fort at dette ble en for langdryg prosess. Han holdt på hele dagen, men fikk da nok mjøl til å holde liv i to griser. Magne Berg, som holdt til i Øst-Grunnan, visste at det var noen gamle kvernsteiner i "Austgarden", og disse fikk han tak i. Men påsteinen var for lett, derfor måtte de støype på den. Spindelen fikk de tak i hos John Iversen nede på Øra. Men denne passet ikke helt, og derfor dro de opp til Iver T. Kolstad, som hadde dreiestol, og fikk den klargjort der.

Joh Klukan sto selv for klargjøring av treverket som skulle til. Dette var et omstendelig arbeide, men til slutt fikk han det da til. En trehesters motor som de hadde, var drivkraften.

Men når de startet kverna måtte de løfte opp påsteinen for at i det

heletatt motoren skulle begynne å dra, den var for svak ellers. John Berg var den som smidde jernet som skulle til. Dette tok han fra høgspektstolper. Det var svært vanskelig å få tak i jern på denne tiden. Arbeidet foregikk stort sett hos John Berg. Men så var problemet hvor den skulle plasseres? Klukan-vestre ble det endelige målet, og Oddmund Green ble satt som møllemester. Per Haugan, som hadde telefon, brukte bestandig å ringe opp vester-Klukan når det var noe skummelt på gang, slik at de fikk demontert, og gjemt kverna.

Årsaken til at Klukan-vestre ble valgt som ståsted for kverna var nettopp fordi at det der var telefon slik at de der kunne bli varslet når det var fare på ferde.

Det ble aldri noen kontroll, men hvis det hadde blitt det så hadde det helt sikkert blitt arrestasjoner med påfølgende straffereaksjoner.

John selv gjemte unna korn i en kasse oppå hella som han gjemte i høyet. Så for hver gang han skulle male korn var det å få vekk høyet, fylle i sekker og så dra til vestergården og male. Men det var ikke bare for seg selv de mol korn, de mol for alle oppå Kluksbakkane. Derfor ble kverna flittig brukt og den gikk som regel til de sene natteti-

mer.

Kverna sto vest for Kluksgårdene, nesten helt borte ved dammen. Etter krigen ble den revet. Dermed var dens dager talte og et kapittel i norsk historie avsluttet, trodde alle. Men så kom Sellie, som den gang jobbet på E-verket, og fikk se kverna som låg der. Han tok da initiativ til å få den ned på Stiklestad, hvor den nå står på museet, sammen med krigsminnesmerker. Ellers hadde den vel ligget og forfalt et eller annet sted oppe på Kluksbakkane.

Denne historien er kanskje ikke så spesiell for Ulvillå. Det fantes sikkert på hundrevis av slike kverner over det ganske land, med de farer som fulgte med. Men denne historien viser at det var oppfinnsomhet, pågangsmot og en sterk vilje blant folk i disse dager, noe vi i det etterfølgende slektledd skal være takknemlig for. Og helst ikke glemme. Dette gjelder også for de i tredje og fjerde generasjon etter krigen. Uten det store arbeidet tusenvis av nordmenn gjorde under den 2. verdenskrig hadde ikke vi etterkommerne hatt det så godt som vi har i dag. Derfor har vi en plikt på oss til å gå tilbake og minnes hva våre forfedre- og mødre gjorde for oss da det røynt på som mest.

Klukan østre slik den såg ut under krigen.

Gjensyn etter 50 år

av Johannes Overmo

I siste halvdel av november 1944 måtte meråkerbyggen Bjørn Haugen sammen med sine kamerater Otto og Øyvind Lyng flykte fra Trondheim til Sverige. Nå 50 år etter har Haugen funnet igjen de gjenlevende flyktingelosene i Verdalen som hjalp han og kameratene over grensen, og de hadde et hyggelig treff hos Solveig og Kristian Holm på Verdalsøra, der de gjenoppfrisket minner fra krigens dager.

Minner som fortalte om en ganske annen hverdag enn vi er vant med i dag. En krig skaper på mange måter forskjeller fra situasjon i fredstid, rollene var byttet om, og de som kjempet imot makthaverne gjorde det med livet som innsats, der betingelsen for å overleve var list og dyktighet og ikke minst evnen til å holde kjeft.

Flukten

Bjørn Haugen kan fortelle at han er født i Meråker og bortsett fra noen år under krigen har han bodd i heimkommunen, der han for det meste har drevet som maskinentreprenør. Han drev i yngre dager en del med skihopping, og har alltid hatt interesse av jakt, fiske og friluftsliv.

Under krigen gikk han skole i Trondheim, og han kom der i kontakt med folk som drev motstandsarbeid. Sin unge alder til tross, han er født i 1927, hadde han allerede rukket å løse folk over til Sverige samt drevet kurervirksomhet da det begynte å brenne under føttene i november 1944.

Da kom det uniformerte folk inn i skolen og spurte etter Otto Lyng. Ved en tilfeldighet var det Lyng de først henvendte seg til, men han var så kvikk i hodet at han henviste dem til tredje etasje. Der skulle de finne Otto Lyng. Så fikk han i full fart tak i broren Øyvind og Bjørn Haugen og de gikk i dekning. De fikk tak i falske legitimasjonspapirer, og etter noen dager kom det beskjed om at folk i Verdalen var klare til å hjelpe dem over til Sverige.

Så bar det med et tysk troppetransporttog til Fleskhus stasjon like nord for Verdalsøra. Derfra skulle de gå etter vegen i retning Verdalsøra, og der skulle de treffe en kortvokst mann. Alt dette fungerte perfekt, de traff en mann, utvekslet kodeord, og fikk følge Ivar Lillesand heim, der de fikk mat og hver si seng å sove i.

Haugen husket med et smil at Otto Lyng hadde vanskeligheter med å få i seg kveldsgrøten, melet under krigen var ikke akkurat av topp kvalitet, så han lurte seg til å tømme

grøten opp i ei støvel som tilhørte Haugen, så var det å lure seg ut og tømme innholdet. Men det var dumt at Lyng ikke tømte litt i begge støvlene, forteller Haugen, for han fikk vannblemmer på den andre foten!

Kvelden etter bar det så av gårde med Ivar Lillesand som los. Det bar over Leinsmyrene og opp til Hallem, der Ottleif Hallem dukket opp og ble med som kjentmann videre sammen med Lillesand. Det var alltid om natta flyktingene ble løst, mørket og styggværet var deres beste venn. Videre gikk da fer-

Gjensyn i stua til Solveig og Kristian Holm. Fra venstre: Solveig Kluku Holm, Jon J. Haugen, John Kluku, Bjørn Haugen og Olav Sagvold.

den over Lyngåsen, Blommen, Fiksehøgda, om Leirsjøen og til neste "veksling" som var den såkalte Kvellokoia mellom Leirsjøen og Skavdalen.

Samme dag hadde John Kluku i Ulvillan fått beskjed gjennom Ingvald Flyum, som hadde tilsynet med kraftstasjonen i Ulvillan, om at det hadde kommet 3 stk. 10 amperes sikringer til han. Det var den måten Kluku pleide å få beskjed når det var flyktinger som skulle ha hjelp. Han visste da at kl. 10 om kvelden ville det komme 3 flyktinger til Kvellokoia. Så rundt kl. 9 la han ut i mørket med kurs for Kjesbuvatnet. Han hadde med seg ei avbitertang, og "låntok" en båt som låg ved dammen i Kjesbuvatnet. Så rodde han forbi Skavdalen, fikk båten på land og gikk opp til koia. Han pleide aldri å gå inn i koia, forteller han, men ga seg til under noen tjuke graner like ved der han hadde oversikt over koia, dette var som en sikkerhetsforanstaltning i tilfelle de som kom hadde gått seg på en patrulje og ble tvunget til å vise av neste stopp.

Denne gang kom det tre mann som meldt, Lillesand og Hallem snudde da de var kommet så langt at de så Kvellokoia. Det var vanlig at losene ikke skulle møtes, det var om å gjøre å vite så lite som mulig.

Kluku fikk da de tre ungdommene med seg ned til båten og rodde dem fram til Kjesbudammen der båten ble behørig fortøyd. Derfra var det ikke lange biten til Kluku østre, der ungdommene fikk mat og husrom. John Klukens søster Solveig var oppe og ordnet mat, de yngre søsknene skulle ikke vite noe. De gikk på skolen om dagene og det måtte aldri komme ut at flyktinger overnattet der.

Morgenen etter gikk John til Jon J. Haugen og Olav Sagvold for å be dem om å ta seg av neste etappe. Imens var det Solveig som skulle ta seg av gjestene. Det var litt problem da de skulle besøke utedoen, de fikk ikke lov til dette før hun

hadde sjekket at ingen såg dem. Utpå dagen ble det et svalt liv oppe på gjesteloftet, de tre trondheimsungdommene var da uthvilt og fordrev tiden med putekrig! Solveig torde ikke la dem holde på med dette, da stuebygningen på Kluku låg like ved vegen, så hun måtte morske seg opp og gå på loftet og forlange stillhet.

De tre karene hadde mye utstyr i sekkene sine, og etter som de fremdeles hadde en drøy marsj foran seg før de kunne krysse grensen til Sverige, forlangte John Kluku at de heller la igjen ting de ikke absolutt hadde behov for. Dette ble senere sendt til Signe Lyng i Trondheim, mor til Otto og Øystein.

Neste etappe

Om kvelden når det var blitt tilstrekkelig mørkt, bar det av gårde med John Kluku som kjentmann over Holmlimyrene til Bjørstadhøgda, der Jon J. Haugen overtok. Han hadde da på mellomtiden sjekket at det ikke var noen spesiell risiko med å følge helgådalsvegen videre, og han løst dem til Leirmelan ca. 2 km øst for Skjækerfossen, der Olav Sagvold overtok. Han hadde syklet oppover dit, og forteller med et smil at sykkelens var god å ha, da det var fart over de tre spreke ungdommene han skulle løse videre.

På andre siden av Brattåsbrua tok de en liten matrast i kanten av et dyrkajordstykke. Ungdommene tok da frem bokser med hermetikk som også Sagvold fikk av, og han skjønte at det var stridsproviant av engelsk opprinnelse da hadde.

Så bar det videre opp Brattåsåsen og innover Veresfjellet. Tidligere på dagen hadde Olav Sagvold fått tak i Johannes Væren og fortalt han at det var kommet 11-12 kg gulrot. Det var rettelig bra, hadde Væren sagt, for nå trengte han gulrota. Gulrot var kodenavnet for Djupdalskoia, og 11-12 kg fortalte Væren at Sagvold mente å være der omkring kl. 11-12 om kvelden.

Da de kom til Djupdalskoia var Johannes Væren på plass, og de gikk alle inn og tok en liten matbit før de skilte lag. Sagvold syklet heim til Helgådalen, mens de tre ungdommene ble med Væren videre etter Veresvegen. Væren hadde på forhånd sjekket strekningen, og de fulgte vegen forbi Vera kapell og videre til Sørvera, og derfra stien til Esingen på svensk side av grensen. Væren snudde da de såg husene i Esingen.

Da de kom til gårds banket de på, og gårdens folk kom opp. Haugen forteller at de var like blide og rolige om de var vekket opp grytidlig om morgenen. De tre flyktingene ble så henvist til soldatene som låg i ei sommerbu nærmere Esingsjøen. Der ble de innført i protokollen, og så bar det videre med soldater som vaktmannskaper til Melen, der det var toll. Derfra bar det med båt til Kallsedet, der de ble forlagt i såkalte Nissenhytter i en samlingsplass

Neste transport skjedde med blendede og lukkede biler til Mattmar, der de ble tatt hånd om av lotter som foretok vasking og avlusing. Så var det ny runde med registrering før det bar med tog til Kjeseter litt sørvest for Stockholm.

Der var det et rettskontor, og de gikk gjennom grundige forhør. Bjørn Haugen kunne da fortelle at han hadde vært med og startet den såkalte "Durham-gruppen" i Trondheim, og at han hadde vært med og løst flyktinger over grensen til Sverige.

Otto Lyng ble ganske snart sendt over til England, mens Haugen og Øyvind Lyng ble sendt til Uppsala til en treningsleir for polititroppene der.

Da Bjørn Haugen igjen satte sin fot på norsk jord skjedde dette i hans heimbygd Meråker den 10. mai 1945. Men han ble sendt videre sammen med sine lagkamerater til Trondheim, der han tjenestegjorde i polititroppene til oktober 1945.

Gammelfolka på Mæhlen

av John Huseby

Da jeg første gang såg Mæhlen fra Elnesshøgda i 30-åra, såg stedet ut for meg som et reir oppe i Melaberga. Men da jeg kom over Nessebrua og opp de bratte Melabakkene, breidde landskapet seg ut med en gård på ei uvanlig stor slette under berget. Litt om senn fant jeg ut at dette var en gammel boplass med gravhaug, dyregraver, seter og atskillig dyrkajord.

Det var Peder O. Mæhlen som da drev gården. Senere tok Iver og Martin Mæhlen bruket. Peder Olsen Mæhlen kom dit fra Storlunet i Vera og var gift med Ingeborg Anna Overnesset. De hadde ingen barn sammen.

P.O. Mæhlen

var en kjent og aktet mann i bygda. Han er kanskje mest kjent som skribent og for sine dikteriske evner. Dessuten var han høgt verdsett for Melarivene sine, også utabygds. Han fikk hederspris på fylkesutstillingen på Steinkjer i 1930 for sine slåttonnredskaper. Han holdt til mye i snekkerverkstedet sitt i sommerstugu, laga river orv, støttinger og vogner. Da var krokpipa en trufast venn. Han røykte karva skråtobakk som han tørka på omnen. Han bygde også opp husa på Melavollen. På Øra var han iblant og solgte river og orv. Han solgte også geitost og bytta til seg sild av fiskerne mot korn.

God skytter var han også, og var formann i Helgådals skytterlag i mange år og var en ivrig jeger. Foruten høg intelligens hadde han godt humør og var litt av en skøyer. Om seg selv sier han i et dikt:

**Og naar han stille træder inn i salen
og mönstrer folket med et frygtsomt blik.
Saa husk han er fra Helgaadalen
og lidet vet af folkeskikk.
Men blodet strömmar raskt i Aaren
og bruser som en Elv om vaaren.
Ingen maa dog blive fælen
Thi farlig er ei Peder Mæhlen.**

**Første strofe fra diktet Selvbigravi af en
helgådaling.**

Han leste uvanlig mye og hadde et bibliotek på flere hundre bøker. Dessuten holdt han noen aviser, og iblant sendte han velskrevne innlegg til Innherreds Folkeblad. Hans vennlige gemytt gjorde at han var godt likt både av naboer og andre. Han holdt fast ved den gamle tradisjonen å lese i huspostillen i helgene for hele husstanden.

I sine eldre år var han mye plaget av gikt og hørselen var dårlig, men han beholdt sitt lune vesen og gløgge blikk i alderdommen.

Maria Mæhlen

Hun var søster til Peder. Når du hadde hilst på henne og tatt i de sterke nevene med de litt stive fingrene, skjønte du straks at dette var et arbeidsmenneske. Hun kunne gjøre både kvinne og mannsarbeid om det trengtes.

I over 30 år var hun budeie på Melavollen. Arbeidet som setertaus krevde både kraft, helse og utholdenhet. I 1920-30 og 40-årene var det mye krøtter på setervollene. Delvis tok de mot krøtter fra noen som ikke hadde seter. På

Folka på Mæhlen. Fra v.: Martin, Hanna, Peder O., Ingeborg Anna, Maria. Foran: Astrid Overmo (Huseby).

Melavollen kunne det være opp til 14 kyr, 20-25 geiter og endel sauer. Alltid var det to gjetere. Arbeidet begynte vanligvis i 5-6 tida om morgenen. Når melkinga og fjøsstellet var ferdig, var det å gå i gang med ysting og kjerning. Det varte utover dagen til gjetterne kom att med krøttera mot kvelden til melking. Litt mat måtte de og gjetterne også ha. De var oftest ikke ferdig med dagens arbeid før i 10-tida om kvelden.

Hun fikk da også Kongens fortjenstemedalje for sitt trufaste arbeid.

Maria var artig å være sammen med, kvikk og slagferdig med et glimt i øyet. Hun hadde mange slående og varierte uttrykk. Hun kunne si om en mann som kom gående til gårds at: enten kom han "stigan", "hjuglan" (hjulseint), "fnøsen", eller om en leder: "føraren for tranen".

Hun både karda, spann, vov, strikka og bakte mye flatbrød til folk høst og vår. Hun var glad i kaffe, og når hun stod i timesvis og bakte flatbrød, likte hun godt å få en kumme med sterk kaffe som varte ei stund. Hun var også med i kvinneforeningen.

Iver Mæhlen

var ungkar, stor og sterk, rolig og vennlig. Han dreiv gården ilag med broren Martin. Det var Iver som

stelte med hesten, og den fikk godt stell. Enten det var Bruna eller Brunen skulle han få likeste høyet, og det var aldri noe våknipe i stallhellen.

Utenom gårdsbruket var Iver og Martin med på skogsarbeid på Værdalsbruket når de hadde tid til det.

Det var aldri å høre noe bannskap eller ukvemsord mellom brørene. Hvis Iver, som var eldst, syntes han måtte være sjef, sa han gjerne til broren: "Ein tå oss må...." I blant måtte de opp til Skjækerfossen og levere smør og egg og handle litt. En dag da det var litt travelt i onna, sa han til Martin: "Ein tå oss må ta ein sykkel og fårrå til Skjækerfossen

og hannel." - Det var ikke til å misforstå hvem han mente, for Ivar sjøl kunne ikke sykle.

Ellers gikk han ikke unna når det var arbeid og tunge tak om å gjøre. Da var de alltid to om oppgavene. Det var alltid mye å gjøre utenom onnene også, slik som grøfing, sette opp og reparere fastbandgjerdar, vedhogging, seterturer for å hente ost og smørbyrder, og å holde redskapen i orden bl.a.

Trass i mye hardt arbeid, var det aldri noe stress og mas å merke. Om kvelden kunne Iver finne fram gitaren og hygge seg og andre med, eller stille med den firbente vennen i stallen.

Martin Mæhlen

var fødd i 1887 under begravelsa til faren, Martin Hansen, som under hardt gruvarbeid i Skjækerdalen fikk lungebetennelse og døde ung. Mora var Ingeborg Anna Overnesset, som senere vart oppattgift med Peder O. Mæhlen.

Martin var både kraftig bygd og sprek, en arbeidskar av høg standard. Sammen med broren Iver dreiv han gårdsbruket på Mæhlen. Som med Iver arbeidde han ekstra i tømmerskogen og i fløytinga for Værdalsbruket. I skogen var det svans og øks som var redskapen i den tida. Særlig mye arbeid hadde

Iver, Hanna og Martin Mæhlen.

Peder O. Mæhlen med rivetinn-kassen

Maria Mæhlen

de og på den lange og bratte gårdsvegen og delvis på Nessebrua. Ibland var det dugnadsarbeid med å brøyte Helgådalsvegen med plog og hester. Om høsten var det skiftarbeid med tresking. Etter det var slutt med sluggu, vart det å dra pigmaskina, seinere kom hestvandringa i bruk.

Martin var aldri sint, men fant på endel skøyerstreker. En søndagsmorgen fortalte han at han hadde våknet ut på natta med at noen sang: "Sorgen og Gleden de vandre tilhope, Lykke og Ulykke gange på rad" - "Æ såg snerten ti ein person, å da skjönt æ at de va ein friar som ha fått avslag av tause."

Rask på foten som han var, sa han aldri nei til en ekstratur når det trengtes. Litt jakt drev han også med, helst storfugl og harejakt. Da han i guttedagene hadde vært gjeter i fjellet, var han blitt kjent med de beste moltedrola. Også i eldre år kunne han ta seg en lang fjelltur, og kom gjerne heim med fangst.

Det siste leveåret fikk han en meget smertefull sykdom. Iver satt mye inne hos han, men kunne ingen ting gjøre. Han satt mest bare og såg på han. Det var som han led sammen med broren. En høstdag i 1970 tok

også kreftene til Martin slutt. Et enestående brorskap var til ende. Etter den tid vart det ingen ting med Iver. Han døde på aldersheimen av hjerneslag - knapt to måneder senere.

Hanna Mæhlen

vart gift med Martin i 1918. Hun kom til Mæhlen fra Overmoen. Det var mye å stå i med for ei gårdkone i de dager, men hun fylte plassen og oppgavene fullt ut med sterk arbeidslyst og et lyst sinn. Foruten husarbeid og matlagning hadde hun daglig fjøsstellet med kyr, kalver, gris, høner og delvis sauer og geiter. Dessuten fikk hun tid til mye annet arbeid. Hun vov vadmél, stoff til underklær, vov åklær, puter og løpere. Fra stellet med sauene, vasking og klipping av ulla, spann hun og farga garnet sjøl. Hun strikka både strømper, ragger, vatter og alt til husbruk.

Hun sang mye, særlig når hun vevde, og hadde fin sangstemme. Mange av sangene var fra Seips visebok, som de brukte på skolen, gamle salmer og viser. Dessuten var hun formann i Volden kvinneforening av Norsk Misjonsselskap i mange år.

Hun var snill og hjelpsom hvis noen var i nød eller knipe. Ei hending kan fortelle litt om dette. Det var vanlig

på gården at når noen hadde bruk for litt kjøtt eller flesk, var det aldri nei å få. Men en gang syntes karene at det begynte å ta slutt på flesket i buret, så de sa til Hanna at de måtte spare litt til de fikk slakta igjen. En dag da karene var en tur i skogen, kom en av naboene og spurte om litt flesk. Da var gode råd dyre, men Hanna syntes hun måtte skjære av en bra bit og ga han likevel. Mannen vart svært glad. Men Hanna sa han måtte ikke si noe til karene om flesket. Mannen vart sittende til karene kom tilbake. Det første han gjorde var å gå bort til karene, rette fram handa og si; "Di må ha takk for flesjet, den." Dette hadde de stor moro av siden.

Hanna stelte også for mors i mange år da hun vart nedbrutt av gikt og senere nesten blind.

Fra "Merket" No. 9. 1899. (Blad for Helgådal UL)

Nu hi æ tænkt ut en ting som vi ska jaaraa. Vi ska hörætt om vi fe kjøpt stalen opme fossen aa sætt op te fersamlingshus naanastas. Naar vi tömra punni en 2-3 omfar aa flide te orntle uta aa ina saa fek vi te i fersamlingshus som va val. De vart vel berre i eintasibögning men æ trur vi klara os godt me di fer de föst Vi maat kjøpn som en staar, me döri, kröbba, å heile indredninga. De nöttas tenaa althop. Ves de fins naa slag som kalles samhaldigheit hos os saa jær vi dene. Vi kan vest it faa te belligar bögning aa æ synes de e fælt kient taa os, at vi it ska haa i krotto aa vaaraa ti som vi kan sei ve æg. De e alt fer kient. dem hi sæ te hus, der de e vær aa faa e te enn de e hen.

P.M.

Signaturen P.M. tilhører ikke Per Mela. (Peder Mæhlen)

Veressjøen Rundt 1995

Skikongen Bjørn Dæhlie syntes det var trivelig å få hilse på gamle skiløpere fra Helgådalen, og gleden var gjensidig.

Her trykker han handa til den gamle storløperen fra Nordkleiva, Severin Lillegård.

Veressjøen Rundts suverene vinnere, Ingvald Lein og Bjørn Dæhlie.

Slike gutter det vil gamle Norge ha....

Speaker Arne Falkjell hadde en av sine store dager under årets Veresfestival....

Her i en meget munter samtale med Morgan Göransson, Halgeir Martin Lundemo og Marcus Göransson.

De to sympatiske brødrene fra Handöl - som løper for Åsarna - satte virkelig preg på løpet.

Harehund i premie.

Blant de mange flotte premiene som ble delt ut under Veressjøen Rundt, var en harehund-valp av skikkelig rase, gitt av Jostein Haga. For å være sikker på at den havnet hos hundeelskere, ble det utlagt en liste som alle interesserte kunne skrive seg på, og responsen var overveldende. En meget lykkelig vinner ble Eva Beate Fredriksen.

Kransjenter og kransgutt

Fra v.: Lisbet Haldorsen, Eva Beate Fredriksen, Merete Sagvold og Trond Espen Bakken.

Stor fart....

Frode Jermstad (87), Svein Anders Melhus (84), Jan Mikal Selbo (117) og Morgan Göransson (93) passerer Sisselvoldbrua - like etter start.

Rannveigs store dag.....

Rannveig Jønsson fikk gleden av å ønske Bjørn og Sture - gullvinnerene fra VM i stafetten i Thunder Bay - velkommen til Vera og Veressjøen Rundt med gode ord og mange gaver. Sture, Marianne, Rannveig og Bjørn.

Velkommen til Vera, Bjørn og Sture.

Jeg heter Rannveig Jønsson, er 11 år og er ei ækt veresjente som er både glad og stolt av bygda mi.

I dag er jeg ekstra glad for at vi får sånt storfint besøk hit til Vera og Veressjøen Rundt.

Jeg synes det er stort at du Bjørn kunne komme og besøke oss, det blir en dag vi aldri kommer til å glemme.

Ja, Sture du får ha meg unnskytt, men det er nå liksom 'n Bjørn som er gromguten min, da.....

Jeg har med meg lillesøstra mi, hu Marianne som skal dele ut blomster til dere. Men først må jeg få dele ut en liten gave fra oss barna i Vera og Helgådalen til lillegutten din - han Sivert - som blir 1 år i dag.

Jeg håper at du Bjørn får en fin dag i Vera og at du må vinne Veressjøen Rundt, da bli jeg virkelig glad.

Aktiviteter i turistforeningen 1995

av Kjell Minsaas

Fra Snåsa i nord og Meråker i syd, grensefjella i øst med Trondheimsfjorden i vest har vi en allsidighet i natur som ikke finnes maken til. Istida meislet ut dette landskapet til botaniske og zoologiske muligheter for senere livsnerver for folkevandringer i ufarlig terreng med kort veg til sjø, med mat nok i skoger og vassdrag. Våre forfedre bosatte seg her og skapte den mengde av historie som er nedtegnet i ettertiden til i dag. Vi har virkelige muligheter til satsing innen historiske turer.

Som det heter i Verdalsongen - bringa di Breid ut mot Trondheimsfjord kviler, åsane stig i mot kjølen i aust. Innen disse verselinjene ligger Verdalen. Enorme utmarksområder, naturlandskap som ligger i våre nærområder. Vi kan på kort tid med bil bringe oss til utgangspunkt til de mest fantastiske områder for alle og enhver smak. Fra sjøfiske, bærsanking og fotomotiver til jakt og fiske i fjellet, fra geologiske fenomener til stillhet langt inn i urmarksområder, med dagsmarsjer til nærmeste nabo. Ikke mange kommuner har dette mangfold av naturherligheter. Til turer står det fritt å bruke disse områdene, gjør vi det - ?

Jeg tror ikke vi som har disse herlighetene så nære innpå oss har så stor trang til å utforske dette som de som må reise over lengre strekninger. Dette føler jeg og forstår jeg på de som kommer fra andre deler av landet og er med på våre turer. Dessuten har vi nok heller

ikke i Turistforeningssammenheng så stor trang til fellesturer når vi kan ta på oss ryggsekken heime og dra i veg for oss selv. Her har vi nok en del av vår kultur på dette området. Vi ønsker å være våre egne vegvisere, samtidig som vi har vårt utgangspunkt i våre mange hytter. Dette er noe av den erfaring jeg i våre områder har høstet, siden guide oppleggene ble startet.

Vi har tilbud hele tiden, men ikke alle turer er det med folk. Er det oppsatt en tur så går jeg stort sett likevel. Våre tradisjonsturer ser ut til å slå an, folk liker utfordringer slik som ved våre nattvandring og flerdagsturer med forskjellige tema. Første tur fra Breivann til Juldalen, og dagen etter til Vera fylles opp bra. Vi har hatt denne etappen i tre år. Været i tiden foran har skremt vekk noen, men turene er fullført med stor tilfredshet. Dette synes å indikere at værtypen i begynnelsen av

februar er nordvest med snø og delvis storm med dypsne.

I år som ellers startet vi med å gå oss inn i mørket. De som ikke har prøvd dette synes det er spennende. Det er også merkbart for enkelte at det er mer fysisk krevende i og med at balansen ikke er den samme i mørket på ski, som å gå i dagslys. Dette forsterkes ved å gå over lenger tid. Dette blir de også informert om før starten.

Vi nærmet oss N. Bellingsvollen og månen begynte så smått å vise seg. Lyset øker på og skyggene fra trær og busker blir til tusser og trollfigurer - nysnøkrystallene blinker i bakkehellingene etter som vi beveger oss framover, - følger oss likt som på vegen. Dette fascinerer og griper dypt inn i sinnet til mange av deltakerne.

Praten øker i opplevelsene og dø-

Fra måneskinnturen i mars - fra Åkran til Skjækerdalsstua. Bildet er tatt på tilbaketuren andre dag på Kulslivollen med Hardbaken i bakgrunnen.

Fra venstre: Grethe Ward, Tiller, Alf Ward.

ser ut over tid for senere å suge til seg naturens vidstrakte under månestrålenes magiske og mystiske reflekser. Vi ser Juldalshøgda nesten som et speilbilde mot en blå blinkende stjernehimmel, i øst Mannshøgarna og Ansjøskuta på svensk side. I vest Drivsjøfjella med en stripe av rosafarget solnedgang, ikke et vindpust, ikke en lyd, et naturens panorama. Ingen kan etterligne disse maleriske naturopplevelsene, knapt en tør puste, for ikke å forstyrre. Kan en tenke seg en finere plass, for å ta seg en matbit, før turen går videre mot Korstjern og Juldalskanten.

Vanligvis må vi passe oss for bratt-heng i utforkjøringer, men med all den nysnøen er det bare å sette til, det bremser nok. Etter 5 timer er vi nede ved Bryggnesset i Juldalen og fyrer opp, det er ca -14 grader ute. Dagen etter er det sørøst kuling og -10 - 15 grader med nedbør og fukk. Det er ikke forsvarlig å gå i mot dette været, vi tar vegen nedover mot Julnesset i le av østastormen.

Neste tur var fullmåne-tur i mars til Skjækerdals-stu fra Åkran. Her var vi ikke heldig med månen, han ville

liksom ikke vise seg, men det er likevel ganglyst nok til å ta seg fram. Vi hadde delvis sørøst frisk bris med noe fukk som kom inn fra siden. Det stilnet noe av etter at vi krysset Skjækra ved Jermstadåsen.

Skjækerdalshytta er av høy standard med mat og sengeklær slik at en mellom turisthyttene kan gå med lettere sekk. En bør likevel ikke la seg friste til å gå turer uten å ha med seg nok utstyr for eventuelt å måtte kunne slå seg til ute i tilfelle uvær. Vi skal huske at i våre områder på vinters tid er det liten trafikk og langt til hjelp i urmarksterreng. Dagen etter var det bra vær og vi tok en liten krok opp i mot Skjækerdalsstua før vi returnerte til Åkran.

Det var også en tur til på samme strekning på dagtid som en vertskapstur fra turistforeningen. Fram og tilbake på dagen. Dette krever en noe bedre kondisjon.

N.T.T la opp til 4 dagers vertskapstur for Trondheim turistforening fra Lustadvann til Sandvika med guiding, dette var i palmesøndagshelga. Det var lagt inn forskjellige tema som fjellgårder, uteslott, samiske boplasser og levesett, fluktveger

fra krigen, gruvedrift, geologi, tømmerfløting m.m. Turen gikk første dag til Sætertjønnytta, videre over Lågvassbu til Sjækerdammen. Herfra og fram til Sjækerdalsstua var det kram djup snø - meget tungt andre dagen.

Dagen etter i glitrende føre opp Hardbakskaret, på sørsiden av Skjækerfjella framover, vestsiden av Hestryggen til Sisselvollen og fram til Sveet. Denne etappen ga et meget tilfredsstillende inntrykk på deltakerne. Når deltakerne attpåtil fikk servert elgsteik på Sveet så var dagens opplevelser på bristepunktet i Bærre lækker.

En god natts søvn og frokost, så bar det i veg på den siste dagsetappen til Sandvika. Vi stoppet og hadde matpause i gamma ved Vassdalstjønna, fyrte opp og hadde det varmt og fint. Framme ved Breivannet kunne jeg med tilfredshet konstatere at alle var framme i god behold og at stemningen var på topp. Bussen ankom 5 minutter etter at vi kom fram og tok oss med til Egon på Øra. Her kunne vi frátse i alle pizza-elskerers assortiment uten å tenke på vekt og former - turen hadde nok krevd betydelig av våre reserver. Alle syntes å hatt en fin tur med ønske om lignende senere, før NSB tok med seg ekvipasjen til Trondheim.

Vi må som avslutning for året 1995 ta med at det var et godt opplegg og god oppslutning for Verdens naturvernår som ungdomsgruppen i N.T.T arrangerte i Tromsdalen 17. september. Her var sammen med mange andre ting med om skogbruk, skogsdrift og viltforvaltning og kalk og kalking.

God tur i all slaks ver ut i det fri ønske æ dåk.

Palmesøndag -95. En gruppe fra Trondheim turistforening skuer vestover mot Hardbakskaret.

Min album

På disse to sidene har vi i år samlet noen bilder som vi har hentet fra en fotoalbum etter Elling Holmlimo. Av en rikholdig samling har vi plukket ut noen bilder som, bortsett fra ett, er tatt i tidsrommet 1915-1920. Fotografene er stort sett ukjent

Pukksetting av vegen gjennom Vuku sentrum i 1915.
Fra venstre: Jørgen Hallem, Johannes Breiding, Karl Green, Jon Rye, Edvard Solbakken, Johan Breiding, Martinus Elverum.

Holmlimoen 1926.

Bildet er tatt i 1918 på Ekerbakken.
F.v.: Kåre Haugan, Egil Haugan, Bernhard Haugdal.

I Vuku 1915.
F.v.: Aneus Skavdal, Gunerius Haugan, Elling Holmlimo.

Helge Dillan fotografert i Inndalen ca. 1920.

Amerikanerbesøk på Holmlimoen i april 1965.
F.v.: Jon Holmli, Jon Ellingson, Janni Jonson, Jon Storstadmo.
Bak f.v.: Jon Martin Berg, Jon Holmlimo.

Kleppen Grendehus

av Sigbjørn Ottermo

I det som før var Kleppen skolekrets er det nå ett forsamlingshus, Kleppen grendehus.

Huset har en 62-års historie. Det ble bygget i 1933 som skolehus for kretsen. Før hadde skolen holdt til i et leigd lokale på Kleppen gård. Skolen var udelt, så ett rom var nok. Men dette var jo allikevel uholdbare forhold, selv etter den tids krav.

I 1932 kjøpte kommunen tomt av Kleppen og forberedelse til bygging av skolehus ble gjort. Gårdbrukerne måtte skaffe så og så mye tømmer om vinteren, og sagging av materialer ble igangsatt, likeens muring/støping av grunnmur. Mye av det arbeidet ble utført på dugnad av folket her. Arbeidet med oppsetting av huset ble bortsatt til Karl Grindberg fra Leirådalen. Han leigde med seg tre snekkere fra kretsen, Martin Lustad, Jakob Frøset og Konrad Nesse.

Det ble bygd av laftet plank, med utvendig bordkledning. Taket var av skiffer, tatt ut i et skifferbrudd ved Ottermoen. Steinen ble tatt ut og tilhugget av Jon Brattås og Rudolf Langdal, og framkjørt på vinterføre med hest. Taket er ennå feilfritt! Huset er i en og en halv etasje og inneholdt ett stort skolerom og lærerbolig. Lærerboligen bestod av kjøkken og stue i første etasje og to soverom i andre etasje. Ett uthus med masstue, vedskjul og utedo ble også oppsatt samtidig. Lærer de 12

første åra var Anders Vandvik, og han tok godt vare på husene. Han og kona Ingeborg fikk til en meget pen hage ved husene, selv om jorda for det meste besto av kuppelstein. Skoleåret 1954-55 var det siste året det ble holdt skole i huset. Kleppen skolekrets ble slått sammen med Bjartan skolekrets. Det ble opprettet skolerute, og dermed ble huset stående tomt. Lærerboligen ble en tid bortleid til en familie. Kretsen fikk bruke skolestua til møter og andre forsamlinger, juletefester o.l. Det var ett frilynt ungdomslag her og de fikk bruke den gratis mot at de vasket og ellers holdt orden på den. Så i 1964 fikk kretsen tilbud om å

overta huset. Kretsen skulle få overta det gratis, men på visse vilkår. Det måtte opprettes et andelslag som var ansvarlig for vedlikehold og drift av huset. Og kommunen forbeholdt seg retten til å bruke den når de hadde behov for det, som valgting, møter o.l.

Den 18.-10.-1964 ble det holdt møte for å behandle tilbudet. Etter stor enighet om å godta betingelsene, ble det samme kveld dannet et andelslag: Kleppen grendehus. 23 stk. skrev seg for en andel hver. Det frilynte ungdomslaget løste seg opp, og de få midlene det hadde ble overført til andelslaget. Ungdommene var for det meste flyttet ut på

Skoleskirenn ved Kleppen skole vinteren 1936-37.

Foran f.v.: Sigrun Nesse, Svartås, Oddny Kleppen Molde, Ingrid Julnes, Bodil Helgås Johansen, Mathilde Lustad, Magnus Kleppen, Einar Julnes, Odd Julnes, Odd Helgås, Magne Ottermo, Reidar Langdal, Sigbjørn Ottermo, John Frøset, Martin Vollen.

Bak f.v.: Anders Vandvik, Edel Trøbak Letnes, Hjørdis Kleppen Gråberg, Konstanse Frøset, Jakob Frøset.

grunn av at det ikke var arbeid å få her. Laget hadde brukt skolestua mye til møter, festligheter, leikarkurs o.l.

Det ble ganske fort igangsatt en del vedlikeholdsarbeid. Det ble laget nytt tak på uthuset. Veggen mellom skolerommet og stua i lærerboligen ble borttatt, så det ble mer rom når mye folk var samlet. Salen fikk nå en størrelse på 64 kvadratmeter, og det ble skiftet gulv i stua i lærerboligen.

Huset ble ikke så mye brukt. Det ble utleigd til selskap noen ganger, konfirmasjonsselskaper, på fødselsdager, sølv- og gullbryllup og andre festligheter. Det kunne bli utleigd av og til, til feriefolk, hyttebyggere, elgjegere o.a. Ellers fikk det mer og mindre seile sin egen sjø.

Men så den 3. februar 1994 ble det holdt årsmøte i andelslaget. Der ble det vedtatt at man skulle forsøke å blåse litt mer liv i laget. Det ble ytret ønske om å restaurere mest mulig av huset. En ble enige om å sette igang forsøk på å få inn litt penger til finansiering av restaurering. Men en ble også enige om at arbeidet måtte gå mest mulig på dugnad. Det ble valgt et helt nytt styre. De satte straks igang. Det første de gjorde var å sende rundt en liste for innsamling av penger, mye for å se interessen av å være med på dette. Det gikk over all forventning. Familiene og noen enkeltpersoner her oppe ga ett tusen kroner hver! Dette

syntes de var meget oppmuntrende, og snøballen begynte å rulle.

Det ble igangsatt dugnadsarbeid med å hugge og kjøre fram bjørk til ved, hugget, kjørt og saget tømmer til bordkledning og annen materialer. Og utover våren 1995 ble det gjort en kjempeinnsats. En yttervegg fikk ny bordkledning som ble malt og vinduer skiftet. Tre gulv ble skiftet med nye, veggene i kjøkken, entre og i "lærer"-stua fikk ny kledning. Ny vannledning ble lagt fra nabohuset, det ble nytt rørapplegg til kjøkken og vaskerom, innsatt varmtvannsbereder og andre forbedringer. Og nytt elektrisk opplegg fra inntaket på ytterveggen til den minste detalje i alle rommene. Dette med god hjelp av en av verkets installatører som bor i Helgådalen. Ute ble det gjort en del opprydding, og grusing av parkeringsplasser og gårds plass. Alt gikk på dugnad. Som kuriositet kan nevnes at en fra Strømmen som har hytte like ved også var med på dette!

Ennå gjenstår selvfølgelig mye arbeid. Det skal skiftes bordkledning på tre av de veggene som gjenstår, og alle vinduene som ikke er skiftet skal bli det samtidig. Og det skal males.

Dugnadsgjengen har gjort en fenomenal innsats. Mye av arbeidet, som snekking, muring, pussing og maling har gått ut over de samme, for som alle vet er ikke alle født med en hammer eller ei sag eller en

malerkost i neven. En veldig god hjelp hadde vi av to som er født og oppvokst her oppe, begge snekkere, men flyttet til nabokretsen. De stilte opp og gjorde en meget verdifull innsats.

En av disse ble den første som fikk leie huset. Det ble brukt til konfirmasjonsselskap, den 28. mai, med over 60 gjester!

Problemet framover i tid blir vel økonomien. Selv om det ikke er blitt gjeld å plages med, så har en jo de faste utgiftene. Med et så lite forsamlingshus i en utkant kan en ikke rekne med de store leigeinntektene. Det en kanskje kan rekne med er å få leigd det ut til feriefolk, fiskere, jegere o.a. Men det kan vel bli lenge mellom å få føre inntekter i reknskapen.

At gjelda ikke er blitt så stor, skyldes i første rekke at det ikke er blitt arbeidsutgifter å snakke om, og at en har møtt velvilje hos forretningsfolk ved kjøp av materialer og annet. Laget har og fått litt tilskudd fra noen lag og organisasjoner, som Helgadal tiltaksnemnd og andre. Et par utlodninger har også gått bra. Med en dugnadsinnsats til våren, lik den i vår, skal huset være i bra stand. Da har beboere her i gamle Kleppen krets en felles storstue som er veldig hyggelig, og som vi har bruk for. Et hus som kretsen kan være stolte av! Et gammelt ordtak er alltid aktuelt: Selvgjort er velgjort!

På Bjørnmælen ca. 1930.

F.v.: Serianna Bjørnmælen, Arne Bjørnmælen, Inga Lovise Bjørnmælen, Alfred Bakken, Anne Selnes.

Året 1995

Natt til 5. mars gikk det et ras ved Kaldalsbekken som blokkerte vegen til Røsgrenda i flere dager før det vart gitt klarsignal til rydding fra eksperter.

I januar vrengte vinden Vestlybrua. Den ene bærekabelen røk og gangbanen vart stående på høgkant. Beboerne på Helmosida av elva fikk en lang veg til butikk og bussforbindelse. Det vart imidlertid satt igang arbeid for å få satt brua i stand igjen. Kommunen hadde ingen midler å stille opp med, men ved hjelp av gaver og tilskudd fra bl.a. Tiltaksnemnda, Sanitetsforeninga, Aker Verdal, Trones Bruk, ved innsamlede gaver og dugnadsarbeid sto nybrua ferdig i august.

I vinter skulle det være muligheter for å kontrollere ordtaket om at rognetreet ikke skal bære tungt to sessonger på rad. Det har vært store mengder rognebær i høst. Det skal imidlertid bemerkes at flere steder i landet er ordtaket snudd. Der heter det at rogn skal bære tungt to ganger, altså mye bær betyr mye snø. Vi får se ...

Den 8. mai vart det arrangert Fredsmarsj ved Bjartan etter mønster fra marsjen høsten 1945. Det var 116 deltakere fordelt på 25 på 10 km og 91 på 5 km.
Foto: Pål Stavrum.

Den 2. juni gikk Veressjøen over sine bredder ved Storlunet og vegen vart vekkgravd. I forbindelse med stor vassføring og at isen gikk vart vasstrykket tydeligvis for stort for passasjen ved den gamle Storlundammen. Vegen vart utbedret raskt og i høst er den oppbygd og forsterket på denne strekningen.
Foto: Roald Dahl.

Den 12. mai vart det tradisjonelle eldretreffet i regi av redaksjonskomiteen og idrettslaget arrangert, i år var turen kommet til Volden. Som kveldens gjester var Overhalla pensjonistkor innvitert gjennom en utflytta Ulvillbygg, Oddmund Bakken. Det vart en svært trivelig kveld med ca 90 deltakere. Korets dirrigent, (t.h.) fikk overrakt en plakett og kveldens konferansier, Lasse Johnson leste opp og overrakte til Oddmund Bakken (t.v.) et gammelt skriv om syngingens kvaliteter.

TRONDHEIM KOMMUNE
OG
TRONDHEIM KINO

TRONDHEIM
KINO

har den glede å innby

Lasse Johnson

til festforestillingen "Kristin Lavransdatter"
torsdag 24. august kl. 18.50 i NOVA kinosenter.
Mottakelse i foajéen fra kl. 18.00.

Marvin Wiseth
Marvin Wiseth
Ordfører

Egil Akselsen
Egil Akselsen
Kinosjef

S. u. post 72 54 73 69 eller fax 73 52 25 50 innen 20/08

I år har Lasse Johnson sen. gått til filmen. Med en liten rolle i Liv Ullmanns film om Kristin Lavransdatter, har underholdningsnestoren i Helgådalen fått en opplevelse for livet. Vi viser faksimile av innbydelsen til premiefesten i Trondheim og Lasse på den røde løper foran Nova kinosenter den 24. august.

Vollabrua gjennomgikk en rask forandring i løpet av ei natt høst. Bildene til venstre viser øverst den gamle og smale og ikke minst trafikkfarlige brua. Nederst den nye og bredere brua med metallrister.

At elgjakta kan være dramatisk og farlig fikk Sigvald Helmo erfare i høst. Denne 17 spirs oksa med slaktevekt på litt over 250 kg ga seg ikke uten kamp da jegerne på bildet vart litt for nærgående etter at den var skutt. Den gikk regelrett til angrep og Sigvald fikk den nesten oppå seg før jaktkompis Bjarne Haugan fikk skutt dauskudd mot hodet.

Sigvald, (t.v.) som har 50 års erfaring med elgjakt, sier at han aldri har opplevd noe

lignende, og at han håper at han aldri får oppleve det igjen.

Bjarne Haugan (t.h.) sier at det var noen fryktelige sekunder å stå å se på angrepet uten at han torde skyte mens jaktkameraten halvveis lå under elgen. Da oksa gjorde et utfall mot ham selv, kom Sigvald ut av skuddlinja og dødsuddet smalt.

I forbindelse med minnearrangementet på Flysetra i sommer, vart John J. Haugan og Olav Sagvold utnevnt til æresmedlemmer i Helgadal Idrettslag.

De har begge vært framtreddende idrettsutøvere innen ski og friidrett i laget i mange år.

Ved siden av de nyutnevnte på bildet har laget nå følgende æresmedlemmer:

Ole Sagvold, Leif Svartås, Egil Green, Lasse Johnson sen., Johannes Overmo, Håvard Elnes, Arnt Kjesbu og Jon Overmo.

Foto: Marit Arnesen Veimo.

At rasfaren stadig er til stede i Røsgrenda, fikk vi oppleve om morgenen den 19. oktober. Like etter at skolebilen hadde kjørt og rett foran bilene til arbeidsfolk fra Værdalsbruket gikk et nytt ras som sperra vegen på samme sted som raset i mars. Også denne gang vart vegen sperra i ca. to uker.

Styggdalsspelet over i historien av Lasse Johnson

Etter ti elleville episoder er nå Styggdalsspelet gått over i historien. Det begynte i 1986 med Gullhøna som første episode. Siden har det vært en årvisst foreteelse på husmannsplassen på Stiklestad helt fram til i år med episode nr. 10, Blindbrølloppet.

Ideen kom fra Nord-Trøndelag teaterverksted og det ble et samarbeid mellom Verdal museum og amatørteaterlagene i bygda. Teatergruppa i Helgådalen IL har i alle år vært representert med fra to til fem aktører. Disse har vært Jorun Green, Lasse Johnson sen., Torill Storholmen, Tor Green, Jens Roksvåg, Odd Morten Garli og Jan Inge Grundmo. Forfatter har hele tida vært Hans Rotmo, og historien har foregått i tidsrommet 1876 til 1904. Til sammen er Styggdalsspelet vist for ca. 45000 personer. Selv om det har kostet mye penger å produsere forestillingene, har foretaket hele tiden gått med overskudd. Det er bevilget en del penger til forskjellige formål, og nevnes kan at det ble gitt kr 100000,- til restaurering av Moksneslåna, og at det i år er gitt tilsagn om kr 100000,- til flytting av et hus som skal komplettere Bjørnmeltunet på Verdal museum.

Det har hele tiden vært et eget styre for Styggdalsspelet, Styggdalsnemnda, og der har følgende fra Helgådalen IL vært med: Johannes Overmo, Målfrid Garli, Liv Holmlimo og Geir Lustad.

Mange vil sikkert savne Styggdalsspelet til sommeren. Til disse er å si at kanskje vil det skje noe på Styggdal da også. Kanskje blir det en Musical?

På de to øverste bildene betrakter Hans Rotmo aktørene, bl. a. Jorun og Lasse som kårfolka på Styggdal med Gullhøna.

På bildet til høyre har Peder Styggdal (Martin Hynne) besvimt i episoden om Midtsåmmårbrura.

Dikt av Peder Brønstad

Desse dikta er henta frå eit hefte som heiter
Fraa Dulde Vidder og er skeve i 1916.

Til Solfeen

Til deg du solfe
som sæla gav
kling harpetonar
fraa land og hav!
Til deg du Ljosalv
med sol i sinn
skall songen klinga
som susing linn!

Huldrerøyster

Fraa løynde dalar
i stille kveld,
fraa gøynde salar
i mørke fjell
det syng og talar
det gret og tralar
naar skuggen fell.

Fraa dulde vidder
du aldri saag,
der solgullgipper
i sjøar laag
der sprett det blommar
kvar vaar og sumar
og gjer deg fjaag.

Fjellbekken

Hu, hei i kåte kast!
Finn leid og bryt paa kvast!
og surlar, murlar og klunkar stillt
og frøyser, gøyser og sprøyter villt!

Hei, hopp i ville sprang!
Nei stopp i graat paa vang!
og sprengjer, trengjer i bergegil
og huldrar, buldrar og vert til smil!

Skirsling

Mann maa mognast i skiringseld
fraa fyrste dagning til sidste kveld
igjenom stormarne stride.
Um bylgjebrote kjem hard som fjeld,
og allting brotnar og saman fell,
du alt maa tola og lide!

Helt maa herdast i vaapenbrak
i heite slagummels harde tak
i kamp med motmennene sterke.
Naar ufredsheren i ville skak
seg vettar fram, maa du standa rak
og styrking henta til verke.

Flysetra 18. juni 1995

Det var mye folk på Flysetra da varaordfører Bjørg Aarnes Ressem avduka minnetavla over krigsforbryterjakta som endte her i 1945.

Til venstre: Olav Sagvold, Magne Solheim og Kurt Jakobsen foran minnetavla.

Foto: Roald M. Veimo.